

Technická univerzita v Liberci

Ekonomická fakulta

Studijní program: M 6209 Systémové inženýrství a informatika

Studijní obor: Manažerská informatika

Návrh opatření ke snížení regionálních disparit v Karlovarském kraji

Suggestion of measures for regional disparities reduction
in the district of Karlovy Vary

DP-MI-KIN-2010-06

PETRA LOUBKOVÁ

Vedoucí práce: doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph. D., katedra podnikové ekonomiky

Konzultant: Ing. Hana Reslová, ČSÚ Liberec

Počet stran: 97

Počet příloh: 8

Datum odevzdání: 7. května 2010

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Datum: 07. 05. 2010

Podpis:

Anotace

Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na popis pojmů z oblasti statistických výzkumů. Popisuje strukturu územního členění ČR na dílčí administrativní jednotky. Vymezuje pojem regionální disparity s vysvětlením, proč je nutné je podrobněji analyzovat a jaké výzkumné projekty v tomto oboru vytvořilo Ministerstvo pro místní rozvoj. Je zde podrobněji popsán projekt InoReDis, který probíhá na Ekonomické fakultě TUL. Dále je popsána metodika analýzy regionálních disparit vytvořená Českým statistickým úřadem a presentovány některé její výstupy za Karlovarský kraj. Z těchto dat je vybrán jeden z nepříznivých klíčových ukazatelů. Následuje evaluace Města Mariánské Lázně, kde je vybraný faktor extrémně negativní.

Praktická část se skládá ze dvou celků. V prvním je vytvořen projekt na založení školy s alternativním směrem výuky. Projekt je koncipován jako návrh části opatření ke zmírnění vybrané disparity. V druhé části byla vytvořena databáze v programu MS Access. Tato databáze velmi zjednodušuje evidenci ukazatelů za jednotlivé obce a nabízí možnost porovnávání libovolných administrativních celků mezi sebou.

Klíčové pojmy

- administrativně-správní členění ČR,
- regionální disparita,
- regionální politika,
- statistický ukazatel,
- demografie,
- evaluace města,
- montessori pedagogika.

Annotation

The theoretical part of the graduation theses is focused on the description of concepts in the area of statistical research. It describes the structure of the territorial zoning of the Czech Republic into the administrative units. It specifies the concept of the regional disparity, explaining why it is necessary to analyze it in detail and what kind of research projects the Ministry for Regional Development has created within this scope. The InoReDis project, which has been running at the Faculty of Economics of the TUL, is described more closely here. Further the methodology of regional disparity analysis created by the Czech Statistical Office is described and some its outputs are presented for the district of Karlovy Vary. One of the unfavourable key indicators has been selected out of this data. The evaluation of the city of Mariánské Lázně is following, where the selected indicator reached extremely negative value.

The practical part consist of two sections. In the first one there is a project created for establishment of school with an alternative teaching direction. The project is conceived as a suggestion of part of the measure for mitigation of selected disparity. In the second section a MS Access database has been created. This database simplyfies very much the filing of particular municipalities' indicators and offers the possibility to compare any administrative units to each other.

The keywords

- administrative-managing zoning of the Czech Republic,
- regional disparity,
- regional policy,
- statistical indicator,
- demography,
- evaluation of the city,
- montessori pedagogy.

OBSAH DIPLOMOVÉ PRÁCE

1	ÚVOD.....	13
2	ÚZEMNÍ ČLENĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	14
3	REGIONÁLNÍ DISPARITY	17
4	PROJEKTY VÝZKUMU A VÝVOJE ZAMĚŘENÝCH NA REGULACI REGIONÁLNÍCH DISPARIT V ČESKÉ REPUBLICE	18
5	REGIONÁLNÍ POLITIKA	21
6	PROJEKT INOREDIS.....	23
6.1	PŘÍNOSY PROJEKTU	24
6.2	STATISTICKÉ METODY	24
6.3	VÝBĚR UKAZATELŮ V PROJEKTU INOREDIS	25
6.4	FAKTORY V PROJEKTU INOREDIS	25
7	NÁVRH EVIDENCE UKAZATELŮ PROJEKTU INOREDIS V MS ACCESS.....	26
7.1	TABULKY	26
7.2	FORMULÁŘE.....	28
7.3	DOTAZY A VÝPOČTY	38
8	ZPRACOVÁNÍ REGIONÁLNÍCH ANALÝZ ČESKÝM STATISTICKÝM ÚŘADEM ZA OBDOBÍ 2000-2005.....	42
8.1	VÝBĚR UKAZATELŮ A POSTUP HODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH FAKTORŮ	42
9	KRAJ KARLOVARSKÝ	45
9.1	OBYVATELSTVO.....	45
9.2	GEOGRAFIE	45
9.3	PŘÍRODNÍ ZDROJE.....	46
9.4	PRŮMYSL	46
9.5	ZEMĚDĚLSTVÍ	46
9.6	SLUŽBY	47
9.7	POSTAVENÍ V ČR	48
9.8	SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ	49
9.9	OBCE.....	49
10	REGIONÁLNÍ ROZDÍLY V KARLOVARSKÉM KRAJI.....	51
10.1	DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	51
10.2	VĚKOVÉ CHARAKTERISTIKY	52
11	ANALÝZA MĚSTA MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	55
11.1	MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	55
11.2	HISTORIE MARIÁNSKÝCH LÁZNÍ - 200 LET EXISTENCE MĚSTA (1808-2008).....	55
11.3	MĚSTSKÝ ZNAK.....	57
11.4	VÝVOJ A POHYB OBYVATEL	58
11.5	VĚKOVÁ STRUKTURA OBYVATELSTVA.....	59
11.6	VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA OBYVATEL	59
11.7	EKONOMICKÝ ROZVOJ.....	60
11.8	NEZAMĚSTNANOST V REGIONU	63
12	VÝBĚR ŘEŠENÉHO FAKTORU	64
13	NÁVRH NA ZMÍRNĚNÍ REGIONÁLNÍCH DISPARIT	65
13.1	STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SPECIFIK MONTESSORI PEDAGOGIKY.....	66

13.2	MARIA MONTESSORI.....	67
13.3	METODIKA MONTESSORI	67
13.4	PEDAGOGICKÉ POŽADAVKY	69
13.5	MONTESSORI PEDAGOGIKA A ČESKÉ ZEMĚ.....	69
13.6	KONGRES MONTESSORI EUROPE.....	70
14	NÁVRH PROJEKTU NA ZALOŽENÍ MŠ A ZŠ MONTESSORI MARIÁNSKÉ LÁZNĚ.....	71
14.1	CHARAKTERISTIKA ŠKOLY	71
14.2	CÍLE ŠKOLY	73
14.3	ADMINISTRATIVNÍ NÁLEŽITOSTI	75
14.4	PROSTORY:.....	77
14.5	PROPAGACE	77
14.6	SWOT ANALÝZA	78
14.7	FINANČNÍ ANALÝZA	81
14.8	ANALÝZA KONKURENCE	84
14.9	DÍLČÍ KROKY POTŘEBNÉ K ZALOŽENÍ SPOLEČNOSTI.....	85
14.10	ZÁVĚR.....	87
15	EKONOMICKÉ PŘÍNOSY.....	89
16	ZÁVĚR	90
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	92

Seznam zkratek, symbolů a pojmů

obyv. - obyvatel

a.s. - akciová společnost

AOPK - Agentura ochrany přírody a krajiny

brownfields - urbanistický termín označující opuštěná území s rozpadajícími se obytnými budovami, nevyužívané dopravní stavby a nefunkční průmyslové zóny

cit. - citováno

ČR - Česká republika

ČSÚ - Český statistický úřad

ČÚZK - Český úřad zeměměřický a katastrální

DDHM - drobný dlouhodobý hmotný majetek

DHM - dlouhodobý hmotný majetek

diseminace - poskytování, šíření

disparita - nerovnost, rozdílnost, vychýlení z normálu

DVPP - Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EF - Ekonomická fakulta

ESF - Evropský sociální fond, hlavní finanční nástroj Evropské unie

EU - Evropská unie

evalvace - hodnocení, popis stavu

HDP - Hrubý domácí produkt

http - hypertext Transfer Protocol, internetový protokol určený pro výměnu hypertextových dokumentů

InoReDis - Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionu - projekt na EF TUL

ISBN - International Standard Book Number, mezinárodní standardní (evidenční) číslo publikace

ISSN - International Standard Serial Number, jednoznačný osmiciferný identifikátor periodické publikace (noviny, časopisy)

kartogram - mapa, v níž je graficky vyjádřena (barvou či rastrem) intenzita jevu ve sledovaném území

korelační koeficient - posouzení stupně závislosti ukazatelů

korelační vazba - těsnost vztahů, souvislostí a závislostí mezi proměnnými

makro - posloupnost příkazů, činností nebo stisknutých kláves, které je možné vyvolat zadáním jediného povelu

MF ČR - Ministerstvo financí ČR

MS - Microsoft - největší softwarová firma na světě

MŠ - mateřská škola

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ústřední orgán státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj

např. - například

NUTS - Nomenclature des Unites Territoriales Statistique - Nomenklatura územních statistických jednotek

o. s. - občanské sdružení

OKEČ - odvětvová klasifikace ekonomických činností

PČR - Policie ČR

POÚ - pověřený obecní úřad

PR - Public relations, techniky a nástroje, pomocí kterých instituce buduje a udržuje vztahy se svým okolím a s veřejností, nahlíží na její postoje a snaží se je ovlivňovat

primární klíč - pole nebo kombinace polí, jednoznačně identifikující každý záznam v databázové tabulce

přísp.org. - příspěvková organizace

regionální disparity - rozdíly v úrovni hospodářského, environmentálního a sociálního rozvoje regionů

relace - propojení tabulek v relační databázi pomocí primárního a cizího klíče

RVP - Rámcový vzdělávací program, definuje ve školství v České republice nejvyšší úroveň vzdělávání

Sb. - Sbírka (zákonů ČR)

SLDB - Sčítání lidu, domů a bytů

SO ORP - správní obvody obcí s rozšířenou působností

SO POÚ - správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem

sociální exkluze - vyloučení některých jedinců nebo i skupin obyvatelstva na okraj společnosti, především z trhu práce

spol. s.r.o. - společnost s ručením omezeným

SQL - Structured Query Language, standardizovaný dotazovací jazyk používaný pro práci s daty v relačních databázích

SŠ - střední škola

stol. - století

strukturální fondy - fondy k financování cílů regionální a strukturální politiky EU

sv. - svatý

š.p.o. - školská právnická osoba

ŠD - školní družina

ŠJ - školní jídelna

ŠVP - Školní vzdělávací program; učební dokument, který si každá základní a střední škola v České republice vytváří, aby realizovala požadavky RVP pro daný obor vzdělávání

TUL - Technická univerzita v Liberci

ÚAP - Územně analytické podklady

UIV - Ústav pro informace ve vzdělávání

UPT - umělé přerušení těhotenství

USA - United States of America - Spojené státy americké

ÚZIS - Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

v.o.s. - veřejná obchodní společnost

vážený průměr - charakteristika statistického souboru kde hodnoty mají různou důležitost, různou váhu

VOŠ - vyšší odborná škola

VŠ - vysoká škola

vyd. - vydání

www - world wide web, označení pro aplikace internetového protokolu HTTP

ZŠ - základní škola

Seznam tabulek

Tab. 1: Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva podle správních obvodů ORP

Tab. 2: Sídlní struktura a obyvatelstvo Karlovarského pracovního regionu

Tab. 3: Vývoj počtu obyvatel v Mariánských Lázních

Tab. 4: Počet živě narozených v Mariánských Lázních v letech 1975-2008

Tab. 5: Věková struktura obyvatel v Mariánských Lázních k 31. 12. 2007

Tab. 6: Vzdělanostní struktura obyvatel Mariánských Lázní

Tab. 7: Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti v Mariánských Lázních
k 31. 12. 2007

Tab. 8: Ekonomické subjekty se sídlem na území Mariánských Lázní k 31. 12. 2008

Tab. 9: Statistika nezaměstnanosti v Mariánských Lázních za únor 2010

Tab. 10: Předpokládané výdaje

Tab. 11: Předpokládaný měsíční rozpočet

Seznam obrázků:

Obr. 1: Tabulka: data

Obr. 2: Tabulka:data v návrhovém zobrazení

Obr. 3: Tabulka: Popis faktorů

Obr. 4: Relace

Obr. 5: Formulář: Kraj

Obr. 6: Ovládací nástroje programu Microsoft Office Access 2003

Obr. 7: Vyhledávací dotazník

Obr. 8: Administrativní členění Karlovarského kraje podle OR

Obr. 9: Administrativní členění Karlovarského kraje podle obcí

Obr. 10: Formuláře: seznam ORP a seznam obcí

Obr. 11: Formulář: ORP

Obr. 12: Formulář: popis faktorů - rozcestník

Obr. 13: Formulář: popis faktorů

Obr. 14: Formulář: popis faktorů - vše

Obr. 15: Formulář: doplnění údajů

Obr. 16: Formulář: popis faktorů – rozcestník v návrhovém zobrazení

Obr. 17: Dotaz: popis faktorů v návrhovém zobrazení

Obr. 18: Pořadí správních obvodů ORP Karlovarského kraje podle rozlohy

Obr. 19: Pořadí správních obvodů ORP podle počtu obyvatel k 31. 12. 2005

Obr. 20: Území Karlovarského kraje s nepříznivým demografickým vývojem v letech
2000 – 2005

Obr. 21: Podíly základních věkových skupin a index stárí ve správních obvodech ORP
k 31. 12. 2005

Obr. 22: Mapa stávajících ZŠ a MŠ v Mariánských Lázních

Obr. 22: Myšlenková mapa v programu FreeMind

1 Úvod

V současné době v naší republice dochází k nerovnoměrnému rozvoji jednotlivých regionů, což má za následek vznik markantních rozdílů nejen v oblasti sociálně ekonomické. Tyto disparity mají tendenci stále narůstat. Jejich monitorování a následná regulace je jedním z úkolů regionální politiky. Viditelné rozdíly v oblasti ekonomické, demografické i sociální můžeme zaznamenat nejen mezi jednotlivými kraji, ale i na úrovni menších správních jednotek jako jsou okresy, ORP, POÚ nebo přímo obce.

Jedním z výzkumů zabývajících se touto problematikou, které Ministerstvo pro místní rozvoj podporuje, je projekt InoReDis realizovaný na EF TUL. Jeho úkolem je analyzovat současnou situaci v ČR, identifikovat regiony, kam je potřeba zacílit podporu státu a navrhnout konkrétní řešení. Tato diplomová práce využívá jeho dosavadních poznatků a analýz.

Autorka diplomové práce čerpá ze zkušeností z ročníkové praxe v rámci výuky na EF TUL, kterou absolvovala na Českém statistickém úřadu a podílela se na řešení problémů v této oblasti.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat regionální rozdíly v Karlovarském kraji, vymezit jeho specifika v rámci ČR a navrhnout opatření ke zlepšení stavu vybraného ukazatele socio-ekonomického vývoje. Analýza vychází z podkladů a dat dosavadního výzkumu projektu InoReDis. Dílčím cílem diplomové práce je návrh databáze v prostředí MS Access sloužící k přehlednější evidenci a možnosti porovnání jednotlivých ukazatelů analyzovaných ve zmíněném projektu. Na základě identifikace slabých faktorů rozvoje regionu byl vybrán jeden konkrétní ukazatel vykazující nestabilitu v kraji a jedna obec, ve které se daný ukazatel negativně projevuje. V další etapě byla provedena podrobná analýza vybrané obce a navržena praktická opatření na zlepšení současné situace.

2 Územní členění v České republice

Za základní územní členění bylo položeno administrativní rozdělení krajů do správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP). A to z důvodu, že tyto územní celky lépe vystihují přirozenou organizaci sídelního systému kraje i celé ČR oproti dosud používanému členění podle krajů, také je toto členění přesnější a jednotlivé položky lze lépe rozdělit a popsat – např. dojíždka za prací. V Karlovarském kraji můžeme zachytit položky ze 7 SO ORP oproti původním 3 okresům. Použití SO ORP z hlediska monitorování souhrnných vnitrokrajských rozdílů je vhodné z pohledu své „přirozenosti“ i četnosti v jednotlivých krajích; v celorepublikovém měřítku analýza postavení jednotlivých SO ORP umožňuje plastičtější pohled na regionální rozdíly oproti dosud převážně užívaným okresům.

Díky procesu začleňování do nadnárodních struktur (EU) podléhá ČR tlakům na členění porovnatelným s mezinárodními požadavky (např. vytvoření statistické klasifikace NUTS).

Současné administrativně-správní členění ČR rozdělujeme do 4 oblastí:

- Územní celky *s vlastními volenými samosprávami* - třístupňová struktura:
 - ČR,
 - Kraj,
 - Obec.
- Územní celky *všeobecné státní správy* - čtyřstupňová struktura:
 - centrální (ČR),
 - regionální (kraj),
 - subregionální (správní obvody obcí s rozšířenou působností ORP a správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem POÚ),
 - lokální (obec, v 8 statutárních městech - Praha, Plzeň, Ústí nad Labem, Liberec, Pardubice, Brno, Opava, Ostrava i městské obvody a části).
- Územní celky se *speciální státní správou* (jde o různé územní úrovně, na nichž mají svoji působnost specializované úřady). Vychází z dělení podle jednotek

regionálního zaměření jako příklad můžeme uvést 8 obvodů pro soudy a státní zastupitelství nebo více než 200 obvodů pracovních či finančních úřadů.

- Územní celky s *přenesenou působností státní správy*, kterou vykonávaly jednotky samosprávy (např. stavební či matriční úřady). Nově byly na této úrovni zavedeny jednotky ORP a POÚ, které převzaly nosnou část agendy vykonávané jednotlivými okresními úřady (byly zrušeny k 31. 12. 2002). [3]

Z hlediska srovnatelnosti na mezinárodní úrovni je důležitá vazba mezi správními celky a statistickými jednotkami NUTS (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques). ČR se člení na jednotky NUTS 0 resp. NUTS 1 (celá ČR), NUTS 2 (regiony soudržnosti) a NUTS 3 (kraje). [3]

V současné době se ČR dělí do:

- *14 krajů*
 - Odpovídají jednotkám NUTS 3.
 - Mají volenou samosprávu.
 - Jsou vytvořeny z okresů.
- *76 okresů a Hlavní město Praha* (nejvíce Středočeský kraj – 12, nejméně Karlovarský kraj – 3) [3]
- *205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP)*
 - Přešla na ně většina agendy vykonávané bývalými okresními úřady.
 - Správní obvody nepokrývají celé území ČR beze zbytku, není v nich zařazena Praha, která má své speciální vnitřní členění. [3]
- *388 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (SO POÚ)*
 - Přešla na ně menší část agendy vykonávané bývalými okresními úřady.
 - Obvody POÚ včetně vojenských újezdů jsou skladebné do obvodů ORP (obvody ORP zahrnují 1 až 6 obvodů SO POÚ), byly definovány z obcí a vojenských újezdů. [3]

- 6 249 obcí
 - Vykonávají vlastní samosprávu a v částečném rozsahu i obecnou státní správu.
 - Čtyři obce (Praha, Brno, Ostrava a Plzeň) fungují zároveň i jako okresy.
 - Představují jediný celek, s jehož pomocí je možno skládat všechny vyšší územní celky.
 - Jejich počet z dlouhodobého pohledu značně kolísá, téměř každý rok dochází k integracím i dezintegracím jednotlivých obcí. [3]

3 Regionální disparity

Pojmem regionální disparity označujeme rozdíly v úrovni hospodářského, enviromentálního a sociálního rozvoje regionů. A to v míře, která je celospolečensky uznána za nežádoucí. Za regionální disparity nepovažujeme např. rozdíly plynoucí z rozmanitosti podmínek jednotlivých regionů a z nich vyplývající rozdíly v kvalitě života např. v městských nebo venkovských oblastech, kde se výhody a nevýhody navzájem vyvažují. [19]

V poslední době se projevují tendence prohlubování meziregionálních disparit především těchto oblastech:

- Prohlubují se rozdíly v ekonomické výkonnosti krajů (ukazatele: nezaměstnanost, HDP/obyvatele, průměrné mzdy...).
- Významné rozdíly jsou mezi okresy v míře nezaměstnanosti a v příjmech na jednoho obyvatele.
- V některých krajích se dostatečně efektivně nedaří realizovat strukturální přeměny v průmyslu a to má za následek vysokou nezaměstnanost (kraj Ústecký, Moravskoslezský).
- Prohlubují se odlišnosti městského a venkovského prostředí, venkovské obce mají nepříznivé podmínky pro podnikání. Dochází ke stárnutí populace na venkově.
- Ekonomická úroveň zaostává v mnohých příhraničních okresech.
- Nezájem investorů o území severovýchodní Moravy a Slezska z důvodu nedostatečného napojení na transevropské komunikační tahy a Prahu.
- Mezi dvěma největšími městy (Praha a Brno) a ostatními krajskými městy existují rozdíly v podílu vysokoškolsky vzdělaných lidí.
- V severozápadních Čechách a na severní Moravě se projevuje narušené životní prostředí v důsledku minulé průmyslové činnosti. [19]

4 Projekty výzkumu a vývoje zaměřených na regulaci regionálních disparit v České republice

Ministerstvo pro místní rozvoj ve snaze vytyčit a eliminovat rozdíly v regionech vytvořilo výzkumný program „Výzkum pro řešení regionálních disparit“. Jeho smyslem je prostřednictvím čtyř podprogramů realizovaných v letech 2007 - 2011 vytyčit priority regionální politiky České republiky.

Ukončené výzkumné programy

WA – Výzkum pro potřeby státní správy (2004-2006)

WB – Výzkum pro potřeby regionů (2004-2006) [19]

Stávající výzkumné programy

WD – Výzkum pro řešení regionálních disparit 2007 – 2011

Podprogramy:

- podpora regionálního rozvoje - 17 řešených projektů,
- cestovní ruch - 2 řešené projekty,
- bydlení - 1 řešený projekt,
- územní plánování - 3 řešené projekty. [19]

Výdaje:

- 2008 - 23,5 mil. Kč
- 2009 – 31,2 mil. Kč
- 2010 – 28,6 mil. Kč
- 2011 – 24,6 mil. Kč [19]

(Nové projekty programu WD nebudou zahajovány) [19]

Budoucí nový program výzkumu a vývoje

WF – Dynamický rozvoj regionů

- Cílem je podporovat dynamické prvky rozvoje regionů.
- Předpokládané řešení: 2011 - 2015

Program WD je zaměřen na eliminaci disparit jednotlivých regionů. Disparitou ve smyslu programu WD označujeme rozdíly vyvolané subjektivní lidskou činností. Program neřeší rozdíly, které vznikly z objektivních příčin, například na základě přírodních podmínek. S ohledem na dosavadní dlouhodobější vývoj v jednotlivých regionech má Česká republika ve srovnání s některými zeměmi Evropské unie poměrně malé meziregionální rozdíly, které se však od počátku 90. let výrazně prohlubují. To se odráží zejména v ukazatelích vývoje životní úrovně (HDP na 1 obyvatele, nezaměstnanosti aj.). Zvláště velký rozdíl se vytváří mezi Prahou (spolu se Středočeským krajem) a ostatními regiony včetně strukturálně postižených regionů Severozápad a Moravskoslezsko, dále mezi regionálními centry a ostatním územím státu. Uvedené nerovnoměrnosti přispívají mimo jiné i k tomu, že celkový ekonomický potenciál České republiky není dostatečně využíván. Regionální disparity lze sledovat např. v ukazatelích: bydlení, situace na trhu práce (zejména míra nezaměstnanosti), čistý disponibilní důchod na obyvatele, ekonomická výkonnost (HDP na obyvatele a na pracovníka) apod. [19]

Očekávané výsledky programu:

- zjištění a charakteristika existujících disparit a identifikace jejich příčin,
- návrh opatření k jejich snižování se zaměřením na oblasti regionálního rozvoje, bydlení, cestovního ruchu a územního plánování,
- studie obsahující náměty pro rozvoj krajů a regionů České republiky, včetně metodiky jejich rozpracování,
- aplikace poznatků novým způsobem - nové metody monitoringu regionálního vývoje. [19]

4.1.1 Přínosy programu

Realizace programu pomůže nalézt nové metody zkoumání nepříznivých regionálních disparit, měření jejich úrovně, postupy a nástroje jejich eliminace v oblastech regionálního rozvoje, bydlení, územního plánování a cestovního ruchu. Metody a postupy připravené v rámci výzkumných činností budou přenášeny do organizací, které mají vliv na řešení regionálních disparit (ministerstva, krajské úřady, obce, regionální rozvojové agentury, zájmové organizace, apod.) k jejich pilotnímu ověřování a aplikaci.

V konečném důsledku aplikace výsledků programu bude mít pozitivní vliv na oblast regionálního rozvoje, cestovního ruchu, bydlení a územního plánování. V těchto oblastech budou dosaženy následující konkrétní přínosy:

- v regionálním rozvoji růst HDP příslušného regionu, snížení nezaměstnanosti, lepší využití stávajícího potenciálu jednotlivých regionálních ekonomik,
- v cestovním ruchu zvýšení počtu návštěvníků, zvýšení daňové vytiženosti (větší příjmy plynoucí ze zvýšeného počtu návštěvníků, rozšíření kapacit a služeb v cestovním ruchu),
- v bydlení především zvýšení dostupnosti bydlení a z toho plynoucí zvýšení sociální mobility, stabilizace rodin a omezení sociální exkluze,
- v územním plánování zlepšení životního prostředí v důsledku alternativních změn územního plánu a tím i zlepšení sociální situace obyvatel. [19]

5 Regionální politika

Regionální politika je soubor všech přímých i nepřímých intervencí státu, regionu, obcí a měst, který vede k efektivnějšímu rozdělení ekonomických i mimoekonomických činností na celé území státu. Účelem je korigování lokálních důsledků volné tržní ekonomiky za účelem ekonomického růstu a sociálního rozdělení.

Jak uvádí Ing. Jan Stejskal, Ph.D.: „*Regionální politika je téma diskutované na všech úrovních veřejné správy. Na úrovni státu je analyzována situace v kontextu evropské regionální politiky a jsou vytvářeny systémy koncepcí i podpor. Na úrovni vyšších územně správních celků vznikají programy pro podporu rozvoje v daném území, na místní úrovni pak strategické plány pro podporu ekonomického rozvoje.*“¹

Na podporu regionálního rozvoje finančně přispívají strukturální fondy a národní dotace. Cílem fondů je posílení hospodářské a sociální soudržnosti a eliminace rozdílů mezi regiony v rámci celé Evropské unie. Fondy přímo finančně podporují podniky a tím přispívají na tvorbu pracovních míst. Vytváří zázemí např. pro výzkum a inovace, telekomunikace, energetickou a dopravní infrastrukturu ochranu životního prostředí, podporují regionální rozvoj, komunikaci a spolupráci měst a regionů.

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje upravuje legislativní rámec podpory regionálního rozvoje. Jeho cílem je vyvážený rozvoj ČR a realizace hospodářské a sociální soudržnosti. Schválení zákona bylo jednou z podmínek vstupu ČR do Evropské unie. Zajišťuje vznik koordinačních orgánů, které jsou potřebné pro využití pomoci ze strukturálních fondů. Dle § 5 tohoto zákona se pořizuje jako základní dokument politiky regionálního rozvoje *Strategie regionálního rozvoje*. [19]

¹ Ing. Jan Stejskal, Ph.D., *Regionální politika a její nástroje* [online]. E-polis.cz, 9. únor 2010. [cit. 18. 4. 2010]. Dostupné z WWW: <<http://www.e-polis.cz/doporucujeme/444-regionalni-politika-a-jeji-nastroje.html>>. ISSN 1801-1438

Zákon vymezuje:

Existenci systému strategických dokumentů na úrovni:

- *evropské* – Strategické obecné zásady Společenství,
- *národní* – Strategie regionálního rozvoje, Strategie udržitelného rozvoje, Strategie hospodářského růstu, Regionální programy rozvoje, Sektorové politiky, Národní rozvojový plán, Národní strategický referenční rámec,
- *krajské* – Strategie rozvoje kraje, Program rozvoje kraje, apod. [19]

Finanční nástroje (zdroje EU, veřejné zdroje, soukromé zdroje):

- *Evropská unie* (strukturální fondy),
- *národní úroveň* (národní programy),
- *kraj, města* (doplňkové programy). [19]

Metodické nástroje:

- metodické pokyny,
- konzultace a poradenství,
- výzkumné úkoly. [19]

6 Projekt InoReDis

Jedním z projektů v rámci výzkumného programu WD - Výzkum pro řešení regionálních disparit je InoReDis. Zadavatelem tohoto projektu označeného č. WD-30-07-1 je Ministerstvo pro místní rozvoj. InoReDis je zkratka názvu „Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionu“. Projekt probíhá na Ekonomické fakultě TUL a jedním ze stěžejních prvků této práce. Z jeho analýz a výpočtů vychází data použitá v návrhu Evidence ukazatelů, viz kapitola 7 - *Návrh evidence ukazatelů projektu InoReDis v MS Access*. Jedním z důvodů existence projektu je snaha o vytvoření jednotné metodiky pro zpracování dat pro celou oblast ČR. Podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje je každý kraj povinen podporovat regiony vymezené v programu rozvoje územního obvodu příslušného kraje. Tato vymezení si však každý kraj stanovuje podle vlastní metodiky, proto jsou výsledné výstupy vzájemně neporovnatelné, což má za následek nízkou efektivnost při rozdělování zdrojů za tímto účelem vyčleněných. [1]

Hlavním cílem projektu InoReDis je formulovat opatření ke snížení meziregionálních disparit v oblasti hospodářského rozvoje České republiky, zviditelnit akcelerující ekonomickou výkonnost vyjádřenou zvýšeným podílem regionu na tvorbě HDP, resp. poukázat na možnosti zlepšení životní úrovně obyvatelstva těchto regionů. [24]

Cíle projektu:

- identifikace klíčových faktorů charakterizujících problematický vývoj regionu,
- deskripce a kvantifikace regionálních disparit,
- schopnost absorpce podpor podnikání v regionech vyžadujících soustředěnou podporu státu,
- brownfields jako potenciál rozvoje regionu,
- diseminace projektu,
- analýza dopadů hospodářské krize na makroekonomické úrovni s implikací na hospodářsky slabé oblasti ČR,
- specifikace metodického postupu zpracování ekonomického pilíře ÚAP,
- zajištění vysoké míry udržitelnosti sledování dat (aktualizace) metodiky hodnocení dynamiky hospodářského rozvoje obce,
- syntéza zjištěných poznání, tvorba doporučení. [25]

6.1 *Přínosy projektu*

Přínosem projektu bude vypracování nové metodiky identifikace regionů vyžadujících soustředěnou podporu státu a odhalení signifikantních faktorů, které jsou příčinou rozdílů v hospodářské úrovni jednotlivých regionů, měření jejich důležitosti a návrhy opatření podporujících zmenšování meziregionálních disparit. Obec nelze jednoznačně označit jako hospodářsky slabou či silnou. Proto se projekt zaměřuje na odhalení silných a slabých stránek každé obce a pomáhá tak zviditelnit možnost rozvoje, kterému by obec měla věnovat pozornost. [1]

6.2 *Statistické metody*

Při řešení projektu je nutné porozumět složitým vztahům mezi prvky rozsáhlých souborů. Proto je třeba zvolit složitější metody zkoumání z oblasti mnohorozměrné statistiky.

V projektu jsou využívány vícekritériální analýzy:

- *Faktorová analýza.* Umožňuje identifikaci hlavních faktorů (včetně obecného popisu a přiřazení konkrétních vlastností těchto faktorů) působících na rozhodování (daný jev). Podstatou je vytváření korelační matice (závislosti) mezi sledovanými vlastnostmi či ukazateli.
- *Shluková analýza.* Rozděluje soubor prvků do skupin podle jejich charakteristiky. Prvky uvnitř skupiny jsou si podobné, mezi jednotlivými skupinami jsou pak významné rozdíly. Identifikuje prvky s podobnými preferencemi a navrhne optimální přístup.
- *Diskriminační analýza.* Přiřazuje subjekty do předem definovaných skupin. Předpokládá, že část zkoumaného souboru prvků je rozdělena do skupin a část ne. Pro nezařazené prvky (dává možnost predikce) vybere skupinu, která je jim nejbližší. Vytváří tak nové skupiny na základě podobnosti s již existujícími.
- *Korespondenční analýza.* Pomocí grafického vyjádření umožňuje znázornit vztahy mezi dvěma charakteristikami a určí které vlastnosti jsou typické pro který jev. [1]

6.3 Výběr ukazatelů v projektu InoReDis

Východiskem pro výběr faktorů byla analýza Strategie regionálního rozvoje České republiky v letech 2007 až 2013, kterou formulovalo Ministerstvo pro místní rozvoj. Dalšími zdroji byly analýzy regionálních rozdílů v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji, které zpracoval Český statistický úřad za jednotlivé kraje ČR a analýzy jednotlivých Programů rozvoje krajů a další literární zdroje. [2]

Faktorovou analýzou, která se ukázala jako nejvhodnější statistická metoda pro tuto problematiku, byly vymezeny hlavní faktory, které postihují hospodářskou úroveň obcí. Vazby mezi určenými faktory a původními ukazateli byly stanoveny na základě faktorových zátěží a současně byla stanovena i faktorová skóre vyjadřující míru působení extrahovaných faktorů v jednotlivých obcích. [2]

6.4 Faktory v projektu InoReDis

Po konzultaci s odborníky ČSÚ bylo vybráno 26 ukazatelů a následně naplněno daty z období let 2001 – 2006. Tím vznikla unikátní databáze, která se stala základem pro výzkum v roce 2007. Následně k těmto ukazatelům byly přiřazeny váhy významnosti ukazatele a ze získaných údajů byla provedena faktorová analýza pro všech 6 240 obcí v ČR. Jejím výstupem bylo 8 významných faktorů pro identifikaci nízké dynamiky rozvoje. Některé z nich jsou typu minimalizačního, (čím nižší hodnota, tím lépe) ostatní maximalizačního (čím vyšší hodnota výsledku, tím lepší hodnocení). Výsledné faktory byly interpretovány na základě faktorových vah jednotlivých ukazatelů, určily se hranice nízkého dynamického rozvoje pro jednotlivé faktory, vypočtená data se zanesla do kartogramů ČR a z výsledků byla formulována doporučení pro rozvoj obcí. [1]

Seznam faktorů a ukazatelů v nich zahrnutých s podrobným popisem zobrazuje *Příloha A: Ukazatele a faktory projektu InoReDis*.

7 Návrh evidence ukazatelů projektu InoReDis v MS Access

V rámci diplomové práce byla vytvořena elektronická databáze, jejíž účelem je zpřehlednit a zjednodušit evidenci jednotlivých ukazatelů a faktorů vypočtených za pomoci faktorové analýzy v rámci projektu InoReDis, který probíhá na Ekonomické fakultě Technické University v Liberci.

Dalším přínosem databáze je možnost přibližného porovnání výše ukazatelů mezi libovolně vybranými skupinami územních celků. Data jsou přesná a platná pouze za jednotlivé obce. Ostatní výpočty jsou jen orientační, vypočítané jako vážený průměr z dat vybraných obcí, přičemž jako váhy slouží počet obyvatel v obci. U některých ukazatelů by bylo vhodnější použít jiné váhy, např. rozlohu území apod. Přesné výpočty a analýzy by však byly mnohem složitější a překračují rámec této práce.

Databáze byla vytvořena za pomoci programu Microsoft Office Access 2003. S využitím integrovaných průvodců tvorbou dotazu a makra a doplněním dílčích SQL dotazů.

7.1 Tabulky

Základ databáze tvoří hlavní tabulka „data“, jejíž část je na ukázkou zachycena na Obr. 1 – *Tabulka: data*. Tabulka obsahuje všechny obecné údaje vztahující se k obci: název a kód obce, OPÚ, ORP, okresu, počet obyvatel a dále všechny ukazatele použité pro faktorovou analýzu a vypočítané faktory v projektu InoReDis.

	Kód obce	Název obce	Kód obce s rozšířenou	Název obce s r	Kód obce s pověřeným ob	Název obce s p	Kód okresu	název okresu	počet obyvatel
►	506486	Boží Dar	4106	Ostrov	41061	Ostrov	CZ0412	Karlovy Vary	175
	506494	Nové Hamry	4103	Karlovy Vary	41032	Nejdek	CZ0412	Karlovy Vary	316
	506621	Čichalov	4103	Karlovy Vary	41034	Žlutice	CZ0412	Karlovy Vary	136
	511587	Josefov	4107	Sokolov	41075	Sokolov	CZ0413	Sokolov	302
	537845	Teplička	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	84
	537870	Březová (KV)	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	543
	537918	Dalovice	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	1856
	537926	Jenišov	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	536
	537934	Mírová	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	241
	537969	Otovice	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	600
	538001	Andělská Hora	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	234
	538019	Černava	4103	Karlovy Vary	41032	Nejdek	CZ0412	Karlovy Vary	274
	538027	Smolné Pece	4103	Karlovy Vary	41032	Nejdek	CZ0412	Karlovy Vary	112
	538116	Děpoltovice	4103	Karlovy Vary	41031	Karlovy Vary	CZ0412	Karlovy Vary	311

Obr. 1: Tabulka: data

Názvy a kódy územních celků jsou evidovány v textovém poli, protože kódy jsou vedeny pouze pro evidenci a nelze s nimi provádět jakékoliv matematické operace. Hodnoty ukazatelů a faktorů jsou vedeny jako číselné hodnoty pro účely dalších výpočtů, viz *Obr. 2 - Tabulka: data v návrhovém zobrazení*. Na obrázku jsou zachyceny všechny použité údaje v databázi. Jako primární klíč byl určen kód obce, protože každá entita obce musí mít v tabulce unikátní výskyt. I pokud mají obce stejné názvy (např. Březová, Chodov), musí mít rozdílné evidenční kódy. Duplicitní slovní názvy obcí jsou pro lepší orientaci v databázi doplněny poznámkou v závorce, která určí zda se jedná o obec v okrese Sokolov nebo Karlovy Vary - KV.

	Název pole	Datový typ	Popis
☞	Kód obce	text	
	Název obce	text	
	Kód obce s rozšířenou působností	text	
	Název obce s rozšířenou působností	text	
	Kód obce s pověřeným obecním úřadem	text	
	Název obce s pověřeným obecním úřadem	text	
	Kód okresu	text	
	název okresu	text	
	počet obyvatel	číslo	
	Registrovaná nezaměstnanost (%)	číslo	
	Dlouhodobá nezaměstnanost (%)	číslo	
	Tlak na pracovní místa	číslo	
	Daňové příjmy na 1 obyvatele (Kč)	číslo	
	Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru (%)	číslo	
	Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru (%)	číslo	
	Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%)	číslo	
	Hustota osídlení (obyv/km ²)	číslo	
	Index vývoje počtu obyvatel	číslo	
	Počet podnikatelů na 1000 obyvatel	číslo	
	Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (%)	číslo	
	Intenzita bytové výstavby (/1000 obyvv)	číslo	
	Index vzdělanosti	číslo	
	Index ekonomického zatížení (%)	číslo	
	Počet pracovních příležitostí	číslo	
	Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel	číslo	
	Počet základních škol na 1000 obyvatel	číslo	
	Prům roční změna počtu obyvatel (/1000 obyvv)	číslo	
	Průměrný věk obyvatele (roky)	číslo	
	Index stárů	číslo	
	Index migrace	číslo	
	Index ekologické stability	číslo	
	Faktor ekonomické aktivity	číslo	
	Faktor občanské vybavenosti	číslo	
	Faktor věkové struktury	číslo	
	Faktor osídlení	číslo	
	Faktor atraktivity místa bydlení	číslo	
	Faktor nezaměstnanosti	číslo	
	Faktor trvale udržitelného rozvoje	číslo	
	Faktor struktury ekonomiky	číslo	

Obr. 2: Tabulka: data v návrhovém zobrazení

Doplňující tabulkou je tabulka „Popis faktorů“, která slouží spíše pro informaci a obsahuje podrobný popis jednotlivých ukazatelů, viz *Obr. 3 - tabulka: Popis faktorů*. Pole „číslo faktoru, název faktoru, ukazatel“ jsou pole textového typu, „popis“ je typu memo, protože

se předpokládá větší rozsah textu a není potřeba s ním provádět žádné operace např. řazení podle abecedy. Každý faktor je vypočítáván ze všech 26 ukazatelů, ale 2 – 4 jsou vždy prioritní a mají ve výpočtu vysokou váhu. Proto je jako primární klíč zvoleno pole „ukazatel“, který je vždy unikátní. Popis faktorů je zachycen v příloze diplomové práce *Příloha A: Ukazatele a faktory projektu InoReDis*.

číslo faktoru	název faktoru	ukazatel	popis
51	NEZAMĚŠTNANOST	Dlouhodobá nezaměstnanost [%]	Počet uchazečů registrovaných v evidenci úřadů práce po dobu delší než 6 měsíců
F1	NEZAMĚŠTNANOST	Registrovaná nezaměstnanost [%]	Míra nezaměstnanosti byla vypočtena jako podíl počtu uchazečů na celkovém počtu obyvatel
F1	NEZAMĚŠTNANOST	Tlak na pracovní místa	Rozdíl počtu uchazečů a volných pracovních míst dělený celkovým počtem obyvatel
F2	ATRAKTIVITA BYDLENÍ	Index migrace	Rozdíl počtu přistěhovalých osob do kraje a vystěhovalých z kraje
F2	ATRAKTIVITA BYDLENÍ	Index vývoje počtu obyvatel	Data jsou k dispozici pro všechny správní jednotky
F2	ATRAKTIVITA BYDLENÍ	Intenzita bytové výstavby [/1000 obyv.]	Představuje počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel. Vypočítá se jako podíl počtu nových bytů na celkovém počtu obyvatel
F2	ATRAKTIVITA BYDLENÍ	Průměrná roční změna počtu obyvatel [/1000 obyv.]	Průměrný roční úbytek obyvatel v letech 2001-2005 na 1000 obyvatel
F3	OSÍDLENÍ	Hustota osídlení [obyv./ km2]	Počet obyvatel na km2. Data jsou dostupná pro všechny správní jednotky
F3	OSÍDLENÍ	Index vzdělanosti	Vyjadřuje podíl obyvatelstva se středním a vyšším vzděláním v populaci
F3	OSÍDLENÍ	Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru [%]	Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek nejsou k dispozici
F3	OSÍDLENÍ	Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru [%]	Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek nejsou k dispozici
F4	VĚKOVÁ STRUKTURA	Index ekonomického zatížení [%]	počet dětí ve věku 0-14 let na počet osob ve věku 65 a více let na 1000 obyvatel
F4	VĚKOVÁ STRUKTURA	Index stárů	Procentní poměr počtu obyvatel 65letých a starších k obyvatelstvu
F4	VĚKOVÁ STRUKTURA	Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva [%]	Poměr ekonomicky aktivních obyvatel k celkovému počtu obyvatel
F4	VĚKOVÁ STRUKTURA	Průměrný věk obyvatele [roky]	Aktuální data jsou k dispozici za všechny správní jednotky
F5	OBČANSKÁ VYBAVENOST	Počet základních škol na 1000 obyvatel	Údaje dostupné pro všechny správní jednotky
F5	OBČANSKÁ VYBAVENOST	Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel	Údaje dostupné pro všechny správní jednotky
F6	STRUKTURA EKONOMIKY	Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru [%]	Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek nejsou k dispozici
F6	STRUKTURA EKONOMIKY	Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru [%]	Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek nejsou k dispozici
F7	TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ	Index ekologické stability	Poměr ekologicky pozitivně využívaných ploch k ekologicky negativně využívaným plochám
F7	TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ	Počet podnikatelů na 1000 obyvatel	Údaje dostupné pro všechny správní jednotky. Je vhodné provést dotaz na celou obec
F8	EKONOMICKÁ AKTIVITA	Daňové příjmy na 1 obyvatele [Kč]	Data dostupná pro všechny správní jednotky, zdrojem je ARES – statistická databáze
F8	EKONOMICKÁ AKTIVITA	Počet pracovních příležitostí	Součet ekonomicky aktivního obyvatelstva po odečtení počtu obyvatel v důchodovém věku

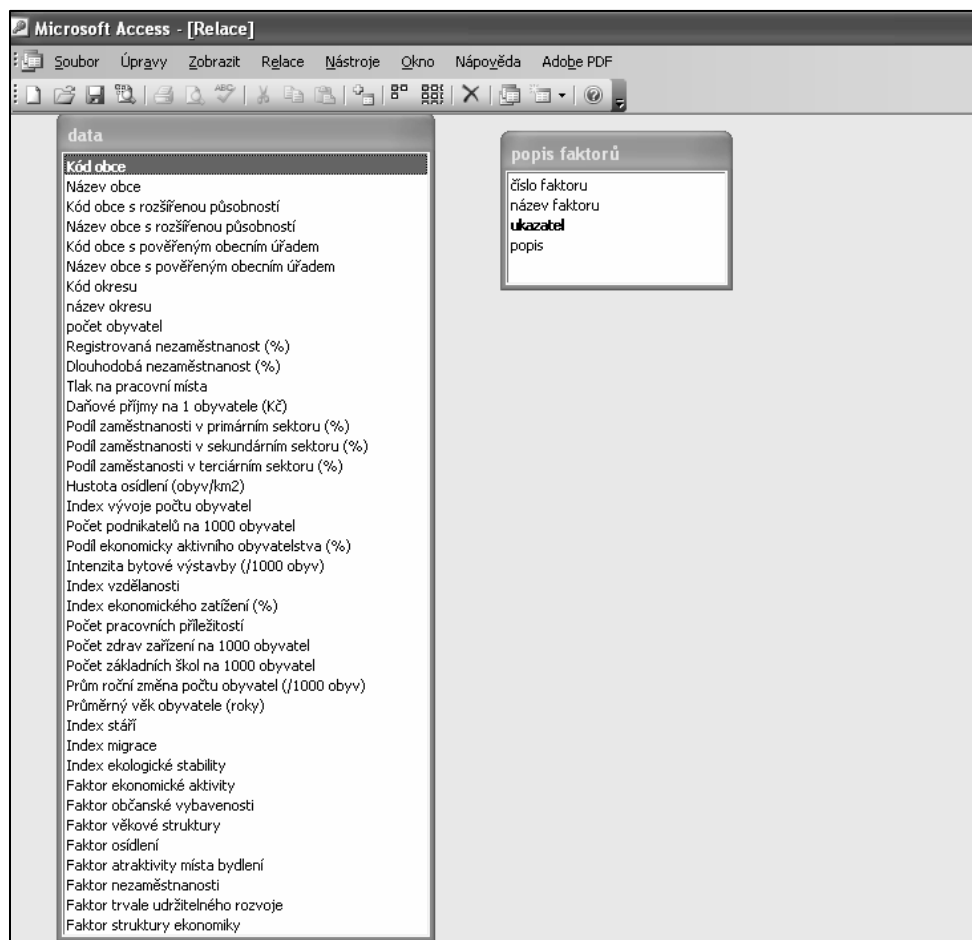
Obr. 3: Tabulka: Popis faktorů

Relace

Dvě hlavní tabulky „data“ a „popis faktorů“ zachycují nesouvisející údaje a není možné je propojit pomocí jakékoliv integrity. Proto relační v databázi neexistuje žádná relace mezi tabulkami, viz *Obr. 4 – Relace*.

7.2 Formuláře

Základním formulářem, který se zobrazí automaticky po spuštění databáze, je formulář s názvem „Kraj“ vycházející ze základní tabulky „data“. Na každém listu jsou zachyceny údaje k jedné obci, viz *Obr. 5 - Formulář: Kraj*. Ostatní formuláře jsou založeny na modifikaci této tabulky a vycházejí z výpočtových dotazů. Mezi jednotlivými listy formulářů se můžeme pohybovat buď pomocí posuvného kolečka na myši nebo s použitím voliče záznamu (14). Primárně jsou listy v databázi za sebou abecedně řazeny podle názvu obcí. Pokud si přejeme použít jiné řazení, umístíme kurzor na položku, podle které chceme

Obr. 4: Relace

Abertamy¹

2

3

obec s pověřeným obecním úřadem: Ostrov⁴

obec s rozšířenou působností: Ostrov⁵

okres: Karlovy Vary⁶

počet obyvatel: 1418⁷

	hodnota obce ¹⁰	průměr za kraj ¹¹	odchylka od průměru ¹²		hodnota obce	průměr za kraj	odchylka od průměru
Faktor nezaměstnanosti: ⁹	1,61	0,29	1,32	Faktor občanské vybavenosti:	0,31	0,11	0,19
Registrovaná nezaměstnanost (%)	14,67	10,10	4,57	Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel	1,40	1,36	0,04
Dlouhodobá nezaměstnanost (%) ⁸	8,47	4,36	4,11	Počet základních škol na 1000 obyvatel	0,70	0,32	0,38
Tlak na pracovní místa	13,77	8,65	5,12				
Faktor atraktivity místa bydlení:	0,02	-0,48	0,50	Faktor struktury ekonomiky:	1,71	0,52	1,19
Intenzita bytové výstavby (/1000 obyv)	0,00	10,83	-10,83	Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%)	71,56	59,78	11,78
Index vývoje počtu obyvatel	1,12	1,00	0,11	Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru(%)	24,66	37,26	-12,60
Průměrná roční změna počtu obyv. (/1000 ob.)	7,48	0,21	7,27				
Index migrace	-17,63	0,34	-17,97	Faktor trvale udržitelného rozvoje:	0,64	0,28	0,36
Faktor osídlení:	1,03	1,82	-0,79	Počet podnikatelů na 1000 obyvatel	193,23	196,04	-2,81
Hustota osídlení (obyv/km2)	164,20	414,54	-250,34	Index ekologické stability	0,52	0,68	-0,16
Index vzdělanosti	1,26	1,43	-0,17				
Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru (%)	3,78	2,96	0,83	Faktor ekonomické aktivity:	-0,43	0,67	-1,10
Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%)	71,56	59,78	11,78	Daňové příjmy na 1 obyvatele (Kč)	6731,47	9783,40	-3051,93
Faktor věkové struktury:	-1,35	-0,44	-0,92	Počet pracovních příležitostí	0,43	0,87	-0,44
Index ekonomického zatížení (%)	35,43	39,00	-3,56				
Průměrný věk obyvatele (roky)	36,91	39,37	-2,46				
Index stáří	0,48	0,92	-0,44				
Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (%)	53,35	53,44	-0,09				

vybrat okresy

vybrat POÚ

ukazatele podrobně¹⁶

změnit údaje¹⁷

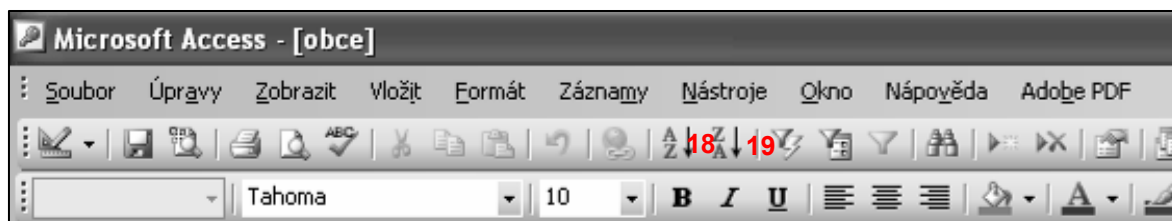
vybrat ORP¹⁵

vybrat obce

Záznam: 13 z 132¹⁴

Obr. 5: Formulář: Kraj

záznamy řadit a stiskneme tlačítko pro řazení vzestupně (18) nebo sestupně (19), viz *Obr. 6 – ovládací nástroje programu Microsoft Office Access 2003*. Můžeme tak záznamy řadit podle názvu obce nebo jiného územního členění nebo podle velikosti libovolného ukazatele či faktoru.

Obr. 6: ovládací nástroje programu Microsoft Office Access 2003

V záhlaví všech formulářů se nachází název obce (1) nebo vybraného faktoru (33 - *Obr. 15: Formulář: popis faktorů*). V pravém horním rohu je tlačítko určené pro uzavření formuláře (3) a vyhledávací tlačítko (2), viz *Obr. 5 - Formulář: Kraj*.

Po stisknutí vyhledávacího tlačítka (2) se zobrazí formulářový dotazník pro vyhledávání údajů, viz *Obr. 7 – Vyhledávací dotazník*. Dotazník se vztahuje k položce z aktivního formuláře, na které je právě umístěn kurzor nebo položka musí být nastavena v poličku „Oblast hledání“ (21). Do pole „Najít:“ (20) se napíše číslo, text nebo část textu, který má být vybrán. A v poli „Porovnat“ (22) se vybere, zda se mají porovnávat pouze celá slova nebo i jejich části. Pokud tedy například do pole „Najít:“ (3) je zadáno pouze písmeno „M“ a do pole „Porovnat“ (22) „začátek pole“, zobrazí se po potvrzení tlačítkem „najít další“ (23) ve formuláři pouze listy s obcemi, které začínají na písmeno „M“ (Mariánské Lázně, Milhostov, Milíkov...) opět řazeno podle abecedy.

Pokud by do pole „Porovnat“ (22) bylo zadáno „jakákoli část pole“ zobrazily by se všechny obce obsahující v názvu písmeno „m“ na jakémkoliv místě (Šemnice, Toužim...). Po zadání „celé pole“ by nebylo nalezeno nic, protože žádná obec se nejmenuje „M“. Stejně tak lze například vybrat pouze obce z POÚ Ostrov nebo obce, které dosáhly velikost faktoru atraktivita místa bydlení přesně -0,44.

Obr. 7: Vyhledávací dotazník

7.2.1 Výchozí formulář

Formulář „Kraj“ je zobrazen po spuštění databáze a slouží jako výchozí stránka pro ostatní operace. V záhlaví formuláře je název obce (1), vyhledávací tlačítko (2) a zavírací tlačítko (3). Dále se zde nachází údaje o administrativním začlenění obce do příslušného POÚ (4), ORP (5) okresu (6) a údaj o počtu obyvatel v obci (7), viz *Obr. 5 - Formulář: Kraj*.

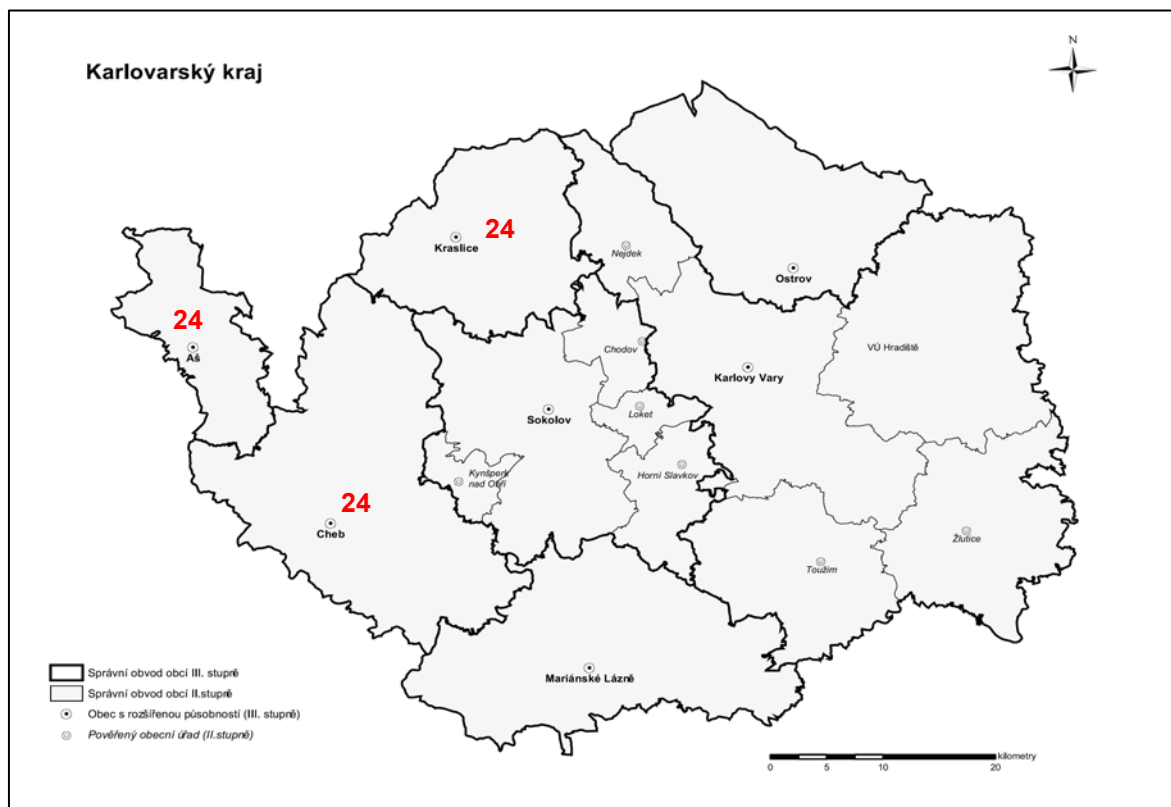
V těle formuláře „Kraj“ se zobrazují názvy jednotlivých ukazatelů (8) a za pomoci faktorové analýzy z nich vypočítaných faktorů (9). Ve sloupci „hodnota obce“ (10) jsou přesné údaje převzaté z předchozích aktivit projektu InoReDis. Ve sloupci „průměr za kraj“ (11) jsou hodnoty vypočítané z původních údajů jako vážený průměr ze všech obcí v kraji. Jako váhy zde byl použit počet obyvatel v obci (podrobnější popis výpočtu v subkapitole 7.3 *Dotazy a výpočty*). Ve sloupci „odchylka od průměru“ (12) je vypočítán rozdíl sloupce „hodnota obce“ (10) a „průměr za kraj“ (11). Tady vidíme, zda se obec nachází nad průměrem či pod průměrem kraje, viz *Obr. 5 - Formulář: Kraj*.

Ve spodní části formuláře „Kraj“ se nachází volič záznamů, pomocí tlačítek (14) v něm lze listovat sestupně či vzestupně mezi listy formuláře nebo určit přesně číslo záznamu, který je požadován (13). Tlačítka (15) otevrou formuláře, kde můžeme zadat data k porovnání za požadované obce, POÚ, ORP nebo okresy. Formulář „rozcestník“ otevřený tlačítkem „ukazatele podrobně“ (16) je cestou k přehlednému uspořádání podrobného popisu jednotlivých ukazatelů. Jelikož ve výběrových formulářích jsou hodnoty pevně dané a není

možno je měnit, byl v databázi vytvořen speciální formulář pro zadávání či opravu dat. Otevřeme jej pomocí tlačítka „změnit údaje“ (17), viz *Obr. 5 - Formulář: Kraj*.

7.2.2 Výběrové výpočtové formuláře

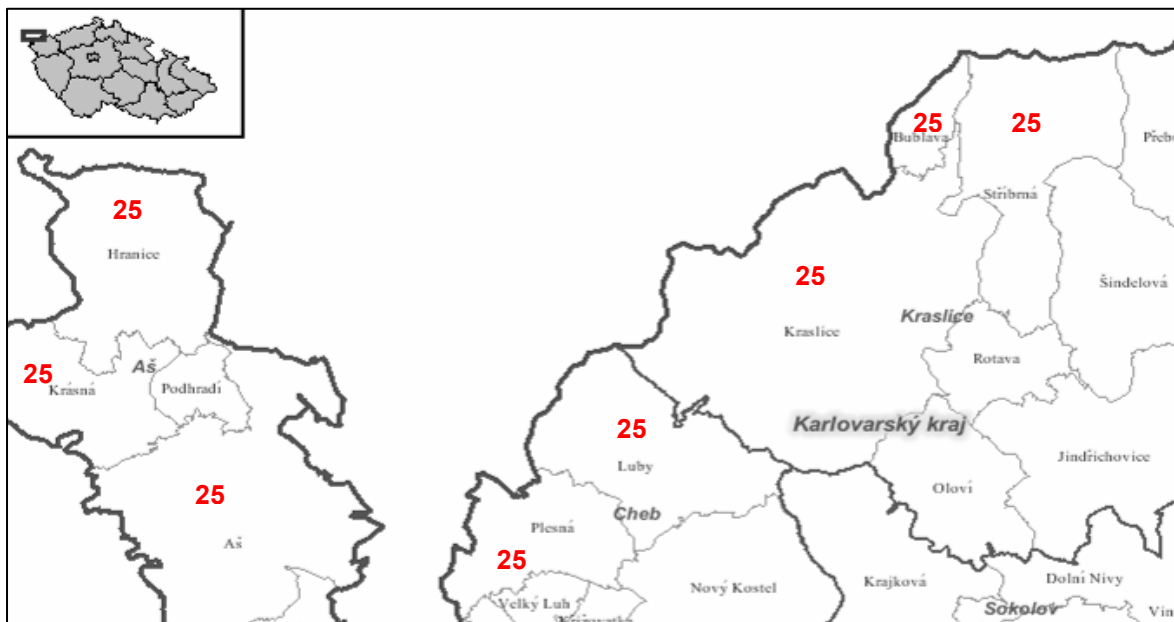
Účelem této databáze je možnost přibližných výpočtů a jednotlivých ukazatelů za libovolné skupiny obcí, POÚ, ORP nebo okresů. Příklad: Při podrobnějších analýzách se často projeví specifikum obcí v pohraničí. Proto je zajímavé porovnat jednotlivá území mezi sebou, bez vlivů oblastí lokalizovaných blíže centru republiky. Na mapě *Obr. 8 - administrativní členění Karlovarského kraje podle ORP* lze vybrat např. ORP Kraslice, Cheb, Aš (24).

Obr. 8: Administrativní členění Karlovarského kraje podle ORP

Zdroj: Český statistický úřad [on-line]. [cit. 15. 4. 2010] dostupné z
[http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/t/84005AF576/\\$File/ORP41.pdf](http://www.czso.cz/csu/2002edicniplan.nsf/t/84005AF576/$File/ORP41.pdf)

Pokud by bylo požadováno detailnější členění, lze na mapě *Obr. 9 – Administrativní členění Karlovarského kraje podle obcí* vybrat jen některé obce např. Plesná, Luby, Kraslice, Bublava, Stříbrná, Aš, Hranice, Krásná (25).

Obr. 9: Administrativní členění Karlovarského kraje podle obcí

Zdroj: *Plzeňský kraj, ePUSA* [on-line]. [cit. 15. 3. 2010] dostupné z

http://mapy.kr-plzensky.cz/arcims/epusa_OBEC/viewer.htm?startleft=-587534&starttop=-

Z hlavního formuláře tlačítko „vybrat ORP“ (15), příp. tlačítko „vybrat obce“ (15) spustí formulář na zadávání kritérií. Za pomoci integrovaných seznamů (26), které lze otevřít šipkou na pravém kraji pole, se vyberou požadovaná území, viz *Obr. 10 – Formuláře: seznam ORP a seznam obcí*. Není nutné vyplňovat všechna pole, některá mohou zůstat prázdná. Po zadání kritérií se potvrdí volba tlačítkem „OK“ (27). Lze vybrat zároveň maximálně 2 okresy nebo 4 ORP nebo 5 POÚ nebo 8 obcí. Tyto počty by měly být dostačující.

Po odeslání vybraných požadavků přepočítá systém vážené průměry pouze za obce nacházející se ve zvoleném území a výsledky zobrazí ve výběrovém formuláři, viz *Obr. 11 - Formulář: ORP*.

Vyberte ze seznamu požadované obce:

obec1

obec2

obec3

obec4

obec5

obec6

obec7

obec8

OK

Vyberte ze seznamu požadované obce:

obec1 26

obec2

obec3

obec4

obec5

obec6

obec7

obec8 27

OK

Obr. 10: Formuláře: seznam ORP a seznam obcí

vybrané obce s rozšířenou působností: Kraslice Cheb Aš 28	Krásná vybrané položky obsahují 27 % obyvatel kraje 29		
obec s pověřeným obecním úřadem: Aš	obec s rozšířenou působností: Aš	okres: Cheb	počet obyvatel: 433
Faktor nezaměstnanosti: Registrovaná nezaměstnanost (%) Dlouhodobá nezaměstnanost (%) Tlak na pracovní místa	hodnota obce průměr vyb. polož. odchylka od průměru 0,50 0,13 0,37 9,79 9,59 0,19 2,55 3,17 -0,62 9,36 7,88 1,49	Faktor občanské vybavenosti: Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel Počet základních škol na 1000 obyvatel	hodnota obce průměr vyb. polož. odchylka od průměru -1,06 -0,04 -1,02 0,00 1,28 -1,28 0,00 0,30 -0,30
Faktor atraktivnosti místa bydlení: Intenzita bytové výstavby (/1000 obyv) Index vývoje počtu obyvatel Průměrná roční změna počtu obyv. (/1000 ob.) Index migrace	0,18 -0,33 0,51 16,56 7,79 8,76 1,04 1,02 0,01 5,88 2,28 3,60 13,86 5,52 8,34	Faktor struktury ekonomiky: Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%) Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru (%)	-1,43 0,63 -2,06 46,38 60,97 -14,58 51,91 36,04 15,88
Faktor osídlení: Hustota osídlení (obyv/km2) Index vzdělanosti Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru (%) Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%)	0,35 1,32 -0,97 19,68 227,30 -207,62 1,23 1,40 -0,17 1,70 2,99 -1,29 46,38 60,97 -14,58	Faktor trvale udržitelného rozvoje: Počet podnikatelů na 1000 obyvatel Index ekologické stability	1,67 0,25 1,42 182,45 197,45 -15,00 0,66 -0,06 0,72
Faktor věkové struktury: Index ekonomického zatížení (%) Průměrný věk obyvatel (roky) Index stáří Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (%)	-1,35 -0,72 -0,63 28,87 38,01 -9,14 38,51 38,83 -0,32 0,67 0,79 -0,12 54,91 53,60 1,30	Faktor ekonomické aktivity: Daňové příjmy na 1 obyvatele (Kč) Počet pracovních příležitostí	1,60 0,66 0,94 8838,67 9707,98 -869,30 1,48 0,85 0,63
Záznam: 14	vybrat okres vybrat POÚ ukazatel podrobně	vybrat ORP vybrat obec změnit údaje	

Obr. 11: Formulář: ORP

Oproti hlavnímu formuláři „Kraj“ se zde navíc v levém horním rohu zobrazí výčet vybraných území (28). V pravém horním rohu je vypočítán údaj (29), kolik procent obyvatelstva z Karlovarského kraje na vybraném území žije. Údaj slouží pro informaci, s jak rozsáhlým vzorkem je pracováno. Ve sloupci „průměr vybraných položek“ (30) je zobrazen vážený průměr vypočtený z vyfiltrovaných obcí, ostatní územní celky se do výpočtu nezahrnují. Pokud je třeba údaje pozměnit, stačí formulář zavřít, ve výběrovém formuláři, kde volby zůstávají v paměti až do jeho uzavření, zadání změnit a opět spustit přepočítání tlačítkem OK (27). Na obrázku je zachycen výsledek výše uvedeného příkladu výpočtu ORP. Formulář s výsledkem druhého příkladu za vybrané obce je obdobný, proto zde není obrázek uveden.

7.2.3 Výběrové informační formuláře

Pokud je potřeba zjistit bližší informace o jednotlivých ukazatelích a jejich zdroji, zvolí se na hlavním či jakémkoliv výpočtovém formuláři tlačítko „ukazatele podrobně“ (16). Zobrazí se formulář „popis faktorů - rozcestník“ se seznamem tlačítek s názvy jednotlivých faktorů (31). Každé tlačítko otevře výběrový formulář se skupinou ukazatelů a jejich popisem, které jsou určující pro daný faktor, viz *Obr. 12 - Formulář: popis faktorů-rozcestník*

Obr. 12: Formulář: popis faktorů - rozcestník

Formulář obsahuje v záhlaví číslo a název faktoru (33), v těle formuláře seznam názvů faktorů (34) a jejich podrobný popis (35), viz *Obr. 13 - Formulář: popis faktorů*.

F4 VĚKOVÁ STRUKTURA 33	
Index ekonomického zatížení [%] 34	počet dětí ve věku 0-14 let na počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let. Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001. 35
Index stáří	Procentní poměr počtu obyvatel 65letých a starších k obyvatelstvu mladšímu 15 let. Aktuální data jsou k dispozici za všechny správní jednotky.
Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva [%]	Poměr ekonomicky aktivních obyvatel k celkovému počtu obyvatel dané oblasti. Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.
Průměrný věk obyvatele [roky]	Aktuální data jsou k dispozici za všechny správní jednotky.

Obr. 13: Formulář: popis faktorů

Zobrazení po jednotlivých faktorech je mnohem přehlednější. Pokud by však bylo potřeba zobrazit všechny ukazatele najednou, je zde formulář „Popis faktorů – vše“, který otevře výběrové tlačítko na formuláři „rozcestník“ s nápisem „všechny ukazatele abecedně“ (32). Formulář obsahuje výpis názvů ukazatelů (34) seřazených podle abecedního pořádku, číslo a název faktoru (33), který ukazatel zahrnuje ve svém výpočtu a podrobný popis ukazatele (35), viz *Obr. 14 - Formulář: popis faktorů – vše*.

7.2.4 Formulář administrace

Hodnoty dat ve výpočtových formulářích jsou pevně dané a nelze je nijak měnit. K tomuto účelu slouží formulář „doplnění údajů“. Spustíme jej z hlavního či výpočtového formuláře tlačítkem v pravém dolním rohu „změnit údaje“ (17). Ve formuláři lze jakkoli modifikovat údaje uvedené v bílých polích (36), viz *Obr. 15 - Formulář: doplnění údajů*. K uložení nových hodnot dochází automaticky při přesunu kurzoru do jiného pole.

ukazatele		
Daňové příjmy na 1 obyvatele [Kč] 34 F8 EKONOMICKÁ AKTIVITA 33	Data dostupná pro všechny správní jednotky, zdrojem je ARES – presentační systém Ministerstva financí.	
Dlouhodobá nezaměstnanost [%] F1 NEZAMĚSTNANOST	Počet uchazečů registrovaných v evidenci úřadů práce po dobu delší než jeden rok. Data jsou dostupná pro kraje a okresy.	
Hustota osídlení [obyv./ km2] F3 OSÍDLNÍ	Počet obyvatel na km2. Data jsou dostupná pro všechny správní jednotky.	
Index ekologické stability F7 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ	Poměr ekologicky pozitivně využívaných ploch k ekologicky negativně využívaným. Metodika výpočtu ukazatele je uvedena na webových stránkách ČSÚ v Liberci. Ukazatel lze získat pro všechny obce.	
Index ekonomického zatížení [%] F4 VĚKOVÁ STRUKTURA	počet dětí ve věku 0-14 let na počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let. Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.	
Index migrace F2 ATRAKTIVITA BYDLNÍ	Rozdíl počtu přistěhovačů osob do kraje a vystěhovačů z kraje na 1000 obyvatel. Data jsou dostupná pro všechny správní jednotky.	

Boží Dar

obec s pověřeným obecním úřadem

 obec s rozšířenou působností

 okres

 počet obyvatel

Faktor nezaměstnanosti: Registrovaná nezaměstnanost (%) Dlouhodobá nezaměstnanost (%) Tlak na pracovní místa	-0,04 6,58 3,95 2,63	36	Faktor občanské vybavenosti: Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel Počet základních škol na 1000 obyvatel	0,21 0,00 0,00
Faktor atraktivit místa bydlení: Intenzita bytové výstavby (/ 1000 obyv.) Index vývoje počtu obyvatel Průměrná roční změna počtu obyvatel (/ 1000 ob.) Index migrace	0,50 73,95 0,99 1,70 0,00		Faktor struktury ekonomiky: Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru (%) Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru(%)	1,88 80,26 15,79
Faktor osídlení: Hustota osídlení (obyv./km²) Index vzdělanosti Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru (%)	-0,21 4,58 1,42 3,95		Faktor trvale udržitelného rozvoje: Počet podnikatelů na 1000 obyvatel Index ekologické stability	2,72 371,43 3,23
Faktor věkové struktury: Index ekonomického zatížení (%) Průměrný věk obyvatele (roky) Index stárání Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva (%)	0,05 41,13 37,87 0,65 42,94		Faktor ekonomické aktivity: Daňové příjmy na 1 obyvatele (Kč) Počet pracovních příležitostí	7,56 35373,10 3,76

7.3 Dotazy a výpočty

7.3.1 Dotazy k výpočtovým formulářům

Do výpočtových formulářů je nutno vyfiltrovat a vypočítat pouze údaje za uživatelem zadané oblasti. Výpočet probíhá jako vážený průměr, kdy každá hodnota ukazatele ve vybrané obci je vynásobena počtem obyvatel v dané obci. Výsledné hodnoty ze všech vybraných obcí jsou sečteny a konečný součet je vydělen počtem všech obyvatel vybraného území.

Výpočet probíhá v 5 krocích, resp. za pomoci 5 na sebe navazujících dotazů. Všechny dotazy jsou druhu: „výběrový“. Jako ilustrační příklad je použit výpočet pro okresy, protože je nejjednodušší, vybíráme pouze 2 okresy (více nemá smysl, kraj se skládá ze 3 okresů). U ostatních administrativních členění je postup obdobný, pouze v prvním kroku je spojeno více výchozích prvků.

1. dotaz „okres“

Dotaz vybere z tabulky „data“ obce, které se nacházejí v okresech zadaných uživatelem do polí „okres1“ nebo „okres2“ ve formuláři „seznam okres“.

Zadání výběrových kritérií je uvedeno ve výběrovém dotazu v poli „okres“ ve tvaru: *[Forms]![seznam okres]![okres1] Or [Forms]![seznam okres]![okres2]*.

2. dotaz „okres suma“

Dotaz „okres suma“ využívá vybraných dat z předchozího dotazu „okres“. Dotaz vynásobí všechny hodnoty faktorů a ukazatelů počtem obyvatel dané obce. Poté za každý faktor a ukazatel tyto součiny sečte a výsledku přiřadí pojmenování „Sum Of *název faktoru*“.

Např. výpočet za ukazatel „Registrovaná nezaměstnanost (%)“ je zadán ve tvaru: *Sum Of Registrovaná nezaměstnanost (%): Sum([Registrovaná nezaměstnanost (%)]*[počet obyvatel])*.

Dalším výstupem dotazu „okres suma“ je součet celkového počtu obyvatel na vybraném území. Použitý výraz v poli „počet obyvatel“: *sum (počet obyvatel)*. Výsledek je pojmenován „Sum Of počet obyvatel“

3. dotaz „okres průměr“

Dotaz vypočítá vážený průměr za každý ukazatel a faktor. Vychází z dat vypočtených dotazem „okres suma“. Za každý ukazatel a faktor vybere výsledný součet a vydělí ho celkovým počtem obyvatel v oblasti. K vypočtenému údaji přiřadí název „průměr Of *název faktoru*“.

Výpočet za ukazatel „Registrovaná nezaměstnanost (%)“ je definován výrazem: *průměr Of Registrovaná nezaměstnanost (%): [Sum Of Registrovaná nezaměstnanost (%)]/[Sum Of počet obyvatel]*.

4. dotaz „okres odchylka“

Dotaz vypočítá za každou obec rozdíl mezi původní hodnotou a vypočteným váženým průměrem za vytyčenou oblast. Výchozí hodnoty čerpá z výsledků dvou předchozích dotazů. Identifikaci jednotlivých obcí (kód obce) získává z dotazu „okres“ a vypočítaný vážený průměr za všechny obce z dotazu „okres průměr“. Výsledek je pojmenován „odchylka Of *název faktoru*“.

Výpočet za ukazatel „Registrovaná nezaměstnanost (%)“ je určen výrazem: *odchylka Of Registrovaná nezaměstnanost (%): [Registrovaná nezaměstnanost (%)]-[průměr Of Registrovaná nezaměstnanost (%)]*.

5. dotaz „okres vše“

Dotaz spojuje všechny vypočítané hodnoty, které se mají uživateli zobrazit ve výběrovém formuláři, do jednoho celku. Vychází proto z několika předchozích dotazů. První tři „okres“, „okres odchylka“ a „okres průměr“ určují, které údaje budou presentovány ve finálním formuláři. Dotazy „okres“ a „okres odchylka“ jsou relačně propojeny přes pole „kód obce“, aby byly vždy přiřazeny ke správné obci. Výsledek dotazu „okres průměr“ propojení nepotřebuje, protože je pro všechny entity identický.

V tomto dotazu je proveden pouze jeden výpočet a to za účelem získání údaje, kolik procent obyvatelstva žije na vybraném území. Za tímto účelem jsou k původním zdrojům dotazu přiřazeny ještě další dva: „kraj suma“ a „okres suma“ určující počet obyvatel na celém území kraje a počet obyvatel vybrané lokality. Výsledek je pojmenován „část kraje“. Zadaný výraz: *část kraje: [okres suma]!/[Sum Of počet obyvatel]/[kraj suma]!/[Sum Of počet obyvatel]*100*

Každý výpočtový formulář zobrazuje data z příslušného finálního dotazu „*administrativní členění vše*“. Všechny postupy výpočtu jsou založeny na stejném postupu, pouze u výpočtu údajů za kraj chybí první krok, protože do výpočtu jsou zahrnuta data všechna.

Kontrola správnosti výpočtů byla provedena tak, že se za každý ukazatel a faktor vypočtené odchylky obcí vynásobily vahou, tj. počtem obyvatel v obci, a součiny se sečetly za celou vybranou lokalitu. Výsledek byl vždy přesně nulový.

Druhý způsob kontroly výpočtu znamenal vybrat pouze jednu obec a všechny vypočtené odchylky musely být nulové.

7.3.2 Dotazy k informačním formulářům

Data s detailním popisem ukazatelů do formulářů „popis faktorů“ a „popis faktorů – vše“ jsou získávána z tabulky „popis faktorů“. V případě Formuláře „popis faktorů – vše“ nejsou data nijak upravována či filtrována a formulář tak zobrazí tabulkové údaje v plném rozsahu. Tlačítko „všechny ukazatele abecedně“ (32) tudíž pouze spustí makro na otevření příslušného formuláře.

V ostatních případech jsou informace filtrovány podle čísla zadaného faktoru. Za tímto účelem je ve formuláři vytvořeno pole „vybraný faktor“ (37), které má navolenou vlastnost, aby se uživateli na obrazovce nezobrazovalo a je tak viditelné pouze v návrhovém zobrazení formuláře, viz *Obr. 16 - Formulář: popis faktorů – rozcestník v návrhovém zobrazení*.

Hodnotu, která je do pole „vybraný faktor“ zadána, si převezme parametrický výběrový dotaz „Dotaz: popis faktorů“ a zadá ji jako hodnotu parametru vyhledávacího kritéria do pole „číslo faktoru“. Parametrický výraz (38) v dotazu má tvar: *[Forms]![popis faktorů - rozcestník]![vybraný faktor]*, viz *Obr. - 17: Dotaz: popis faktorů v návrhovém zobrazení*.

Hodnoty do skrytého pole „vybraný faktor“ vkládají makra, která jsou spuštěna po klepnutí na jednotlivá tlačítka. Každé makro je definováno tak, že vloží do pole příslušnou hodnotu a následně otevře formulář „popis faktorů“ pro zobrazení vyfiltrovaných dat.

8 Zpracování regionálních analýz Českým statistickým úřadem za období 2000-2005

V oblasti regionální statistiky jednotlivá krajská pracoviště Českého statistického úřadu zpracovala publikace analýzy regionálních disparit. V návaznosti na ně vznikla v listopadu 2007 souhrnná publikace za celou Českou republiku s názvem „Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji České republiky v letech 2000 až 2005“. Ve všech těchto publikacích byla analyzována data podle různých územních pohledů za oblast demografickou, sociální a ekonomickou. Základním pohledem bylo rozčlenění do správních obvodů obcí (ORP) podle administrativního uspořádání. Toto uspořádání se ukázalo vhodnější než původní členění na okresy, protože nám umožňuje vysledovat např. jiné postavení obcí v pohraničí apod. Byla zde využita data ze státního statistického zjišťování, případně dalších zdrojů.

Cílem publikací je odpovědět na tři základní otázky:

- Která území kraje se významně liší od průměru kraje, existují v kraji výrazně problémové (zaostávající) oblasti?
- V jakých tematických oblastech byly zjištěny největší rozdíly?
- Které kraje patří do skupiny území s relativně malými/průměrnými/velkými vnitroregionálními rozdíly? [3]

8.1 *Výběr ukazatelů a postup hodnocení jednotlivých faktorů*

V celé republice bylo analyzováno celkem 52 ukazatelů rozdělených do 4 okruhů:

demografické prostředí, sídelní struktura (D),

sociální prostředí (S),

ekonomické prostředí (E),

infrastruktura, poloha, dostupnost a životní prostředí (I). [3]

Pro zpracování dat byla většinou použita průměrná hodnota za roky 2001 – 2005, dále byla využita jedinečná data např. ze Sčítání lidu, domů a bytů a data z jiných nepravidelných šetření (např. volby). Statistici využili i jiné zdroje, než údaje získané ČSÚ a to především

z oblasti sociální a environmentální. Navrhované ukazatele byly naplněny daty a podrobeny testování na vzájemné korelační vazby napříč vybranými okruhy ukazatelů. Před samotným vyhodnocením byly vyloučeny ty ukazatele, u nichž absolutní hodnota korelačního koeficientu přesáhla hodnotu 0,80, protože stejný jev by tak mohl mít při ponechání všech ukazatelů v souhrnném ukazateli několikanásobnou váhu. Který z obdobných ukazatelů vybrat bylo rozhodnuto podle toho, který z nich má větší vypovídací hodnotu, který se více využívá v praxi a schopnost věrohodně zachytit sledovaný jev. Pro výpočty korelačních koeficientů byla v programu MS Excel použita funkce „=CORREL (pole1; pole2)“. [3]

Korelační koeficient byl vypočítán dle vztahu (1)

$$r_{xy} = \frac{n \cdot \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \cdot \sqrt{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}} \quad (1)$$

Ukazatele byly vybírány na základě těchto principů:

- *úplnost a reprezentativnost*: co nejvyšší pokrytí všech důležitých oblastí života obyvatel regionu,
- *proporčnost* v oblasti všech čtyř tematických okruhů,
- *měřitelnost a náklady*: schopnost kvantifikovat daný jev v optimální časové i finanční dostupnosti,
- *jedinečnost* v rámci stejné tematické skupiny: pro tyto účely byla využita korelační analýza,
- *správnost*: byly zařazeny pouze ty ukazatele, které nejsou zatíženy výraznějšími chybami a odhady,
- *srovnatelnost*: ukazatele byly stanoveny tak, aby co nejvíce respektovaly odlišnou velikost jednotlivých obvodů ORP (výměra, počet obyvatel), popř. rozdílné věkové složení obyvatel (standardizace),
- *vypovídací schopnost*: byly vybrány takové ukazatele, které jsou interpretovatelné a u kterých lze stanovit v daném tematickém okruhu směr působení, to znamená, že za optimum lze považovat maximální či minimální hodnotu. [3]

Postup hodnocení postavení SO ORP v letech 2001 – 2005 ČSÚ pro jednotlivé správní obvody byl zvolen tak, že za každé ORP ve sledovaném období byl vypočten jeden syntetický ukazatel v každém ze čtyř sledovaných okruhů (demografické prostředí + sídelní struktura, sociální prostředí, ekonomické prostředí, infrastruktura + poloha + dostupnost + životní prostředí). Souhrnný ukazatel se vypočetl jako vážený průměr z hodnocení, která byla vyjádřena školní známkou 1-5 za každý ukazatel v daném okruhu. Hodnocení bylo každému ukazateli přiděleno na základě rozčlenění hodnot do pěti stejných intervalů a to mezi maximální a minimální hodnotou s přihlédnutím ke směru působení ukazatele.

U všech ukazatelů bylo určeno optimum závislé na směru působení ukazatele v tématické skupině. U ukazatelů s pozitivním směrem působení bylo za optimum zvoleno maximum. To znamená, že hodnoty blíží se k maximu obdržely známku „1“. A naopak ukazatelé s negativním směrem působení měly známkou „1“ hodnoceny nejnižší hodnoty. V těchto případech platí „čím více, tím hůře“. [3]

Seznam vybraných ukazatelů, viz příloha diplomové práce *Příloha B: Seznam vybraných ukazatelů použitých pro souhrnné hodnocení postavení správních obvodů obcí s rozšířenou působností*

9 Kraj Karlovarský

9.1 Obyvatelstvo

Karlovarský kraj patří mezi kraje s nejmenší hustotou zalidnění, pouze Sokolovsko s 162,1 obyvatel na 1 km² převyšuje průměrnou hustotu zalidnění České republiky (130,0 osob na 1 km²). Dokonce ani správní obvod ORP Karlovy Vary nedosahuje celorepublikového průměru, přestože zde leží krajské město. Tento jev je způsoben především existencí Vojenského újezdu Hradiště, který zaujímá téměř 30 % rozlohy tohoto ORP. K nižší hustotě zalidnění přispívá i vysoký podíl zalesnění. A z historického hlediska na něj má vliv i vysídlování pohraničí po 2. světové válce. V roce 1930 žilo na území Karlovarského kraje 502,2 tis. obyvatel, v roce 1950 jen 244,1 tis. obyvatel. [4]

V minulosti měl na osídlování kraje vliv zejména rozvoj průmyslu a těžby. To vedlo k soustřeďování obyvatel do velkých měst. Jelikož přírodní podmínky kraje nejsou moc vhodné pro zemědělství, najdeme zde v porovnání s celorepublikovým trendem velmi málo malých obcí do 199 obyvatel. [4]

9.2 Geografie

Karlovarský kraj leží v nejzápadnější části České republiky. Na jihu sousedí s Plzeňským krajem, na východě s Ústeckým, západní hranici tvoří státní hranice s Bavorskem a severní se Saskem. Téměř celé území kraje spadá do povodí řeky Ohře, která tvoří pomyslnou osu území. Zčásti sem zasahuje na jihovýchodě povodí Berounky, ze severu Krušných hor je voda odváděna do Labe. Na severu území se nachází Smrčiny a Krušné hory tvořící hranici s Německem. Nejvyšší horou Krušných hor a zároveň celého kraje je Klínovec (1244 m n. m.). Na jižní Bavorské hranici leží Český les odtud směrem do vnitrozemí se rozkládá Slavkovský les a vulkanický komplex Doupovských hor. Na jihu nalezneme Tepelskou vrchovinu. Nejnižší místo okresu (320 m n. m.) se nachází v okrese Karlovy Vary, na hranicích kraje. Celkový ráz kraje je převážně pahorkatina. Klimatické podmínky Karlovarského kraje lze popsat jako mírně teplou oblast s průměrně 30 letními dny, 130 mrazovými dny a průměrnou roční teplotou nad 6 °C, a průměrné roční srážky v úhrnu tvoří 700 mm. Chráněná krajinná oblast Slavkovský les je nejrozsáhlejším zvláště chráněným územím unikátním především pro velké množství přírodně zajímavých míst

(lesy, louky, rašeliniště, skalní útvary, vývěry minerálních vod a plynů). Nejvzácnějšími lokalitami je soubor rašelinišť u Kladské a hadcový hřbet u Pramenů. [4]

9.3 Přírodní zdroje

Nejdůležitější položkou přírodních zdrojů jsou zásoby hnědého uhlí, keramických jíílů, menší ložiska kovových rud a zbytků smolince. Znamé jsou především zdroje minerálních a léčivých pramenů, ze kterých těží světově známý trojúhelník lázeňských měst – Karlovy Vary, Mariánské Lázně a Františkovy Lázně. Slabě mineralizované vody v Doupovských horách se stáčí v lokalitě Korunní Kyselka. [4]

9.4 Průmysl

Průmyslová výroba v kraji je zastoupena především dobýváním nerostných surovin, energetikou, chemickým a strojírenským průmyslem.

Své neopomenutelné postavení v kraji mají i tradiční odvětví, jako je výroba skla, porcelánu, lihovin, minerálních vod, hudebních nástrojů a textilu. Průmyslová výroba v kraji je úzce spjata také s vývozem. Na celkovém vývozu z ČR se kraj v roce 2008 podílel 2 %. [5] Ve struktuře exportu z kraje dominují především polotovary a materiály, stroje a dopravní prostředky a průmyslové spotřební zboží. Největším obchodním partnerem je pro vyvážející firmy v kraji Německo. [4]

9.5 Zemědělství

Ke konci roku 2008 zemědělské podniky Karlovarského kraje obhospodařovaly 124 129 ha zemědělské půdy, z toho orná půda tvořila 54 649 ha. Na Karlovarsku se pěstují především obiloviny (60 %), dále píce a olejoviny (16 %). Nižší intenzitu vykazuje kraj v oblasti chovu skotu (38 316 kusů, tj. 30,1 kusů na 100 hektarů zemědělské půdy), stejně tak v chovu prasat (12 833 kusů) se řadí pod republikový průměr. [5]

9.6 Služby

Doprava

Z hlediska dopravního spojení se na území kraje nachází 493 km železničních tratí a 2 044 km silnic, z čehož je 65 % silnic III. třídy. [5] Silnice II. a III. třídy jsou na mnoha úsecích v horším technickém stavu, je zde rapidní nedostatek obchvatů sídel a komunikace jsou přetěžovány tranzitní dopravou. V letecké dopravě hraje významnou roli mezinárodní letiště v Karlových Varech, odkud létají pravidelné linky do Moskvy, v letní sezóně do Tuniska, Turecka, na Rhodos a od roku 2007 do Petrohradu. [4]

Zdravotnictví

Síť zdravotnických zařízení v roce 2008 tvořilo v kraji 5 nemocnic s 1 667 lůžky, 5 odborných léčebných ústavů s 453 lůžky, 620 samostatných ordinací lékařů (praktičtí lékaři pro dospělé, děti a dorost, gynekologové, stomatologové, specialisté) a 90 lékáren a výdeje léků. Působilo zde 1 198 lékařů. Na tisíc obyvatel připadlo 3,9 lékaře. [5]

Cestovní ruch

Kraj svou rozmanitostí přírodních podmínek nabízí řadu příležitostí pro pěší turistiku, cykloturistiku i zimní sporty. Především severozápadní část – Krušné hory a podkrušnohoří, lyžařské areály Neklid a snowpark Nowako, běžecké a sjezdové tratě patří k turisticky atraktivním oblastem kraje. [4]

V roce 2008 měl Karlovarský kraj dohromady 417 hromadných ubytovacích zařízení, ve kterých pobývalo 679 996 hostů (z toho 70 % cizinců), průměrný počet přenocování činil 6,5 a průměrná doba pobytu 7,5 dne. Počtem 2 205 hostů na 1 000 obyvatel se kraj řadí na druhé místo za Hl. město Prahu. Počtem přenocování na 1 000 obyvatel (14 424,3) se Karlovarský kraj v rámci České republiky umístil na 1. místě. [5]

K nejnavštěvovanějším místům v kraji přirozeně patří především centra lázeňství a jejich okolí (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Jáchymov a Lázně Kynžvart). Mezi nejvýznamnější architektonické památky můžeme zařadit zejména zámky Bečov nad Teplou, Kynžvart, Valeč v Čechách a Chyše, hrady Loket a Cheb. V blízkosti krajského města tvoří dominantu krajiny zřícenina hradu Andělská Hora. Vyhledávanými místy

turistů jsou Premonstrátský klášter v Teplé se svojí rozsáhlou knihovnou a hornické Jáchymovské muzeum. K nejvýznamnějším kulturním akcím patří Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, Dvořákův karlovarský podzim, Tourfilm, Mezinárodní jazzový festival, Beethovenovy dny, Mezinárodní pěvecká soutěž Antonína Dvořáka, v Ostrově probíhá Dětský filmový a televizní festival Oty Hofmana a v Mariánských Lázních Mezinárodní Chopinův festival. [4]

Sport

Se sportem jsou spjaty především Karlovy Vary, kde tradičně probíhají významné sportovní akce jakými jsou Kanoe Mattoni, Carlsbad Triatlon a Canon Cup. [4]

9.7 Postavení v ČR

Karlovarský kraj svou celkovou rozlohou 3315 km² tvoří třetí nejmenší kraj v České republice hned po Hl. městě Praze a Libereckém kraji. Celkově zaujímá 4,2 % rozlohy celé republiky. Počtem 308 403 obyvatel ke konci roku 2008 se společně s Libereckým krajem řadí ke dvěma nejméně lidnatým krajům České republiky, na celkovém počtu obyvatel ČR se tak podílí 3,0 %. Pokud srovnáme hustotu zalidnění (93 osob / km²) s republikovým průměrem, je o 40 osob / km² nižší a zařadí tak Karlovarský kraj na jedenácté místo v republice. [5]

Zvláštností sídelní struktury Karlovarského kraje je nadprůměrný podíl obyvatel, kteří žijí ve větších městech. Ve městech velikosti od 10 tis. do 50 tis. obyvatel žije více než 38 % obyvatel a tím Karlovarský kraj převyšuje republikový průměr o více než 17 procentních bodů. [4]

K 31. 12. 2008 bylo na území kraje 132 obcí. Při tom na jednu obec v průměru připadalo 25 km² katastrální plochy, což je druhá nejvyšší hodnota mezi kraji v rámci republiky a 2 305 obyvatel, čímž zaujímá čtvrté pořadí mezi kraji. [5]

K 1. 1. 2009 v kraji mělo 37 obcí statut města a žilo zde celkem 80 % obyvatel kraje. Třemi největšími městy v kraji jsou Karlovy Vary (51 459 obyvatel), Cheb (34 873 obyvatel) a Sokolov (24 467). [6]

9.8 *Správní členění*

Lokalitu kraje tvoří tři okresy, z nichž Karlovy Vary mají nejvyšší počet obyvatel. Za nimi následují okresy Sokolov a Cheb. Uspořádání kraje do správních obvodů SO ORP rozdělilo území do 7 celků správních obvodů včetně 14 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ). [4]

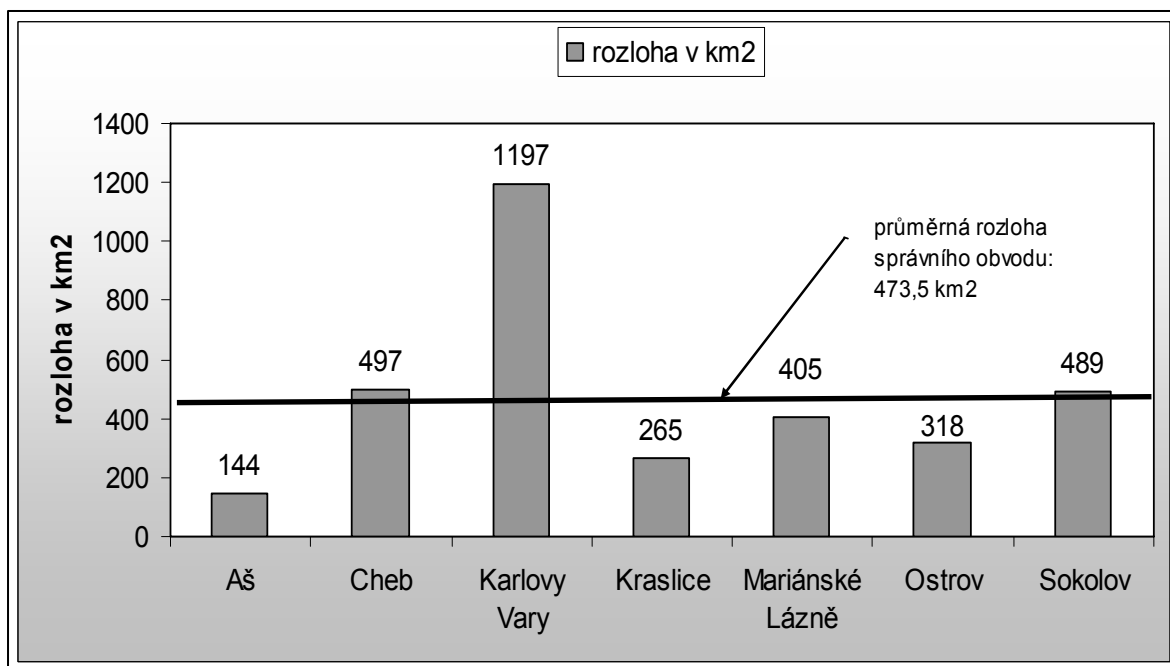
Správní obvody ORP Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Ostrov a Kraslice jsou totožné se stejnojmennými POÚ. Správní obvody ORP Karlovy Vary a Sokolov jsou rozděleny každý na 5 obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. [4]

Porovnáme-li jednotlivé správní obvody obcí podle jejich rozlohy a počtu obcí, vychází dominantní SO ORP Karlovy Vary. Z celkové výměry kraje (331 451 ha v roce 2005) na Karlovy Vary připadá 119 643 ha, což činí více než 36 % území kraje, stejně tak i podíl počtu obcí z kraje je více než 30 %. Oproti tomu nejmenší rozlohu kraje tvoří SO ORP Aš (14 375 ha), tj. 4,3 % výměry a stejně tak se tu nachází i nejmenší počet obcí - 5, tj. 3,8 %. [4]

9.9 *Obce*

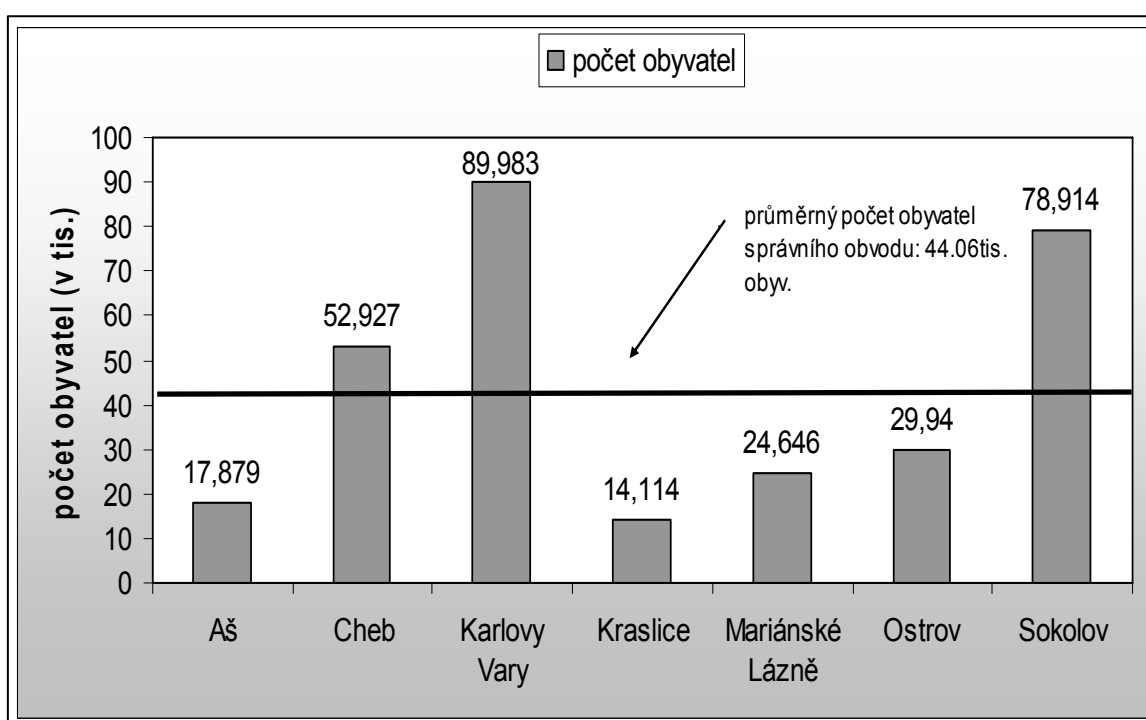
Nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou obce s počtem obyvatel 200 – 499, kterých je na území kraje 40, tj. 30,3 % všech obcí. Žije v nich ale pouze 4,5 % obyvatel kraje. V kraji neleží ani jedno město s počtem obyvatel převyšujícím 100 tis., největším městem jsou tak Karlovy Vary, které jako jediné překračují hranici 50 tis. obyvatel. [4]

Karlovarský kraj tvoří 132 obcí s počtem obyvatel od 95 (Teplička) až po 51 459 obyvatel (Karlovy Vary). [6] Podle rozlohy jsou největším ORP v kraji Karlovy Vary (1 197 km²), nejmenším Aš (144 km²), viz *Obr. 18 - Pořadí správních obvodů ORP Karlovarského kraje podle rozlohy*. Nejvíce obyvatel má ORP Karlovy Vary, nejméně Kraslice, viz *Obr. 19 - Pořadí správních obvodů ORP podle počtu obyvatel k 31. 12. 2005*. [4]

Obr. 18: Pořadí správních obvodů ORP Karlovarského kraje podle rozlohy

Zdroj: *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1.vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, s. 14, ISBN 978-80-250-1444-8

Obr. 19: Pořadí správních obvodů ORP podle počtu obyvatel k 31. 12. 2005

Zdroj : ČSÚ Karlovarský kraj. *Počet obyvatel podle správních obvodů ORP Karlovarského kraje* [online]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z [http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/65f7740b8af84c1dc12575a8002b098c/\\$FILE/Obyvatele.xls](http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/65f7740b8af84c1dc12575a8002b098c/$FILE/Obyvatele.xls)

10 Regionální rozdíly v Karlovarském kraji

Vzhledem k zaměření diplomové práce na oblast Karlových Varů, jsou stěžejní publikací pro čerpání dat „Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005“. Publikace byla zpracována podle jednotné metodiky pro celou ČR, jak je uvedeno v kapitole 8 *Zpracování regionálních analýz Českým statistickým úřadem za období 2000 - 2005*. Analýza volně navazuje na dřívější výzkum „Vývoj lidských zdrojů v Karlovarském kraji v letech 2000 až 2005“.

Pro účely této práce je další text zaměřen na výsledky výzkumu v oblasti demografické, především ukazatele interpretující věkové problémy populace v Karlovarském kraji, které se zdají být velmi diferencované v jednotlivých lokalitách kraje.

10.1 Demografické údaje

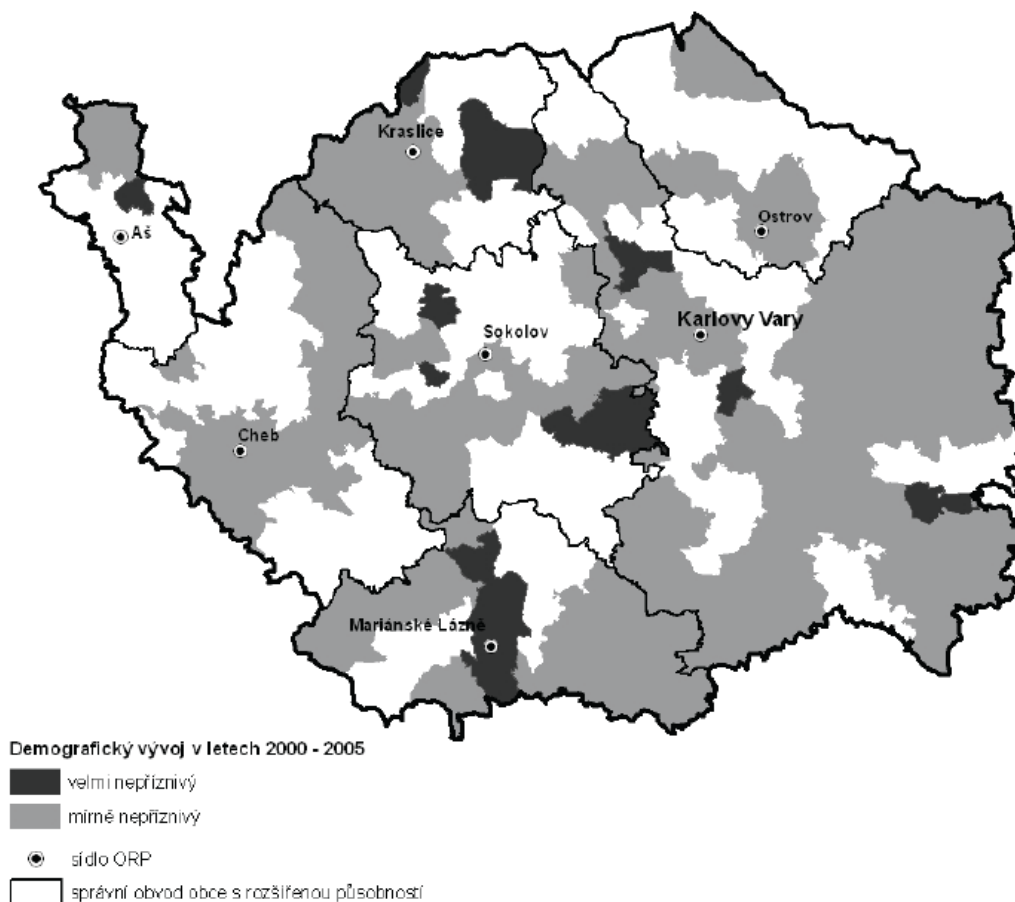
V závěrečném hodnocení demografických ukazatelů Karlovarského kraje byla vypočtena nejvyšší vážená průměrná známka správnímu obvodu ORP Cheb (2,45) a Sokolov (2,78). K dobrému výsledku Chebska přispěla zejména příznivá věková struktura (ukazatel indexu stárání), nízká úmrtnost, vysoká plodnost a nízká sociálně-demografická nestabilita. Stejně ukazatele podpořily i Sokolovsko ovšem s výjimkou sociálně-demografické nestability, kterou vyvážila nejvyšší hustota zalidnění v oblasti Karlovarského kraje. Karlovarsko dominuje vysokou úrovní vzdělanosti a relativně nízkou úmrtností, z hlediska věkové struktury však tento správní obvod zaznamenal vůbec nejhorší výsledek v kraji. Hustota zalidnění stáhla Karlovarsko mezi poslední pozice, což můžeme vysvětlit existencí vojenského újezdu na jeho území. Jako nejproblematictější se v oblasti demografie a sídelní struktury ve sledovaném období projevila pozice správního obvodu ORP Mariánské Lázně (vážená průměrná známka 3,64). Výsledná pozice Mariánskolázeňska byla negativně ovlivněna především nejnížší úhrnnou plodností, migrační aktivitou mladých a věkovou strukturou. Další negativní vliv na umístění Mariánskolázeňska vysvětluje zejména ukazatel sídelní struktury, ve kterém se projevuje rozdrobenost (vůbec největší mezi SO ORP) a druhá nejnížší hustota zalidnění. Při celkovém pohledu na území kraje je zřejmé, že z hlediska demografie a sídelní struktury jsou nejvíce problematické oblasti na východě kraje (celý okres Karlovy Vary) a na jihu (SO ORP Mariánské Lázně), naopak nejlépe vychází oblast správního obvodu Cheb. [4]

Počet obyvatel celkově v období 2000 – 2005 ve většině správních obvodů ORP Karlovarského kraje narůstal, nejvíce na Ostrovsku a Chebsku. Oproti tomu relativně nejvyšší úbytek postihl Karlovarsko a Mariánskolázeňsko. Stárnutí obyvatelstva Karlovarského kraje se mimo jiné odráží ve vývoji indexu stáří a průměrného věku. Nejvyšší hodnoty indexu stáří mezi správními obvody ORP můžeme nalézt v roce 2005 na Karlovarsku a Mariánskolázeňsku, nejnižší na Sokolovsku. Správní obvody Karlovy Vary a Mariánské Lázně se vyznačují i nejvyšším průměrným věkem obyvatel v kraji, nejmladší obyvatelstvo oproti tomu žije na Sokolovsku. Podle sčítání lidu v roce 2001 je nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na Karlovarsku, oproti tomu na nejnižší příčce žebříčku z hlediska vzdělanosti stojí Ašsko s vysokým zastoupením osob se základním či neukončeným vzděláním. Poslední dobou dochází v kraji k mírnému nárůstu počtu narozených dětí. Nejvíce živě narozených dětí připadalo na 1 000 obyvatel (v průměru let 2001 – 2005) na Chebsku a Ostrovsku, nejméně opět na Mariánskolázeňsku. [4]

10.2 Věkové charakteristiky

Na základě vývoje ukazatelů (počet obyvatel, index stáří a podíl obyvatel ve věku 65 a více let za období 2000 – 2005) byly v kraji vymezeny oblasti s velmi nepříznivým a mírně nepříznivým demografickým vývojem, viz *Obr. 20. - Území Karlovarského kraje s nepříznivým demografickým vývojem v letech 2000 - 2005.*

V porovnání s ostatními oblastmi je na územích s nepříznivým demografickým vývojem viditelný velký úbytek obyvatel stěhováním, nízký podíl dětí do 14 let a nadprůměrný podíl osob ve věku 65 let a více. V obcích Karlovarského kraje s příznivým demografickým vývojem se na konci roku 2005 děti do 14 let na celkové populaci podílely 16,2 %, zatímco osoby ve věku 65 let a více 11,1 %. Oproti tomu v obcích s velmi nepříznivým demografickým vývojem dosáhl podíl osob ve věku 65 let a více 14,5 % a podíl dětské složky populace byl 13,9 %, čímž překročil index stáří (počet osob ve věku 65 let a více na 100 dětí do 14 let) hodnotu 100. Nejvyšší hodnoty indexu stáří mezi správními obvody zjišťujeme v roce 2005 na Karlovarsku (106,2) a Mariánskolázeňsku (104,7), nejnižší pak na Sokolovsku (70,4). V Mariánskolázeňsku vzrostl v letech 2000 – 2005

Obr. 20: Území Karlovarského kraje s nepříznivým demografickým vývojem v letech 2000 – 2005

Zdroj: *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1.vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, s. 71, ISBN 978-80-250-1444-8

index stáří celkem o 19,7 bodu. Mezi nejnepříznivější hodnoty věkové struktury v kraji se Mariánské lázně zařadily i hodnotou indexu závislost I, indexu závislosti II a indexu ekonomického zatížení. Celkové stárnutí populace díky zvyšujícímu se podílu starých osob v populaci, vlivem zlepšování úmrtnostních poměrů, prodlužování naděje dožití a zároveň poklesu úrovně porodnosti se také odráží ve zvyšování průměrného věku obyvatel kraje – v letech 2000 až 2005 vzrostl, z 37,7 na 39,1 roku tj. o 1,4 roku. Nejvyšším průměrným věkem obyvatel se ve srovnání s ostatními správními obvody v kraji vyznačuje Karlovarsko (40,7 roku). Nadprůměrný byl v roce 2005 i průměrný věk obyvatel Mariánskolázeňska (40,6 roku), viz tabulka *Tab. 1 - Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva podle správních obvodů ORP*. [4]

Tab. 1: Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva podle správních obvodů ORP

rok	průměrný věk		index stáří		index závislosti I		index závislosti II		index ekonomického zatížení	
	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005	2000	2005
Karlovarský kraj	37,7	39,1	70,7	84,9	23,6	21,1	16,7	17,9	40,2	39,0
v tom správní obvody										
Aš	37,4	38,5	65,3	76,9	24,2	21,0	15,8	16,1	40,0	37,1
Cheb	37,7	38,4	68,6	74,5	22,9	21,9	15,8	16,3	38,7	38,2
Karlovy Vary	39,0	40,7	88,6	106,2	22,0	19,5	19,5	20,7	41,5	40,1
Kraslice	37,0	38,7	59,1	76,6	24,7	21,8	14,6	16,7	39,3	38,4
Mariánské Lázně	38,9	40,6	85,0	104,7	22,0	19,0	18,7	19,9	40,7	38,8
Ostrov	37,5	38,2	74,6	81,5	23,3	22,0	17,4	19,0	40,7	40,0
Sokolov	36,1	38,0	52,7	70,4	25,9	22,7	13,7	16,0	19,6	38,6

Index stáří - počet osob ve věku 65 let a starších na 100 dětí ve věku 0-14 let

Index závislosti I. - počet dětí ve věku 0-14 na 100 osob ve věku 15-64 let

Index závislosti II. - počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let

Index ekonomického zatížení - počet dětí ve věku 0-14 let a počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let

Zdroj: *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1.vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, s.18, ISBN 978-80-250-1444-8

Věková struktura zachycená v tabulce *Tab. 2 - Sídlní struktura a obyvatelstvo Karlovarského pracovního regionu k 31. 12. 2005*, ukazuje procentuelní zastoupení věkových skupin v jednotlivých ORP. Nejméně, (13,8 %) obyvatelstva ve věkové skupině 0 - 14 let a zároveň nejvíce (14,1 %) ve věkové skupině nad 65 let vykazovaly Mariánské Lázně, viz tabulka *Tab. 2 - Sídlní struktura a obyvatelstvo Karlovarského pracovního regionu k 31.12.2005* [4]

Tab. 2: Sídlní struktura a obyvatelstvo Karlovarského pracovního regionu k 31. 12. 2005

	počet obcí	obyvatelstvo					počet obyvatel na 1km2
		celkem	podíl (%)				
			ženy	0-14 let	15-64 let	65 a více let	
Karlovarský kraj	134	305 082	51,0	15,2	71,9	12,9	90,7
v tom správní obvody:							
Aš	5	17 268	51,1	15,3	72,9	11,8	120,1
Cheb	19	49 736	50,9	15,9	72,3	11,8	114,1
Karlovy Vary	7	12 234	50,3	15,4	72,4	12,2	49,8
Kraslice	54	113 319	51,1	14,6	71,8	13,7	81,8
Mariánské Lázně	16	26 108	51,7	13,8	72,1	14,1	56,0
Ostrov	7	24 219	51,4	15,3	71,2	13,5	101,6
Sokolov	26	62 198	50,7	16,3	71,7	12,0	138,5

Zdroj: *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1.vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, s.74, ISBN 978-80-250-1444-8

11 Analýza města Mariánské Lázně

Městem, které bylo vybráno pro podrobnější analýzu v této diplomové práci jsou Mariánské Lázně z důvodů extrémně nepříznivých hodnot v oblasti demografie, zejména ve složení věkové struktury obyvatelstva.

11.1 Mariánské Lázně

Mariánské Lázně jsou druhými největšími českými lázněmi s velkým bohatstvím minerálních pramenů. Přímě v areálu jich vyvěrá 40 a v nejbližším okolí téměř 100. Hlavní lázeňskou promenádou a významnou stavební památkou je pseudobarokní litinová kolonáda z roku 1889. K pitným kúráům jsou zde přivedeny prameny Křížový, Karolinin a Rudolfův. Před kolonádou se velké pozornosti těší zpívající fontána. Nejznámějšími dalšími prameny jsou Ferdinandův, Lesní a Ambrožův. Lázeňské pavilony jsou převážně klasicistního a novorenesančního slohu, většina domů lázeňské čtvrti nese prvky secese. V sousedství kolonády stojí kostel Nanebevzetí Panny Marie, na západě, za Hlavní třídou pak pravoslavný ruský kostel sv. Vladimíra a anglikánský kostel. [7]

Územní začlenění

Město Mariánské Lázně spadá pod kraj (NUTS3) Karlovarský, pod okres (NUTS4) Cheb, Celková rozloha podle katastrální výměry činí 52 km², počet obyvatel ve městě k 1. 1. 2009 byl 13 758 obyvatel. [6] Město se nachází v nadmořské výšce 578 m n. m. [7]

11.2 Historie Mariánských Lázní - 200 let existence města (1808-2008)

Mariánské Lázně patří k poměrně mladým lázeňským městům. Vyvěrá zde velké množství výborných léčivých minerálních pramenů, které byly známy již ve 13 století. V roce 1528 byly na příkaz krále Ferdinanda I. zkoumány na obsah soli. Ale až koncem 18. století začal ordinář tepelského kláštera Dr. Jan Josef Nehr systematicky zkoumat jejich léčivé účinky. V roce 1805 pak postavil u Křížového pramene na místě původní dřevěné chýše první zděný dům pro lázeňské hosty, nazvaný Zlatá koule. Zlomovým rokem se stal pro nově vznikající město rok 1808. Právě v tomto roce podle archivních záznamů otevírá v provizorních podmínkách Dr. Jan Josef Nehr první lázeňskou sezónu a osada v okolí

Mariina a Křížového pramene získává název Mariánské Lázně (Marienbad) podle obrázku Panny Marie, zavěšeného u Křížového pramene. Již po 10 letech, v roce 1818, získávají Mariánské Lázně tak velký věhlas, že jsou povýšeny na veřejné lázeňské místo (Kurort). V období let 1817 - 1823 zde za finanční podpory opata Karla Kašpara Reitenbergera bylo z nehostinného bažinatého údolí vytvořeno půvabné parkové město s klasicistními a empírovými domy, altány, pavilony a kolonádami. Výnosem císaře Františka Josefa I. byly 29. 5. 1865 Mariánské Lázně povýšeny na město a 1. 6. 1866 císař udělil městu městský znak.

Vlivem zvyšující se návštěvnosti lázeňských hostů si infrastruktura lázní postupně vyžádala modernizaci, tj. zavedení železnice (1872) a hromadné městské dopravy (1902), elektrifikaci, rozšíření obchodní sítě a sítě hotelů a lázeňských budov. Kromě budov s původní klasicistní architekturou vznikají stavby, které utváří dodnes charakteristickou tvář města, ve které se mísí prvky moderní secese a romantického historismu. Mezinárodní klientela si vyžádala také stavbu luxusních hotelů (např. Stern, dnes Hvězda) a sakrálních objektů. Kostely: římsko-katolický (1848), evangelický (1857), anglikánský (1879), ortodoxní (1902).

Během druhé světové války se staly Mariánské Lázně lazaretním městem. Po válce začaly vznikat první sídliště a rekreační komplexy. Od roku 1952 zde funguje ekologická trolejbusová doprava. Město si stále ponechává svůj zvláštní, ojedinělý lázeňský a turistický charakter s harmonickým a urbanisticky promyšleným systémem parků, altánků, lázeňských domů a vyhlídkových míst. O letních sezonách sem přijíždí až 40 000 hostů.

[8]

Město se může pochlubit mnoha slavnými návštěvníky:

- Albert Schweitzer (1875 - 1965)
- Antonín Dvořák (1841 – 1904)
- Edward VII. (1841 - 1910)
- Ema Destinová (Emilie Pavlína Kittlová, 1878 - 1930)
- František Josef I. (1830 - 1916)
- Franz Kafka (1883 - 1924)
- Friedrich Nietzsche (1844 - 1900)
- Gustav Mahler (1860 - 1911)
- Henrik Ibsen (1828 - 1906)
- Johann Strauss (1825 - 1899)
- Johannes Urzidil (1896 - 1970)
- Josefina Gallmeyerová (1838 - 1884)
- Karl Gustav Svensson (1861 - 1910)
- Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens, 1835 - 1910)
- Sigmund Freud (1856 - 1939)
- Thomas Alva Edison (1847 - 1931)
- Václav Beneš Třebízský (1849 - 1884) [9]

11.3 Městský znak

V levém horním poli je vyobrazena ve zlatém pozadí madona v modrém plášti, s dítětem na pravé ruce, podle níž bylo město pojmenováno v roce 1808. V pravém horním modrém poli je stříbrný kruhový pavilón Křížového pramene s červenou kopulí a patriarchálním křížem. Dolní pole je širší, má stříbrné pozadí, na zeleném základu stojí kamenná kruhová přetékaající kašna, kolem které se obtáčí Aeskulapův had. Symbolizuje bohatství Mariánských lázní- minerální prameny a jejich léčivou moc. Po obou stranách kašny rostou zelená jedle na znamení přírodního bohatství lesů v okolí města. [10]

11.4 Vývoj a pohyb obyvatel

Celý mikroregion vykazuje ve srovnání s celorepublikovým průměrem nízký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, což je důsledkem tendence migrace obyvatelstva z obcí do více průmyslových oblastí (Plzeň, Praha). Demografický vývoj Mariánskolázeňska kopíruje obecně známý trend ve vývoji sídel v bývalých Sudetách. Relativně stabilizovaný počet obyvatel v první polovině 20. století naráz velmi poklesl s odchodem německého obyvatelstva po skončení 2. světové války. I když počet obyvatel stále pomalu stoupá, většinou ještě původního stavu nedosáhl, viz *Tab.3 - Vývoj počtu obyvatel v Mariánských Lázních*

Tab. 3: Vývoj počtu obyvatel v Mariánských Lázních

rok	1991	2005	2006	2007	1.1.2009
počet obyvatel	15 412	14 026	13 872	13 915	13 569

Zdroj: ČSÚ (1991, 2005, 2006, 2007), MVČR (leden 2009)

Podobně jako v jiných regionech České republiky lze i na Mariánskolázeňsku sledovat nepříznivé demografické trendy. Ty vedou k pozvolnému úbytku obyvatel v regionu. Během poslední 30 let se počet živě narozených v mikroregionu snížil na méně než polovinu [12], viz *Tab. 4 - Počet živě narozených v Mariánských Lázních v letech 1975-2008*. Na tomto poklesu má svůj podíl globální trend snižování porodnosti a neustálé zvyšování počtu vystěhovalých oproti přistěhovalým, migrace v Mariánskolázeňském regionu je hodně pod celorepublikovým průměrem. V roce 2008 vykazovalo město 499 vystěhovalých obyvatel a 363 přistěhovalých. Počet živě narozených činil 141, zemřelých 162. Celkový přírůstek obyvatel tedy byl -157 obyvatel [11].

Tab. 4: Počet živě narozených v Mariánských Lázních v letech 1975-2008

rok	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2008
počet živě narozených	309	236	268	219	133	114	119	141

Zdroj: ČSÚ Karlovarský kraj - *Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2008)* [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z http://www.czso.cz/cz/obce_d/pohyb/cz0411.xls

Na nepříznivý vývoj v regionu má vliv především snižování možností zaměstnání a celkově nevyužitý potenciál regionu. Proto lidé mají tendence odcházet do větších měst.

11.5 Věková struktura obyvatelstva

Rozvoj každé oblasti je úzce spojen s věkovou strukturou obyvatelstva dané lokality. Různé věkové skupiny obyvatel preferují odlišný životní styl, jiný způsob podnikání a podnikatelských aktivit. Stejně tak mají jiné požadavky na odlišnou sociální a volnočasovou infrastrukturu. Vývoj věkových skupin je přímo závislý na rozvoji společnosti a jejím reprodukčním chování.

V Mariánských Lázních k 31. 12. 2007 bylo 12,1 % obyvatel ve věku 0 - 14 let, 71,4 % ve věku 15 - 64 let, tedy v produktivním věku a 16,4 nad 65 let. [13]

Index stáří, který vyjadřuje počet osob ve věku 65 let a více na 100 osob ve věku 0 – 14 let v roce 2007 činil 136, což značně přesahuje hodnotu indexu stáří České republiky (102) a svědčí o stárnoucí populaci regionu, viz *Tab. 5 - Věková struktura obyvatel v Mariánských Lázních k 31. 12. 2007*. [13]

Tab. 5: Věková struktura obyvatel v Mariánských Lázních k 31. 12. 2007

věk	0-14	15-64	65 a více	celkem	index stáří
počet obyvatel	1 687	9 940	2 288	13 915	136

Zdroj: ČSÚ Karlovarský kraj - *Obyvatelstvo měst podle pohlaví a věku k 31. 12. 2007* [on-line]. [cit. 21. 12. 2009] dostupné z http://www.kvary.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_mest_podle_pohlavi_a_veku_k_31_12_2007

11.6 Vzdělanostní struktura obyvatel

Vzdělání, schopnosti a dovednosti hrají v ekonomice rozhodující úlohu. Země, které rozvíjí a efektivně řídí své znalostní zdroje, lépe prosperují. Kvalita lidských zdrojů je hodnocena na základě analýzy dosažené vzdělanostní úrovně. Dostatečným způsobem lze bohužel zjistit vzdělanostní strukturu populace pouze při Sčítání lidu, domů a bytů. Poslední sčítání proběhlo v roce 2001 a jeho výsledky v oblasti vzdělání populace regionu starší 15 let zachycuje tabulka *Tab. 6 - Vzdělanostní struktura obyvatel Mariánských Lázní*.

Celý region Mariánskolázeňska má ve srovnání s Českou republikou nízký podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Zjištěná vzdělanostní struktura je důsledkem

migrace obyvatelstva z města za pracovními příležitostmi do průmyslovějších oblastí (Plzeň, Praha) v uplynulém období.

Tab. 6: Vzdělanostní struktura obyvatel Mariánských Lázní

nejvyšší dosažené vzdělání	počet obyvatel
bez vzdělání	28
základní vč. neukončeného	2 580
vyučení a stř. odborné bez maturity	4 496
úplné střední s maturitou	3 499
vyšší odborné a nástavbové	661
vysokoškolské	1 139
nezjištěné	240
Obyvatelstvo 15leté a starší	12 643

Zdroj: ČSÚ (SLDB 2001)

11.7 Ekonomický rozvoj

Struktura ekonomiky Mariánskolázeňska je ovlivněna několika faktory, především přírodními podmínkami, historickým vývojem, strukturou osídlení a geografickou polohou území. Taktéž místní podniky velmi ovlivňují místní hospodářství. Region je charakterizován jako zemědělsko-průmyslová oblast se zvlášť významným postavením lázeňství a cestovního ruchu.

K 31. 12. 2007 bylo v Mariánských Lázních evidováno celkem 4 947 registrovaných podnikatelských subjektů. Z hlediska odvětvové struktury jich nejvíce, tj. 1 931 podnikalo v oblasti obchodu, prodeje a oprav motorových vozidel a spotřebního zboží, viz *Tab. 7 - Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti v Mariánských Lázních k 31. 12. 2007*

Z pohledu právní formy jsou v Mariánských Lázních zdaleka nejpočetněji zastoupenou skupinou živnostníci (3 507) a podnikající fyzické osoby (3 802) [14], jak vyplývá z tabulky *Tab. 8: - Ekonomické subjekty se sídlem na území Mariánských Lázní k 31. 12. 2008*

Tab. 7: Podnikatelské subjekty podle převažující činnosti v Mariánských Lázních k 31. 12. 2007

Zemědělství, lesnictví, rybolov	Průmysl	Stavebnictví	Doprava a spoje	Obchod, prodej a opravy mot. voz.	Ostatní obchodní služby	Veř. správa, obrana, pov. soc. pojištění	Školství a zdravotnictví	Ostatní veř. a soc. služby	Počet podnik. subjektů celkem
115	458	361	249	1 931	1 132	2	176	523	4 947

Zdroj: ČSÚ (31. 12. 2007)

Tab. 8: Ekonomické subjekty se sídlem na území Mariánských Lázní k 31. 12. 2008

celkem	v tom					
	fyzické osoby	z toho živnostníci	právnícké osoby	z toho		
				obchodní společnosti	družstva	státní podniky
5058	3802	3507	1256	626	14	6

Zdroj: ČSÚ Karlovarský kraj - *Ekonomické subjekty se sídlem na území měst k 31. 12. 2008* [on-line]. [cit. 21. 12. 2009] dostupné z http://www.kvary.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/ekonomicke_subjekty_se_sidlem_na_uzemi_mest_k_31_12_2008

Zemědělská výroba

Pro ekonomiku v Mariánskolázeňském mikroregionu měla v minulosti velký význam zemědělská výroba, přestože přírodní podmínky nejsou pro ni příliš příznivé. V posledních deseti letech zaznamenává toto odvětví úpadek. Stěžejní význam má živočišná výroba zaměřená na chov skotu. Rostlinná výroba produkuje převážně krmivo pro živočišnou výrobu a slouží pro údržbu krajiny.

Průmyslová výroba

Mariánskolázeňsko je zaměřeno na tradiční průmyslové obory, které využívají místní přírodní zdroje. Nejvýznamnějšími obory průmyslu jsou dřevozpracující průmysl, potravinářství, využívání minerálních vod a stavebnictví.

Mezi významné potravinářské podniky patří Stáčírna minerálních vod Marienbad Waters, a.s. nebo ZO NOS PPP, Opavia - LU, a. s. závod Kolonáda

Dřevozpracující podniky zastupuje Západočeský dřevařský průmysl a.s.

Stavebnictví

Tento obor není v regionu příliš rozvinutý, protože výstavba bytů je přímo úměrná hospodářskému růstu a vývoji mezd v regionu. Lidé se často stěhují mimo tento region, kde nachází lépe placenou práci. Ve stavebnictví se zde vyskytuje množství menších firem. Významnou stavební firmou je např. AD IMMO Stavební servis, spol. s.r.o. – Mariánské Lázně.

Služby

Jedinečné přírodní bohatství v podobě velkého množství minerálních pramenů a jeho využití v balneologii v lázeňských centrech tvoří veliký potenciál v oblasti cestovního ruchu.

Cestovní ruch má v Mariánských Lázních stovky let starou tradici, což dokazuje i vysoké množství turistů v současné době. Kromě zmíněných lázeňských služeb turisty lákají i rozsáhlé plochy městských parků a městské zeleně, v porovnání s jinými městy čisté ovzduší a členitá, zalesněná krajina v okolí města.

Příklady firem, které poskytují služby v Mariánských Lázních:

Banky a finanční služby

Česká spořitelna, a. s. – pobočka v Mariánských Lázních

Československá obchodní banka, a. s. – pobočka v Mariánských Lázních,

ČP INVEST investiční společnost, a. s. – pobočka v Mariánských Lázních,

GE Money Bank, a. s. - pobočka v Mariánských Lázních,

Česká podnikatelská pojišťovna, a. s. - pobočka v Mariánských Lázních

Česká pojišťovna, a. s. - pobočka v Mariánských Lázních.

Ubytování, stravování, léčebné pobyty

Léčebné lázně Mariánské Lázně a. s.

Hotel Cristal Palace

Hotel San Remo

Residence La Passionaria

Hotel Alexandria

Hotel Villa Berolina

Penzion Pešťák

Servisy a opravářství

Artel – telekomunikace, spol. s.r.o.

GASEKO, plyn, topení, sanita, spol. s.r.o.

Ostatní

Autodoprava Prunner

Autokemp Stanowitz Spessart

11.8 Nezaměstnanost v regionu

V únoru 2010 v Mariánských Lázních evidovali celkem 558 uchazečů o zaměstnání z celkového počtu 7 964 ekonomicky aktivních občanů (EAO), čímž míra nezaměstnanosti tvořila 7,0 %. V Karlovarském kraji jsou tak Mariánské Lázně městem s jednou z nejnižších měr nezaměstnanosti, viz *Tab. 9 - Statistika nezaměstnanosti v Mariánských Lázních za únor 2010*. [15]

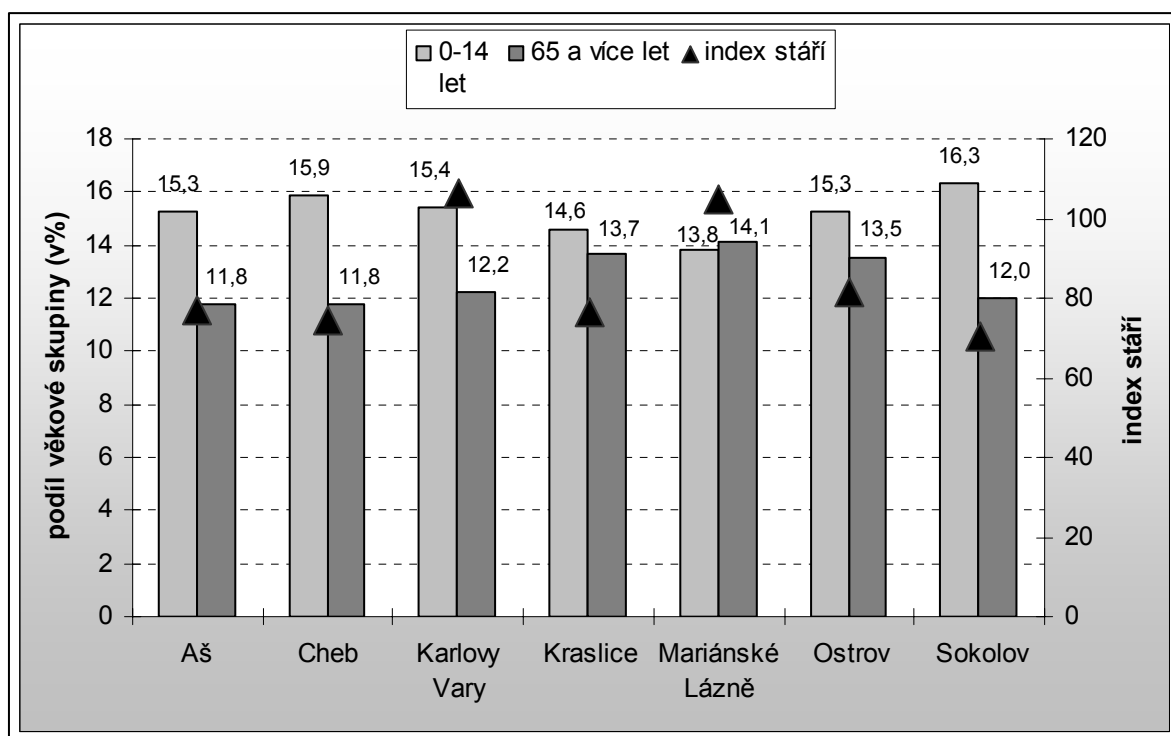
Tab. 9: Statistika nezaměstnanosti v Mariánských Lázních za únor 2010

Dosažitelní uchazeči celkem	EAO	Míra nezaměstnanosti	Volná místa
558	7 964	7,00%	32

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Praha: *Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 27. 3. 2010]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/>

12 Výběr řešeného faktoru

V Karlovarském Kraji velké výkyvy vykazuje ukazatel složení věkové struktury. Podle ČSÚ byl v roce 2005 na Mariolázeňsku nejnížší podíl dětí do 14 let (13,7 %) z celého Karlovarského kraje. Mezi nejvyšší hodnoty v kraji se Mariánské Lázně řadí též podílem nejstarší věkové skupiny, tj. obyvatel nad 65let (14,3 %) a indexem stáří (104,7). Oproti tomu Sokolovsko mělo nejvyšší zastoupení dětské složky populace v kraji (16,4 %) a index stáří statistici vypočítali na 70,4. Index stáří v Mariánských Lázních v letech 2000 - 2005 vzrostl o 19,7 procentního bodu. Tento negativní vývoj souvisí s nízkými migračními přírůstky. Průměrný věk obyvatelstva v Mariánských Lázních byl 40,6 roku, což je o 2,6 roku vyšší průměr než na Sokolovsku, viz *Obr. 21 - Podíly základních věkových skupin a index stáří ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2005* . [4]

Obr. 21: Podíly základních věkových skupin a index stáří ve správních obvodech ORP k 31. 12. 2005

Zdroj: *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1.vyd., Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, s. 18, ISBN 978-80-250-1444-8

13 Návrh na zmírnění regionálních disparit

Existuje mnoho možností, jak problematický faktor věkového složení zmírnit. Určitě je v Mariánských Lázních nutné zvýšit výstavbu nových bytů, která se nachází velmi hluboko pod průměrem ČR. Další možností jak podpořit imigraci mladých lidí je zvýšení možnosti sportovního vyžití – výstavba cyklostezek, hřišť a podpora školních i mimoškolních aktivit.

Jedním z důvodů migrace obyvatel je i kvalitní zázemí pro děti. Velkou výhodou dnešní doby je prudký vzestup vzniku školních zařízení zaměřených na alternativní směr výuky dětí. Zejména Waldorfské a Montessori školy jsou dnes velmi vyhledávané hlavně rodiči tzv. indigových dětí, které se čím dál častěji začínají rodit v posledním 20 letech. Tyto děti mají zvláštní schopnosti, ale i specifické poruchy učení a tradiční školství je pro ně velkou zátěží. Potřebují individuální přístup a to Waldorfské i Montessori školy nabízí ve vysoké kvalitě. Samozřejmě jsou tyto základní školy, mateřské školy, rodinná a mateřská centra a další speciální zařízení podporující nové metodiky velmi vhodné i pro většinu ostatních dětí. V celém Karlovarském kraji můžeme nalézt pouze jedinou vlaštovku, a to menší mateřskou školu v Karlových Varech, která uplatňuje Waldorfskou pedagogiku. (Waldorfská třída MŠ Karlovy Vary, Dagmar Kuncová, Komenského 48, Karlovy Vary – Doubí). [17] Montessori výuku v kraji nezastupuje ani jedno zařízení. Což celkově staví tento kraj na poslední místo v ČR. [18] Do budoucna se tento trend bude měnit a nové alternativní školy budou expanzivně vznikat po celé ČR. Proto je v rámci této diplomové práce vytvořen návrh projektu zabývající se vybudováním mateřské školy a základní školy vyučující montessori metodou v Mariánských Lázních. Pokud by záměr podpořili zákonodární zástupci města, neměl by být velký problém v některé ze stávajících škol otevřít speciální třídy s tímto alternativním směrem výuky. Zajistě by to byla velká inspirace pro mnohé mladé lidi k přistěhování do města. V České republice je mnoho rodičů, kteří denně vozí své děti do škol s alternativní výukou do měst i desítky kilometrů vzdálených a mnohé z rodin se do těchto měst přestěhovaly. Určitě by takováto škola nevyřešila zcela problém vysokého průměrného věku, ale je to jedna z mnoha účinných složek, které by město mělo zahrnout do svého programu na zvýšení atraktivity bydlení.

13.1 Stručná charakteristika specifík montessori pedagogiky

V čem se liší montessori pedagogika od klasické výuky v tradičních školách? Odpověď na tuto otázku velmi dobře vystihl Tomáš Feřtek v článku o základní škole v Kladně: *„Vlastně to není třída. Tři velké místnosti oddělené shrnovacími dveřmi. Školních lavic v tradičním slova smyslu je tu jen pár, ale míst, kde se dá pracovat, spousta. Stoly s počítači, dvě křesílka s konferenčním stolem, police s knihami a pomůckami a u nich stolek s židlí, na zemi na čtvercových koberečkách rozložené pomůcky. Taková velká členitá pracovna.*

V zadní místnosti na zemi sedí v kruhu sedmatřicet dětí. Základní škola Montessori v Kladně má jednu třídu (1. až 3. ročník) a dvě učitelky. V osm ráno ještě nemáte pocit, že by vás tu mohlo potkat něco tak zásadně překvapivého. Rodiče přivedou děti, proberou s učitelkami, co je potřeba, atmosféra rodinná, vyučování začíná ranním kruhem, kde se mluví o tom, co všechno děti zažily, co se bude dělat... Ranní kruh se dnes používá ve spoustě alternativně naladěných škol, to není nic překvapivého.

Pak ale učitelky popřejí dětem hezký pracovní den a stane se něco nečekaného. Těch třicet sedm dětí zašumí a rozplynou se v prostoru. Nejdřív vám není jasné, jak to, že vědí, co mají zrovna dělat, ale oni se rozprchnou s naprostou jistotou. Někdo se stočí v koutě a čte si knížku, další cosi usilovně kutí s pomůckami, z nichž vytušíte, že nejspíš slouží k vyučování matematiky, další píšou do písanky, někdo jakýsi delší text na počítači, kluk sedí u vařiče a ohřívá vodu, nejspíš nějaký fyzikální pokus. Každé dítě dělá něco jiného, jen někde sedí u koberce s pomůckami dvojice či trojice, mezi nimi procházejí učitelky a když někdo něco potřebuje, stráví u něj pět deset minut. A vy chodíte trochu nevěřičně z místnosti do místnosti a když už ty děti, z nichž žádnému není víc než devět deset, soustředěně pracují hodinu a půl, začnete pochybovat o jejich normálnosti. Ale pak projde okolo holka s vánočním zvonečkem, zacinká, první ranní pracovní blok je u konce, děti se posbírají, nahnou do sousední jídelny se svačinami v ruce a témata ani přestávkový ruch se nijak neliší od standardní školy.

„Hodně si dáváme pozor na tenkou hranici, kdy se snažíme ocenit něčí práci a kdy chválíme dítě jako osobu. Pochvala podobně jako známky odvádí pozornost dítěte od vlastní práce a ono je pak závislé na hodnocení z vnějšku. Když nehodnotíme, najde si dítě

smysl činnosti samo v sobě, nebo prostě v tom, že ho daná práce baví.“ vysvětluje Kamila Randáková, učitelka v Montessori škole v Kolíně.“²

13.2 Maria Montessori

Metoda nese jméno po paní M. Montessori (31. 8. 1870 – 6. 5. 1952), která byla lékařkou, pedagožkou a antropoložkou. Intenzivně se věnovala studiu dětské neurologie a psychiatrie v Paříži. Ústředím tématem jejího života se stala výchova dětí v předškolním a mladším školním věku. Vypracovala rozsáhlou pedagogickou metodiku. Působila jako vrchní školní inspektorka Itálie, ale svými revolučními přístupy k výuce ovlivnila i řadu dalších zemí Evropy, Ameriky a Indie. V letech 1949, 1950 a 1951 byla Maria Montessori nominována na Nobelovu cenu míru. Newyorské Timesy ji ve své anketě vyhlásily za nejpozoruhodnější ženu první poloviny minulého století. [22]

Základní principy pedagogiky, která M. Montessori formulovala, viz příloha diplomové práce *Příloha C: Maria Montessori: „Dvanáctero“ principů pro vzdělávání*

13.3 Metodika montessori

Při vytváření vzdělávacího systému vycházela Maria Montessori z poznatků vývojové psychologie, znalostí fungování dětského mozku a jeho schopnosti se učit. Tradiční škola spoléhá především na informace předávané mluveným slovem a písmem, na systém odměn a trestů a na předpoklad, že děti stejného věku v danou chvíli mají povinnost učit se totéž. [20] Ve škole montessori pracuje každé dítě na svém úkolu více méně individuálně, svým tempem. Jednotlivé úkoly jsou připravené tak, aby zapojily co nejvíce smyslů.

² FERTEK, T. Na psí knížku. *Reflex*. 2004, č. 7, s. 24-27.

Charakteristickým prvkem jsou speciální názorné pomůcky. Dítě si samo může vybrat, co a jak rychle se daný den bude učit. Pracuje si svým tempem a v době, kdy je zrovna pomůcka volná. Pokud mu něco není jasné, požádá o radu spolužáka nebo učitele. V montessori škole se neznámkuje. Vyučované předměty jsou až do páté třídy tři: matematika, čeština a kosmická výchova. Kosmická výchova je obdobou přírodovědy a vlastivědy.

Důraz klade na:

- získání představy o universu fungujícím na základě poznanych přírodních zákonů vytvořeným Bohem a daným lidem k rozvoji a dokončení,
- porozumění vztahu člověka ke světu a světa k člověku na základě vzájemné vázanosti a omezenosti,
- pochopení „kosmické úlohy“ člověka převzít odpovědnost za další osudy světa.

Děti, které by normálně navštěvovaly různé třídy od první po třetí ročník, v montessori systému pracují společně. Starší pomáhají těm menším a učí se tak vzájemné spolupráci, toleranci a podpoře. Je to jedna z nejúčinnějších obran proti rozmáhající se šikaně ve školství. Hlavní myšlenkou M. Montessori je vést děti k samostatné práci a sebemotivaci k celoživotnímu vzdělávání, naučit děti se učit. Každé dítě se tu naučí něco jiného, každé má jiné nadání. Co se však naučí všichni, je schopnost samostatně shánět a vyhodnocovat informace, posoudit jejich relevanci a soustředěně pracovat na věcech, které zrovna dělají. Děti se mohou volně pohybovat po třídě, jak zrovna potřebují ke své práci. Individuální práce se pravidelně střídá se skupinovou.

Škola prioritně vychází z potřeb dětí, rozvíjí jejich přirozené vlastnosti – zvědavost, touhu poznávat, objevovat, spolupracovat. Žáci nesoupeří, nikdo nevyhrává, prioritou je spolupráce a vzájemná podpora. Je to škola bez rivalry, známek a stresu. Děti se učí pracovat s vlastní chybou. Své výsledky si samy porovnávají a opravují podle vzoru. Ve třídách je klidná a tichá atmosféra, děti samy se podílí na tvorbě pravidel chodu školy. Hlavním krédem metody montessori je „Pomoz mi, abych to dokázal sám!“ a proto tu učitel působí pouze jako pomocník a poradce, ne jako vedoucí autorita. [21]

Maria Montessori objevila „vědecky důležitý fenomén, či sílu, která žila v dětech odjakživa“. Tato záhadná síla vede děti k tvořivosti a tím ovlivňuje jejich chování“. Tuto sílu nazývala „Horme = strom poznání v nás“.

Výpis základních principů, viz příloha diplomové práce *Příloha D: Základní principy montessori pedagogiky*.

13.4 Pedagogické požadavky

Aby mohl pedagog či řídící pracovník působit v montessori školství, musí absolvovat speciální vzdělávací kurz o rozsahu cca 300 hodin. Po úspěšném složení závěrečné zkoušky obdrží mezinárodně uznávaný diplom. Tím je zajištěna prostupnost a podobnost všech montessoriovských zařízení na celém světě, ať je to v USA, na Tchajwanu nebo v Norsku. Děti a rodiče vždy najdou stejný didaktický materiál a stejný způsob pedagogického jednání. Tím se montessori pedagogika stává mezinárodní koncepcí se srovnatelným kvalitativním standardem ve všech zařízeních po celém světě. V současné době existuje nejvíce montessori škol (zejména předškolní a primární stupeň) v Nizozemí (cca. 280), Německu (cca. 960), Rakousku (110), Indii (80), USA (60) a Finsku (50).

13.5 Montessori pedagogika a české země

První informace o pedagogickém systému Marie Montessori se začaly dostávat do českých zemí ve 20 letech 20. stol. Snahy o zavedení systému přerušila válka. V roce 1996 byl založen „Kruh přátel Montessori školy, nyní Česká Asociace Montessori, která oficiálně zřídila první soukromou Montessori mateřskou a základní školu v Praze. Ve druhé polovině 90. let při ministerstvu školství vznikl Poradní sbor pro pedagogiku montessori. [23]

V České republice nyní oficiálně funguje 12 základních montessori škol, přibližně 40 tříd mateřských škol a šest mateřských center, rodinných center a zařízení pro handicapované děti využívajících tuto metodu v předškolní výchově. [23]

Společnost Montessori v České republice vznikla v roce 1999 jako obecně prospěšná společnost a od ledna 2002 má formu občanského sdružení. Podporuje vznik a činnost škol a školských zařízení, které přijaly metodu montessori. Což znamená především zajištění vyškolení pedagogů a vybavení škol speciálními pomůckami. Společnost má ministerstvem školství akreditovaný kvalifikační kurs v rozsahu 300 hodin, který opravňuje absolventy k získání Národního diplomu Montessori. [23]

13.6 Kongres Montessori Europe

Pro rozvoj a podporu montessori pedagogiky v českých zemích byl důležitým mezníkem Kongres Montessori Europe, který se konal v Göteborgu 14. - 16. 10. 2005. Kongres byl založen na univerzálním tématu „Síla dítěti – Dětská práva v našem světě“. Jeho výstupem bylo prohlášení, že je lidským právem každého dítěte, aby mu byla dovolena sebe-určující volba v učení se v každém věku. Taktéž je lidským právem učit se a růst bez stresu a nátlaku. Učení by mělo být přirozeným a radostiplným procesem rozvoje v průběhu života. Každá lidská bytost se narodí se schopností a touhou vést své vlastní učení se, pokud jí k tomu jsou vytvořeny podmínky. Proto je důležité, aby byla dodržována nutná kritéria kvality v Montessori institucích pro předškolní, školní vzdělávání a vzdělávání učitelů.

V přílohách diplomové práce se nachází standardy schválené na kongresu:

Příloha E: Požadovaná kritéria pro montessori školy pro každý věk

Příloha F: Uznáný minimální standard pro třídy MŠ a ZŠ montessori

Příloha G: Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí

Příloha H: Podmínky pro výchovné a vzdělávací působení

14 Návrh projektu na založení MŠ a ZŠ Montessori Mariánské Lázně

Vybraným faktorem k řešení je vysoký index stárí. Je potřeba motivovat mladé lidi k přistěhování do města a založení rodiny. Jedním z mnoha potřebných kroků k zatraktivnění města pro rodiny s dětmi je kvalitní nabídka vzdělávání. Vzhledem k tomu, že v kraji neexistuje zařízení pro školní a předškolní výuku alternativního směru, je v rámci této práce navrženo založení školy s montessori výukou a školní jídelnou připravující pokrmy zdravé výživy.

14.1 Charakteristika školy

Základní a mateřská škola jsou koncipovány na principu vzdělávání podle Mariy Montessori. Je zde plně respektována osobní svoboda dětí a to do určitých mezí vyplývajících z dohodnutých pravidel. Učitelé se neustále snaží o nenásilnou a otevřenou komunikaci a vytváří příjemný vztah naplněný důvěrou a spoluprací. Podporují děti, aby se nebály pracovat samostatně a důvěřovaly si. Rozvíjí v dětech ohleduplnost, zdvořilost a ochotu vzájemně si pomáhat. Cílem školy je učit děti vnímat svět kolem sebe, vytvářet zodpovědný postoj k životnímu prostředí, podporovat rozvoj sociálně kulturních návyků, přijímat obecně platné společenské, morální a estetické hodnoty, zlepšovat tělesnou zdatnost a vést děti ke zdravému životnímu stylu. Mezi pedagogy a rodiči je udržována každodenní komunikace a vzájemné předávání informací. Děti se aktivně podílí na pořádání mimoškolních aktivit pro veřejnost během školního roku – dny otevřených dveří ZŠ a MŠ, vánoční či velikonoční dílny, ekologické dny, vítání občánků...

Školy jsou vybaveny speciálními pomůckami montessori pro praktickou výuku. Je zde dostatek hraček, pomůcek, náčiní a náradí uspořádaných v policích tak, aby byly všem dětem vždy snadno přístupné a snadno se orientovaly v jejich uložení. V každé třídě jsou pomůcky odpovídající věkovému zaměření dětí.

Základní škola Montessori spravuje první stupeň školy, tedy 1. - 5. ročník, má vlastní vzdělávací program podle uzákoněných Rámcových vzdělávacích programů a vychází plně z metodiky montessori vzdělávání. Program je zaměřen na rozvoj individuálních osobních

předpokladů každého žáka. Používané metody jsou zajímavé a stimulující žáky k samostatné práci a vzdělávání se. Důraz je kladen na propojování teoretické výuky vždy s praktickou ukázkou, kterou si žák sám vyzkouší. Podstatným jevem je i práce ve skupinách a systém projektové výuky. Na škole vyučují pedagogové s diplomovým ročním kurzem Montessori Společnosti Montessori Praha.

Mateřská škola Montessori je administrativně propojena se základní školou Montessori. Sídlí v samostatné budově v dosahu základní školy. MŠ věnuje pozornost prioritně na poskytování předškolního vzdělávání, rozvíjení zdravé sebedůvěry, přizpůsobivosti a schopnosti projevat svou osobnost, uspokojovat individuální potřeby a zájmy dětí. Všechny prostory určené pro pobyt dětí jsou čisté, světlé, prostorné a vybavené nábytkem usnadňujícím dětem přístup a manipulaci s pomůckami a hračkami. Dětem se věnuje tým pedagogických zaměstnanců s absolvovaným ročním diplomovým kurzem Montessori Společnosti Montessori Praha o.s.. K pohybovým aktivitám je využívána školní zahrada vybavená pískovišti, průlezkami a houpačkami. Děti jsou každý den dostatečně dlouho venku podle možností klimatických podmínek. Děti mají zabezpečen pravidelný pitný režim a o stravování se stará školní jídelna se specializací na vaření zdravých a kvalitních pokrmů. Odpočinek dětí vychází z jejich individuálních potřeb.

Organizace vzdělávání:

Děti v MŠ jsou rozděleny do dvou věkově smíšených oddělení. V ZŠ fungují tři třídy, vždy spojující dva po sobě jdoucí ročníky, aby se děti navzájem mohly podporovat (1. a 2. třída, 2. a 3. třída, 4. a 5. třída). Počet žáků v každém ročníku je 15. V MŠ je 30 dětí, ve škole se učí 75 žáků v montessori třídách.

Do MŠ jsou přijímány děti od 3 let. Zastupitelstvo města určilo podmínky, podle kterých budou do mateřské školy umisťovány přednostně:

- děti, jejich rodiče mají trvalé bydliště ve městě Mariánské Lázně,
- děti 1 rok před zahájením povinné školní docházky.

Personální a pedagogické zajištění

Při výběrovém řízení se bude klást důraz na dosažené vzdělání pedagogů a bude snaha zajistit učitele, kteří již mají alespoň nějaké vzdělání v oboru alternativní pedagogiky a jsou ochotni si své znalosti v tomto směru rozšiřovat. I v případě ostatních pracovníků bude vyžadován kladný vztah a podpora nových trendů ve vzdělávání. Kuchařky do školní jídelny budou mít zkušenosti a zájem se dále vzdělávat v oblasti zdravé výživy.

Předpoklad je, že jeden z učitelů bude též zastávat funkci ředitele školy. Návrh je na dvě učitelky na 1. a 2. třídu a 2. a 3. třídu. Ve 4. a 5. třídě bude dostačující učitelka jedna.

Celkem škola bude mít 15 zaměstnanců:

- 3 pedagogické pracovnice s montessori vzděláním v MŠ,
- 5 pedagogů s montessori vzděláním v ZŠ,
- 2 vychovatelky v družině,
- 2 kuchařky ve školní jídelně,
- 3 správní zaměstnanci (školník, uklízečka, administrativní pracovnice)

14.2 Cíle školy

Hlavním cílem školy je zajistit kvalitní, efektivní a příjemnou výuku dětí v souladu se vzdělávacími požadavky ČR. Tento cíl je rozdělen do dílčích cílů:

Cíle

Nástroje kontroly

- vhodné materiální, technické, ekonomické, hygienické a další podmínky pro vzdělávání,

- dokumentace, analýzy, zpětné vazby od rodičů, žáků, zřizovatele,

- vytvořit nadstandardní, příjemné prostředí pro výuku,

- spokojenost žáků – neodchází na jiné školy, zpětné vazby formou dotazníků od rodičů a žáků,

• vést vzdělávání podle montessori metody a plnit požadavky podle ŠVP v souladu s RVP,	• naplňování požadavků ŠVP, hospitace, žákovské projekty, vlastní hodnocení činnosti žáků i pedagogů, odborné vzdělávání pedagogů, zlepšování výsledků vzdělávání, žákovská portfolia, srovnávací testy ve vybraných ročnících,
• podpořit přiměřeně vzdělávání všech žáků školy a to i žákům speciálně nadaným a žákům se specifickými poruchami učení,	• úspěšnost při přijímacích zkouškách na střední školy, úspěšnost v meziškolských soutěžích,
• otevřená spolupráce s rodiči, zastupiteli města i veřejností,	• dokumentace, dotazníky, zapojení rodičů do akcí pořádaných v rámci školy, zájem při zápisu do 1. tříd,
• eliminovat a řešit výchovné problémy,	• výstupy činnosti školního psychologa, četnost zařazených preventivních programů, školní metodika prevence,
• podporovat permanentní odborné vzdělávání pedagogů a jejich odborný růst a specializace, vzdělávání vedoucích pracovníků v oblasti řízení školy,	• monitoring účasti na DVPP, vedení přehledů o vzdělávání a získaných kvalifikacích pracovníků,
• kvalitní výsledky školy v poměru vzdělávání k ekonomickým zdrojům.	• účelné hospodaření a čerpání rozpočtu školy, výsledky hlavní a doplňkové činnosti školy, výroční zpráva školy.

14.3 Administrativní náležitosti

Legislativa

Nejdůležitějším právním předpisem pro tento projekt je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. [26]

Právníká forma

Zákon č. 561/2004 Sb. přinesl změnu v oblasti právního postavení škol a školských zařízení. Vedle doposavad užívaných právních forem (např. příspěvkové organizace, obchodní společnosti nebo obecně prospěšné společnosti) školský zákon umožňuje zřizovat školy a školská zařízení v právní formě upravené zvlášť a výlučně pro oblast školství. Školská právnická osoba, jak školský zákon tuto právní formu nazývá, může být zřizována téměř všemi zřizovateli škol a školských zařízení, tedy subjekty veřejného i soukromého práva. [26]

Školská právnická osoba je formou právnické osoby, jejíž hlavní činností podle § 124 školského zákona je vždy poskytování vzdělávání a školských služeb. Hlavní činnost je tak u tohoto typu právnické osoby vymezena jednoznačně a výslovně je omezena pouze na uskutečňování vzdělávání a školských služeb. Vedle hlavní činnosti může uskutečňovat i doplňkovou (převážně podnikatelskou) činnost, která však nesmí být na úkor hlavní činnosti. V případě jednoho zřizovatele, v tomto případě města Mariánské Lázně, se zřizuje školská právnická osoba zřizovací listinou. Akt zřízení je oddělen od jejího vzniku, který nastává dnem zápisu do rejstříku školských právnických osob. Zřizuje se na dobu neurčitou. [26]

Školská právnická osoba se jeví jako nejvhodnější forma pro založení MŠ a ZŠ Montessori Mariánské Lázně se zřizovatelem město Mariánské Lázně.

Řízení školy

Statutárním orgánem školské právnické osoby je ředitel. Ředitel rozhoduje ve všech věcech školské právnické osoby. Ředitele veřejné školské právnické osoby jmenuje a odvolává zřizovatel. [26]

Zdroje financování

Ustanovením zákona jsou vymezeny základní zdroje příjmů školské právnické osoby:

- finanční prostředky ze státního rozpočtu,
- finanční prostředky z rozpočtů územních samosprávných celků,
- příjmy z hlavní a doplňkové činnosti,
- finanční prostředky přijaté od zřizovatele,
- úplata za vzdělávání a školské služby (v případě veřejného zřizovatele tento zdroj není u základního a středního vzdělávání a posledního ročníku mateřské školy),
- příjmy z majetku ve vlastnictví školské právnické osoby,
- dary a dědictví,
- případné další zdroje. [26]

Na provoz MŠ Montessori přispívají rodiče příspěvky na náklady MŠ dle vyhlášky.

Majetkové zajištění činnosti při vzniku

Nezbytnou náležitostí činnosti školské právnické osoby je její majetkové zajištění, které se také vymezuje ve zřizovací listině. Zřizovatel proto již při zřízení školské právnické osoby musí mít jistotu, že okamžikem vzniku školské právnické osoby bude vytvořeno odpovídající materiální zázemí pro její činnost. [26]

Podle zákona školská právnická osoba užívá ke své činnosti:

- vlastní majetek,
- majetek vypůjčený nebo pronajatý od zřizovatele nebo jiné osoby. [26]

Účetnictví

Školská právnická osoba je v souladu s § 139 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb. zařazena v rámci účetních jednotek mezi jiné právnické osoby, jejichž hlavní činností není podnikání. Směrná účtová osnova je stanovena vyhláškou č. 504/2002 Sb. jen v rozsahu účtových skupin.

14.4 Prostory:

K vytvoření ZŠ a MŠ Montessori je ideálním řešením poskytnutí budovy v majetku města, kde by mohly vzniknout prostory pro MŠ, ZŠ, školní jídelnu a družinu. Pokud tato varianta není realizovatelná, je vhodná dohoda s některou ze stávajících základních škol o vyčlenění tříd a jejich přizpůsobení danému záměru. Z praxe v ČR je zřejmé, že velmi dobře fungují základní školy, kde vedle tříd s běžnou výukou běží paralelně jedna třída s montessori výukou.

Zároveň je potřeba oslovit stávající mateřské školy v blízkém okolí ZŠ, která z nich má zájem o transformaci na montessori výuku a využít tak již fungující zázemí. Na základě této analýzy bude rozhodnuto o umístění jídelny zaměřující se na zdravou výživu připravovanou z kvalitních potravin. Vyhodnotí se, zda-li je výhodnější umístění jídelny v MŠ s možností dodávání podle zájmu stanoveného počtu porcí do ZŠ, nebo je vhodnější vyčlenit za tímto účelem část již stávající školní jídelny a obědy dovážet do mateřské školy a samozřejmě, bude-li zájem, nabízet je i strážníkům ze ZŠ s běžným výukovým programem a veřejnosti, jako doplňkovou činnost školské právnické osoby.

Na mapě *Obr. 22 – Mapa stávajících ZŠ a MŠ v Mariánských Lázních* je znázorněna lokalizace všech základních a mateřských škol v Mariánských Lázních. Z tohoto pohledu se jeví geograficky nejideálnější spolupráce se Základní školou JIH a Mateřskou školou Hlavní, které jsou od sebe vzdáleny pouhých 200 m, což umožňuje dobrou komunikaci a spolupráci mezi školami. Vhodně se jeví i možnost spolupráce mezi Základní školou JIH a Mateřskou školou „Třešňovka“. Obě zařízení jsou od sebe vzdálena 400 m a již spolu úzce spolupracují.

14.5 Propagace

Hlavní propagační činnost by měla být v oblasti PR, články v místních denících, rozhovory v rozhlase či krátké reportáže regionální televize. Velmi důležitá je i správa a aktuálnost kvalitně vytvořených internetových stránek s rozsáhlými možnostmi jejich využití (informace o metodách výuky, představení personálu školy, program akcí pořádaných školou, fotogalerie, možnost objednávky obědu on –line či elektronická omluvenka

apod.). Mnoho školních zařízení v Mariánských Lázních vůbec svou webovou prezentaci v současné době nemá.

Cílová skupina

V České republice stále přibývá rodičů, kteří vyhledávají nejrozumnější možnosti alternativního způsobu života. Od racionální výživy, přes relaxační cvičení a meditační praktiky po nejmodernější náhled na výchovu dětí. Tito lidé velmi vítají a podporují vznik možností alternativní výuky jejich dětí ve škole.

Poslední dobou se rodí stále více dětí, kterým klasická školní výchova dělá velké problémy, jejich vnímání a schopnost se učit se vymyká standardu. Montessori metoda je jedna z několika nových směrů v ČR, které se snaží řešit přístup k rozdílným potřebám dětí. Výuka je vhodná zejména pro děti, které mají problémy učit se z psaného textu, nejsou příliš soutěživé, rády spolupracují v kolektivu, jsou schopny samostatné práce, nepotřebují známkování pro svou motivaci učit se.

14.6 SWOT analýza

Analýza SWOT je součástí metodiky orgánů EU pro zpracování strategických dokumentů. Analýza je pouze popisem stavů, nikoliv strategií k dosažení cíle, jak bývá často uváděno.

Silné stránky

Lidský potenciál:

- vysoká kvalifikovanost pedagogického sboru,
- vysoká odborná způsobilost pedagogického sboru,
- zájem o neustále zvyšování kvalifikace a další vzdělávání všech členů sboru,
- maximální podpora vedení školy k dalšímu vzdělávání a doplňování kvalifikace,
- nadstandardní kreativita všech pracovníků školy,
- mladý a perspektivní team pedagogů,
- ochota pro práci navíc - mnoho akcí školy, zájmová činnost, reprezentace,
- dobrá vzájemná komunikace v pedagogickém sboru.

Materiální potenciál:

- příjemné prostředí pro výuku,
- kvalitní učební pomůcky podle nejmodernějších trendů výuky,
- vybavení nábytkem vhodným pro potřeby dětí,
- technické vybavení pro pedagogické pracovníky (počítače, tiskárny, kopírky, materiál),
- domácí prostředí školy, estetická úroveň výzdoby, květiny, obrazy, nástěnky, malby,
- snaha o systematické zlepšování technické vybavenosti (PC, dataprojekce).

Systém výuky:

- nadčasová metodika výuky,
- důraz na samostatnost žáků při řešení úkolů a problémů,
- častá práce ve skupinách a kolektivu,
- malý počet žáků ve třídě,
- individuální přístup ke každému dítěti,
- speciální práce s dětmi s poruchami učení,
- rozvoj talentovaných žáků,
- šance pro žáky bez schopnosti paměťového učení,
- nestresové školní prostředí,
- výuka cizích jazyků bez omezení, podle možností a potřeb žáka,
- zvyšování počítačové gramotnosti, informačních technologií,
- spojování ročníků do jedné třídy – podpora mladších dětí staršími,
- zaměření na zdravý životní styl a vedení dětí ke zdravé výživě,
- častá a otevřená komunikace s rodiči,
- slovní klasifikace.

Ostatní faktory:

- škola rodinného typu – učitelé znají všechny žáky školy,
- propojení MŠ a ZŠ (bezproblémový přechod dětí do ZŠ),
- školní jídelna podporující zdravou výživu, dostatek ovoce a zeleniny,

- dny otevřených dveří – prezentace školní práce,
- vlastní řízená dokumentace v organizaci, usnadnění administrativy učitelů.

Slabé stránky

- slabší provázanost 1. a 2. stupně,
- převažující feminizace pedagogického sboru, absence mužského elementu,
- velké nároky na malý pedagogický sbor, omezená možnost rozdělování si úkolů,
- minimální předchozí praktické zkušenosti s alternativními metodami výuky.

Příležitosti

- podpora Společnosti Montessori o. s.- know how, zajištění vzdělávání pedagogů, pomoc s vybavením pomůckami Montessori,
- úzká spolupráce s jinými školami s Montessori výukou,
- granty, projekty EU, kraj, vláda, další zdroj financí na mzdy, investice, vybavenost,
- možnosti mimoškolní prezentace školy,
- otevřená spolupráce s městským úřadem,
- spolupráce na aktivitách a propagaci města,
- možnost rozsáhlé vedlejší činnosti organizace - další zdroj financí,
- zájem sponzorů o podporu činnosti školy z řad veřejnosti, rodičů,
- kvalitní dopravní obslužnost školy,
- ŠVP - možnost uplatnit individualitu pedagogického kolektivu, vlastní nápady,
- provázanost MŠ se ZŠ,
- změna legislativy – možnost tvorby vlastního školního vzdělávacího programu,
- celoživotní vzdělávání – dotace MŠMT pro podporu DVPP málotřídních škol.

Hrozby

- nedůvěra veřejnosti k novým neznámým způsobům výuky,
- neochota veřejnosti a rodičů akceptovat změny,
- neochota spolupráce části rodičů,
- neustále se zvyšující požadavky na administrativu a nepřímou pedagogickou činnost,

- nedostatek vhodných pedagogů s patřičným vzděláním,
- problémy s obnovou pedagogického sboru,
- degradující a demotivující finanční ohodnocení pedagogů,
- pokles společenské prestiže učitelského povolání,
- obava rodičů z přechodu na SŠ s běžnou výukou,
- nedostačující legislativní podpora alternativních škol ze strany státu,
- omezené finanční zdroje na rozvoj pomůcek,
- omezené finanční zdroje na modernizaci budovy.

Závěr z analýzy SWOT

Škola staví na nových metodách výuky, které jsou vítané a žádoucí mnoha rodiči a dětmi. Velkou pozornost je třeba věnovat vytváření přátelskému a estetickému nestresovému prostředí výuky. Rizika vyplývají především ze závislosti na financování státní správou a z různých evropských fondů, tudíž možnosti rozvoje jsou značně omezené a z části nejisté.

14.7 Finanční analýza

14.7.1 Zakladatelský rozpočet

Pro zahájení výuky je prioritní vytvoření vhodného prostředí a personální zajištění. Bude upřednostňováno přijetí pedagogů, kteří již mají vzdělání v oblasti Montessori výuky, nicméně je nutné do kalkulací zahrnout vzdělávání všech pedagogů.

Materiální zajištění:

Je předpokládána nutnost vymalovat 5 tříd + šatny, sociální zařízení a šatny, což odpovídá cca 1 200 m² plochy a běžnou cenu malířské práce 30 Kč/m². Očekávaná cena koberce je 30Kč/m². Odhad ceny vybavení nábytkem vychází z aktuálního ceníku firmy Ikea s.r.o. (dostupné on-line www.ikea.cz). Nejvyšší investiční náklad je vybavení učeben pomůckami. Cena montessori pomůcek vychází z katalogu internetového obchodu Montessori-materiál (dostupný on-line www.montessori-material.cz), který nabízí kvalitní produkty a nejvýhodnější ceny v ČR. Školní jídelnu pouze dobavíme, předpokládáme převzetí části stávající kuchyně, viz *Tab. 10 - Předpokládané výdaje*.

Tab. 10: Předpokládané výdaje

položka	(Kč)
vymalování tříd	36 000
koberce	75 000
skříňky a poličky	50 000
křesílka	13 000
stoly a židličky	10 200
koberečky	3 500
pomůcky montessori	98 000
jiné hračky a nástroje	20 000
potřeby na výtvarné činnosti	10 000
vybavení školní jídelny	60 000
kopírka	30 000
výpočetní technika	50 000
kancelářská technika a materiál	10 000
admin. spojená se založením š.p.o.	30 000
vzdělávání učitelů	160 000
suma	655 700

14.7.2 Předpokládaný měsíční rozpočet chodu školy

Odhady nákladů vychází z podrobné analýzy rozpočtů podobně zaměřených společností. Výsledky analýz byly zprůměrovány, upraveny podle nabídek společností fungujících v Karlovarském kraji, přepočítány podle počtu žáků a dalších specifických činitelů. Podrobný výpis odhadovaných nákladů a zdrojů krytí každý měsíc, viz *Tab. 11 - Předpokládaný Měsíční rozpočet*.

Tab. 11: Předpokládaný měsíční rozpočet

NÁKLADY ZŠ, MŠ, JÍDELNA	(Kč)
Spotřební materiál:	73 000
Kancelářský materiál	11 000
Čistící a úklidové prostředky	15 000
Předplatné časopisu	2 000
Nákup DDHM do 3 000,-	15 000
Všeobecný materiál	15 000
Ostatní školní pomůcky	5 000
Provoz kopírky	10 000
Energie:	220 000
Elektrická energie	60 000
Voda	40 000
Plyn	120 000
Služby:	251 000
Služby pošty	4 000
Telefonní poplatky	25 000
Internet	4 000
Komunální odpad	11 000
Zpracování mezd	40 000
Programové vybavení	5 000
Účastnické poplatky	1 000
Ostatní služby	9 000
Revize, odborné prohlídky	12 000
Ostatní	20 000
Pojistění	15 000
Bankovní poplatky	30 000
Cestovné	5 000
Údržba zahrady	60 000
Správa web. stránek	10 000
Ostatní náklady	821 800
Potraviny do jídelny	300 000
Montessori pomůcky	100 000
Kultura	1 800
Učebnice	20 000
Provozní opravy	300 000
Nákup DHM a DDHM	100 000
Osobní náklady:	5 134 200
Učitelé ZŠ	2 106 000
Učitelky MŠ	972 000
Vychovatelky ŠD	583 200
Správní zaměstnanci	874 800
Kuchařky ŠJ	583 200
DVPP	15 000
CELKOVÉ NÁKLADY	6 500 000

ZDROJE	(Kč)
Dotace Krajského úřadu	5 300 000
Dotace města Mariánské Lázně	540 000
ESF	180 000
Ostatní fondy	60 000
Doplňková činnost školy	20 000
Úplata za školní stravování	400 000
CELKOVÉ PŘÍJMY	6 500 000

14.8 Analýza konkurence

V Karlovarském kraji v tuto chvíli existují dvě klasické základní školy:

- Základní škola JIH, Komenského 459, příspě.org. (1),
- ZŠ Úšovice, Školní nám. 472, příspě.org. (2),

jedna praktická a speciální škola:

- ZŠ praktická a speciální, Vítězství 29, příspě.org.,

pět státních mateřských škol:

- MŠ Křížíkova 555, příspě.org. (3),
- MŠ Hlavní 440, příspě.org. (4),
- MŠ Skalníkova 518, příspě.org. (5),
- MŠ Třešňovka, Na Třešňovce 603, příspě.org. (6),
- MŠ Vora, Za Tratí 687, příspě.org. (7),

a jedna soukromá mateřská škola:

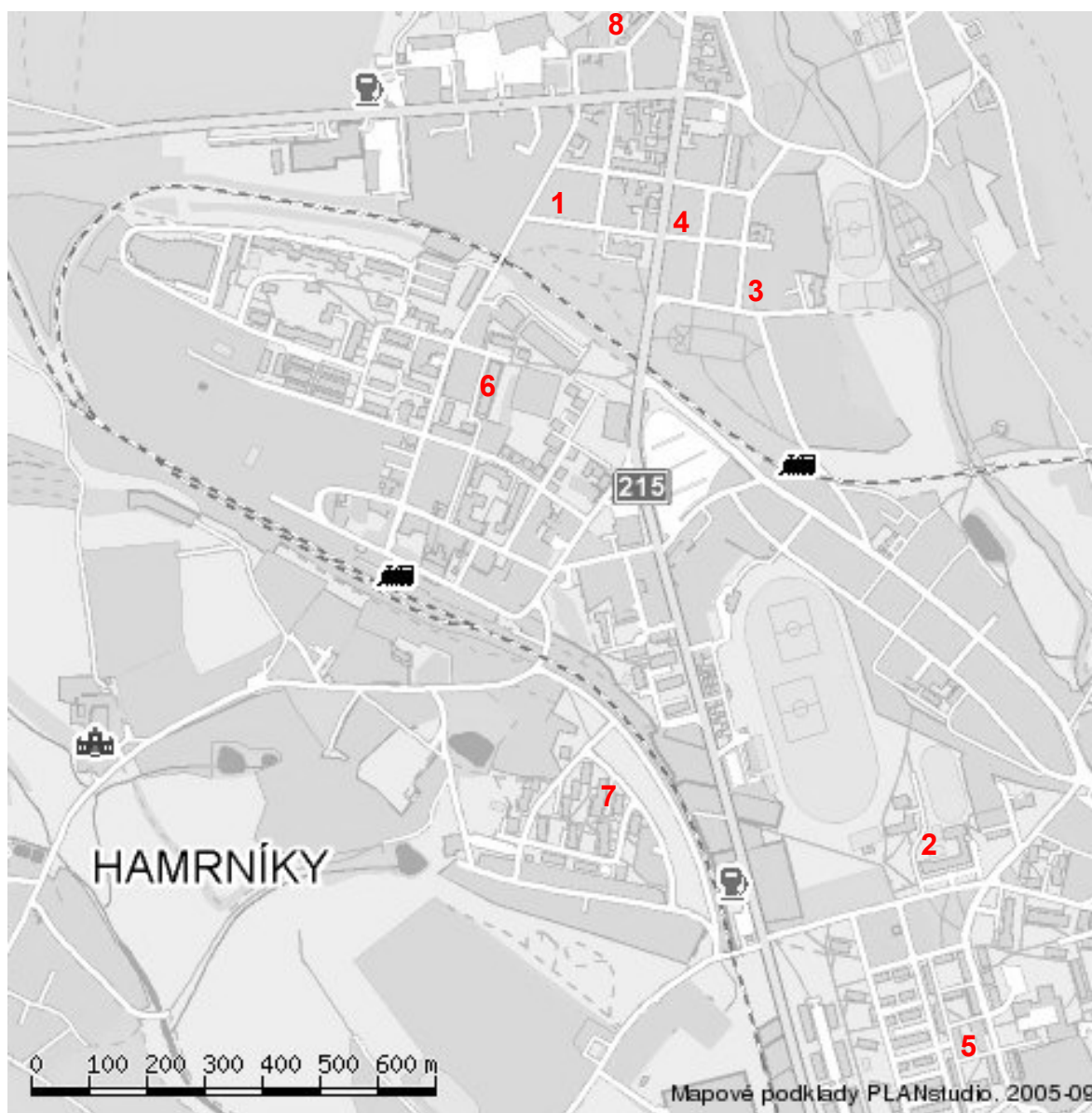
- MŠ Pramínek, Tyršova 438 v.o.s. (8).

Rozmístění současných základních a mateřských škol ve městě je znázorněno na podrobné mapě *Obr. 22 – Mapa stávajících ZŠ a MŠ v Mariánských Lázních*.

Ve městě se dále nachází, jedna základní umělecká škola, čtyři střední školy a jedna vysoká škola (součást Karlovy University). Velmi prestižní školou je střední škola Jezdecká akademie, jediná svého druhu v České republice.

Všechny státní školy mají právní formu „příspěvková organizace“. Soukromá mateřská škola je veřejnou obchodní společností.

V Karlovarském kraji se nenachází ani jedno zařízení se zaměřením na montessori výuku. V Karlových Varech provozuje Dagmar Kuncová v mateřské školce jednu třídu vedenou podle Waldorfské filozofie. Tudíž v Karlovarském kraji je konkurence alternativních škol nulová.

Obr. 22: Mapa stávajících ŽS a MŠ v Mariánských Lázních

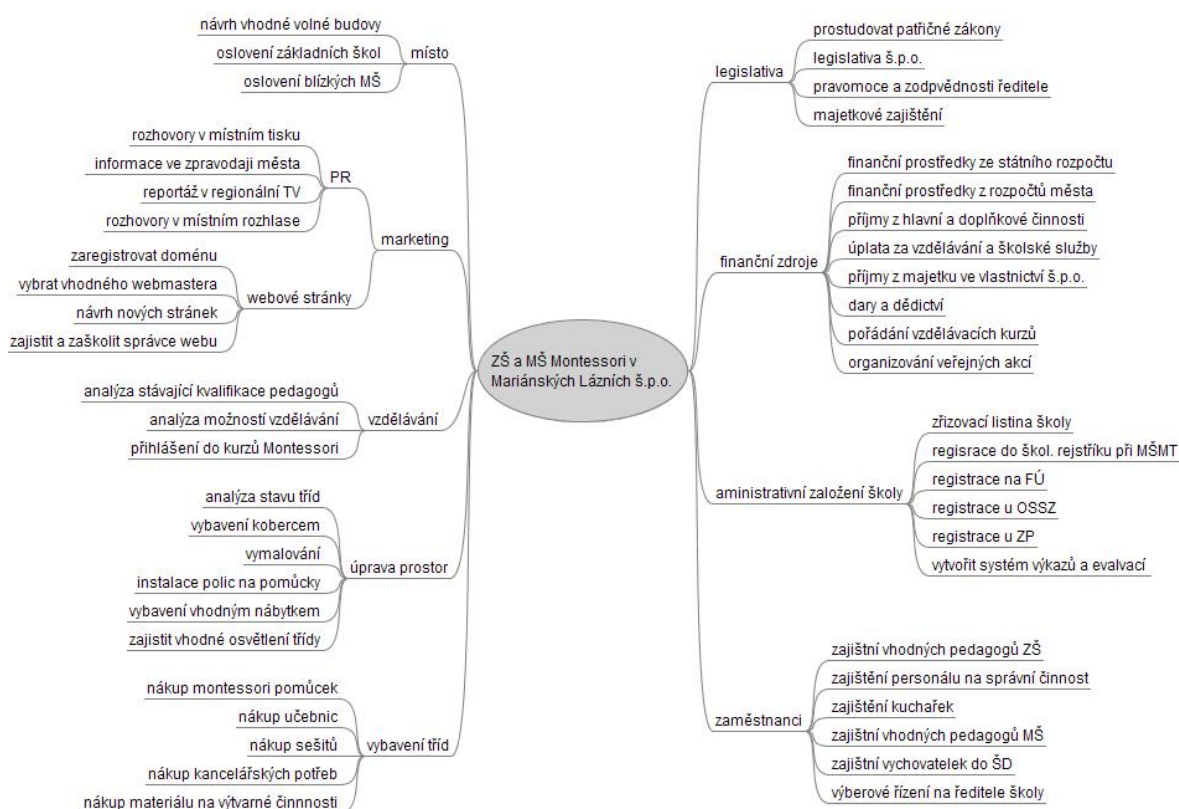
Zdroj: www.mapy.cz

14.9 Dílčí kroky potřebné k založení společnosti

Pro efektivní práci bez zbytečných prostojů a čerpání zdrojů je nezbytné vytvořit si plán jednotlivých kroků. Plánování může velmi zpřehlednit a zjednodušit využití softwarové podpory vytvořené za tímto účelem. Např. je vhodné vytvořit myšlenkovou mapu v programu FreeMind nebo využít Ganttových diagramů v programu MS Projekt.

Myšlenková mapa

Myšlenková mapa je technika vhodného způsobu přehledného uspořádání myšlenek. Usnadňuje pochopení souvislostí, strukturální analýzu složitějších programů. Napomáhá k efektivnímu plánování jednotlivých kroků projektů. Myšlenková mapa zachycující jednotlivé kroky pro založení š.p.o. MŠ a ZŠ Montessori Mariánské Lázně je na obrázku *Obr. 23 – Myšlenková mapa v programu FreeMind*

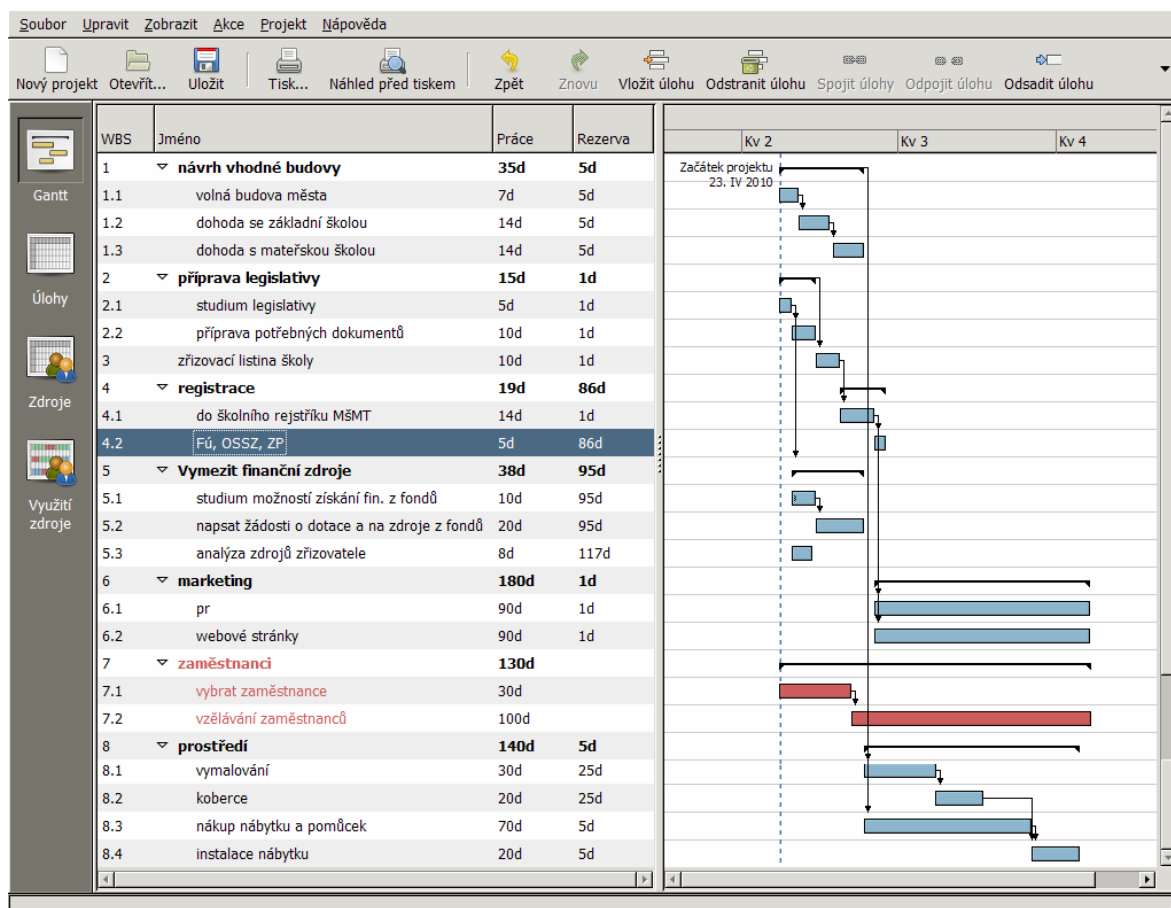

Obr. 23: Myšlenková mapa v programu FreeMind

Ganttův diagram

Ganttův diagram se používá ke grafickému znázornění časové posloupnosti jednotlivých činností. Vyjadřuje vztahy mezi činnostmi a jejich závislostmi. Napomáhá najít kritickou cestu projektu, tj. nejdelší časovou posloupnost závislých činností a na základě toho naplánovat časové rezervy u všech činností. Ganttův diagram zachycující jednotlivé kroky pro založení š.p.o. MŠ a ZŠ Montessori Mariánské Lázně je na obrázku *Obr. 24 – Ganttův*

diagram v programu Planner. Z obrázku je patrné, že nejdelší časový úsek je potřeba na vzdělávání učitelů (kritická cesta je označena červeně).

Obr. 24: Ganttův Diagram v programu Planner

14.10 Závěr

Pro založení školy s montessori výukou je ideálním zřizovatelem město Mariánské Lázně. Škola bude vystupovat jako školská právnická osoba. Její největší výhodou je naprostá absence konkurence a stále vzrůstající zájem obyvatel o tuto službu.

Vzhledem k časové náročnosti získání patřičného vzdělání pedagogů se zřizovatel bude snažit najít a zaměstnat učitele, kteří již tuto kvalifikaci mají. Ostatní si ji průběžně doplní během výuky. Založení školy zvedne atraktivnost zázemí pro mladé rodiny. Jako první zařízení tohoto typu v kraji přiláká pozornost médií a pomůže obci k dalšímu zviditelnění.

Mladí lidé jsou jedním z nejdůležitějších pilířů obce nejen jako zdroj daňových příjmů, ale především jsou příležitostí k rozvoji obce. Uskutečňují své podnikatelské záměry a tím vytváří nová pracovní místa, přitahují nové investory, mají zájem se aktivně zapojovat do projektů na zkvalitnění života v obci. Vychovávají děti, které budou mít úzké vazby k městu, kde se narodily a pokud se jim dostane vhodné výchovy a motivace již v dětství, budou se na rozvoji města aktivně podílet i v dospělosti.

Proto je velmi přínosný záměr, který se začíná prosazovat po krůčcích i ve školství v naší republice, kde není prioritní, aby děti byly přesyceny teoretickými znalostmi a daty, ale aby uměly kreativně své znalosti uplatnit v praxi, aby uměly diskutovat a vytvářet vlastní názory z vlastních zkušeností. Prioritou je, aby děti neparalyzoval permanentní strach z negativního hodnocení a odsouzení autoritou, ale aby byly neustále otevřené novým zkušenostem, poznáním a ochotou zkoušet stále nové věci beze strachu z neúspěchu.

15 Ekonomické přínosy

Každá mladá rodina, která se přistěhuje do města, znamená o dva obyvatele v produktivním věku více a tudíž i zvýšení daňových příjmů. Zároveň je šance, že tito lidé začnou v městě podnikat a vytvoří tak nová pracovní místa. Mladí lidé mají zájem, aby prostředí, ve kterém žijí, bylo co nejatraktivnější a mohou nabídnout a zrealizovat nové kreativní nápady, jak obohatit město.

O alternativní výuku a výchovu se zajímají spíše lidé s vyšším vzděláním a chutí aktivně řídit svůj život. Pokud by se časem škola rozrostla do větších kapacit, lze předpokládat imigraci více mladých ambiciózních lidí a tím i rozvoj podnikatelské sféry a zvýšení průměrného vzdělání obyvatelstva, které je v Mariánských Lázních velmi nízké.

Děti, které absolvují školu s alternativní výukou jsou mnohem progresivnější, samostatnější a zvyklé své nápady realizovat a dokončovat. Nebojí se chyb a umí je produktivně využívat v dalších krocích své činnosti. Rády se učí a zkouší nové věci, nebojí se své názory otevřeně prezentovat a obhájit vhodnými argumenty. Mají též vyšší sociální a mravní citění.

Jak se vyjádřila jedna maminka na internetovém fóru: *„Nedávno mi jeden chlapec vyprávěl, jak jsou děti z waldorfské školy divné. Tak jsem se ho ptala, proč si to myslí? Jeho odpověď: „No, znám tři, co jezdí na střední se mnou ve vlaku a ti si stále čtou a s profesorkou ve třídě diskutují o svých názorech.“*³

Škola děti vede k časté účasti na aktivitách pořádaných společně s městem, děti tak mají mnohem větší přehled a jsou otevřenější k dění ve městě. Je vysoká pravděpodobnost, že z nich vyrostou dospělí s velkým zájmem pozitivně ovlivňovat ekonomický a sociální rozvoj města.

³ Rodina. Diskuze: Hlavní: Waldorfská škola [online]. 1.2.2010 19:39:31. [cit. 24. 4. 2010]. Dostupné z: <http://www.rodina.cz/scripts/diskuse/novep.asp?id=1176&pg=1>

16 Závěr

Vlivem globalizace a zpřístupnění trhu nadnárodním společnostem, které u nás budují své podniky, se stále silněji začínají projevovat ekonomické, sociální a demografické rozdíly mezi jednotlivými regiony. Lidé se stěhují za prací. Mnozí mladí lidé upřednostňují život ve velkých městech oproti venkovu.

Ministerstvo pro místní rozvoj aktivně tvoří programy a jsou zřizovány dotační fondy na podporu vyrovnávání těchto disparit. Je potřeba stále monitorovat a hledat nové možnosti evidencí a analýz, které pomáhají efektivně zacílit jejich využití. Za tímto účelem je nutné budovat otevřenou komunikaci a spolupráci mezi ministerstvy, krajskou správou, statistickým úřadem, universitami apod. Je nezbytná vzájemná podpora jejich výzkumných projektů v této oblasti. Důraz by měl být kladen na identifikaci nejen slabých stránek regionů, ale především na jejich přednosti a na konkrétní návrhy možností rozvoje silných stránek obcí. Hledání témat, ve kterých je obec jedinečná a konkurenceschopná, je smysluplnější než popis nedostatků.

Cílem diplomové práce byla analýza Karlovarského kraje. Tato část práce vycházela především z údajů Českého statistického úřadu. Kraj je třetím nejmenším v ČR a jeho specifikum vychází především ze složení jeho obyvatelstva. Kraj patří v republice k nejméně osídleným oblastem v důsledku existence vojenského újezdu, vysokého procenta zalesnění území a z historického hlediska jde o následek vysídlování pohraničí po 2. světové válce. Dalším specifikem kraje je velké množství minerálních a léčivých pramenů, díky nimž vznikla jedinečná lázeňská města s čilým cestovním ruchem.

Návrh zlepšení evidence ukazatelů byl vyřešen v prostředí MS Access a byla vytvořena databáze s přehlednou evidencí a možností porovnávat mezi sebou jednotlivé celky vybraných obcí.

Dalším z cílů bylo vymezení ukazatele s velkou rozkolísaností a výběr obce, kde se tento faktor negativně projevil. Z analýzy kraje vyplývá, že nejvíce nestabilní jsou ukazatele věkové struktury obyvatelstva. Index stárí na Sokolovsku dosahuje výše 70,4, zatímco

v Mariánských Lázních 104,7. Proto bylo v práci vybráno k podrobné evaluaci město Mariánské Lázně a řešen faktor vysokého průměrného věku obyvatelstva.

V demografické oblasti se Mariánské Lázně, stejně jako většina obcí, potýkají se stárnutím obyvatelstva z důvodu stále klesající porodnosti. Jako jeden z bodů návrhu na zatraktivnění bydlení v Mariánských Lázních byl vytvořen projekt na založení školy s alternativním směrem výuky.

Z této diplomové práce vyplývá, že základem pro řešení mnohých problémů obce je postoj a životní filozofie jejich obyvatel. Bez zájmu občanů a motivace řešit stávající problémy spolu se zastupiteli města, je dosažení cílů mnohem těžší. Obec by se měla snažit vytvářet co nejkvalitnější podmínky pro zatraktivnění života mladých lidí prostřednictvím výstavby sportovních a kulturních zařízení, dobrou dopravní obslužností, podporou podnikání, vytvářením kvalitního zázemí pro výchovu a vzdělávání dětí apod. Vzdělání a motivování občané jsou základním pilířem každé obce.

Seznam použité literatury

Citace

1. RYDVALOVÁ, P. a ŽIŽKA, M. *Klíčové faktory problematického vývoje regionů v České republice*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007, ISBN 978-80-903865-5-6.
2. RYDVALOVÁ, P. a ŽIŽKA, M. *Konkurence a jedinečnost obce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, ISBN 978-80-7372-423-8.
3. *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji České republiky v letech 2000 až 2005*. 1. vyd. Český statistický úřad, Praha, 2007, ISBN 978-80-250-1559-9.
4. *Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Karlovarského kraje v letech 2000 až 2005*. 1. vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2007, ISBN 978-80-250-1444-8.
5. *Statistická ročenka Karlovarského kraje 2009*. 1. vyd. Český statistický úřad, Karlovy Vary, 2009, ISBN 978-80-250-1976-4.
6. ČSÚ *Karlovarský kraj*. Počet obyvatel - stav k 1.1. 2009 [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/pocet_obyvatel_stav_k_2009
7. *Mariánské Lázně – O městě* [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z <http://www.marianskelazne.cz/cs/historie/o-meste>
8. *Hamelika – Historie Mariánských Lázní a okolí* [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z <http://www.hamelika.cz/historie.htm>

9. *Hamelika* – Historie Mariánských Lázní a okolí – Význační hosté [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z
<http://www.hamelika.cz/slavnihoste/slavnihoste.htm>
10. *Heraldika* - znak Mariánských Lázní [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z
<http://www.marianskelazne.cz/cs/historie/heraldika-znak-marianskych-lazni/>
11. ČSÚ *Karlovarský kraj* - Pohyb obyvatelstva ve městech v roce 2008 [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z
http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/pohyb_obyvatelstva_ve_mestech_v_roce_2008
12. ČSÚ *Karlovarský kraj* - Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2008) [on-line]. [cit. 21. 3. 2010] dostupné z
http://www.czso.cz/cz/obce_d/pohyb/cz0411.xls
13. ČSÚ *Karlovarský kraj* - Obyvatelstvo měst podle pohlaví a věku k 31. 12. 2007 [on-line]. [cit. 21. 12. 2009] dostupné z
http://www.kvary.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_mest_podle_pohlavi_a_veku_k_31_12_2007
14. ČSÚ *Karlovarský kraj* - Ekonomické subjekty se sídlem na území měst k 31. 12. 2008 [on-line]. [cit. 21. 12. 2009] dostupné z
http://www.kvary.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/ekonomicke_subjekty_se_sidlem_na_uzemi_mest_k_31_12_2008
15. *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, Praha: Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska [on-line]. [cit. 27. 3. 2010] dostupné z
http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem/?_piref37_240429_37_240428_240428.statse=2000000000011&_piref37_240429_37_240428_240428.statse=2000000000013&_piref37_240429_37_240428_240428.send=send&_piref37_240429_37_240428_240428.stat=2000000000053&_piref37_240429_37_240428_240428.obdobi=B&_p

iref37_240429_37_240428_240428.rok=2010&_piref37_240429_37_240428_240428.uzemi=117000&ok=Vybrat

16. *ČSÚ Karlovarský kraj* - Ekonomické subjekty se sídlem na území měst k 31. 12. 2008 [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.kvary.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_mest_podle_pohlavi_a_veku_k_31_12_2008
17. *Asociace waldorfských škol České republiky* - Školy a sdružení u nás [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z <http://www.iwaldorf.cz/skoly.php?menu=sko-vse>
18. *Společnost Montessori o.s.* - Výpis organizací: kraj KV [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.montessoricr.cz/organizace_list.php?Kraj=KV&
19. PŮČEK, M. *Nástroje regionálního rozvoje (z pohledu MMR.)* [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z <http://www.mmr.cz/CMSPages/GetFile.aspx?guid=a577aba4-f784-412a-9eae-48239c34b4bb>
20. *Společnost Montessori o.s.* - Maria Montessori (*1870 -1952) [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.montessoricr.cz/Montessori_Maria.php
21. *Společnost Montessori o.s.* - Pedagogika Montessori [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.montessoricr.cz/Montessori_principy.php
22. *Sdružení rodičů Montessori Zlín* – Maria Montessori [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.srmz.cz/forum/print.php?type=A&item_id=1
23. *Společnost Montessori o.s.* - Montessori pedagogika a české země [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://www.montessoricr.cz/Montessori_CR.php

24. *Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů - Základní informace* [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z <http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/>
25. *Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů - Cíle projektu* [on-line]. [cit. 29. 3. 2010] dostupné z http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/index.php?content=project_goals
26. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy Školská právnická osoba zřízená dobrovolným svazkem obcí* [on-line]. [cit. 25. 4. 2010] dostupné z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/skolska-pravnicka-osoba-zrizena-dobrovolnym-svazkem-obci>

Bibliografie

PORTER, M. E. *The Competitive Advantage of Nations. With a new Introduction.* 11th ed. New York: Free Press, 1998. ISBN 0-684-84147-9

SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji.* 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2004. ISBN 80-7329-059-6

WOKOUN, R., aj. *Regionální rozvoj.* 1. vyd. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0

Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji správních obvodů pověřených obecních úřadů v Libereckém kraji v letech 2000 až 2005. 1. vyd. Český statistický úřad, Liberec, 2007, ISBN 80-250-1373-1

MAGERY, I. *Databáze v programu Access.* 1. vyd. Brno: Computer Press, 2001. ISBN 80-7226-417-6

HLAVENKA, J. aj. *Microsoft Access 2000 Jednoduše, srozumitelně, názorně*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-251-0011-1

ABZ slovník cizích slov [on-line]. dostupné z <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>

Pravidla.cz – pravidla českého pravopisu [on-line]. dostupné z <http://www.pravidla.cz/>

Wikipedie, Otevřená encyklopedie [on-line]. dostupné z <http://cs.wikipedia.org>

Seznam příloh

Příloha A: Ukazatele a faktory projektu InoReDis (5 stran)

Příloha B: Seznam vybraných ukazatelů použitých pro souhrnné hodnocení postavení
správních obvodů obcí s rozšířenou působností (7 stran)

Příloha C: Maria Montessori: „Dvanáctero“ principů pro vzdělávání (1 strana)

Příloha D: Základní principy montessori pedagogiky (2 strany)

Příloha E: Požadovaná kritéria pro montessori školy pro každý věk (1 strana)

Příloha F: Uznaný minimální standard pro třídy MŠ a ZŠ montessori (1 strana)

Příloha G: Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí (1 strana)

Příloha H: Podmínky pro výchovné a vzdělávací působení (1 strana)

Přílohy

Příloha A: Ukazatele a faktory projektu InoReDis

F1 – NEZAMĚSTNANOST

Nejzávažnější kritérium z pohledu variability a měnivosti pro hodnocení rozvoje obce.

Faktor minimalizačního typu

- *Registrovaná nezaměstnanost [%]*
 - Míra nezaměstnanosti byla vypočtena jako podíl počtu uchazečů o zaměstnání k 31. 12. příslušného roku a počtu osob ekonomicky aktivních podle sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Procentuálním způsobem vyjadřuje podíl nezaměstnaných (čitatel) na celkové pracovní síle (jmenovatel).
 - Údaje lze zjistit pro všechny správní jednotky (obec, POÚ, ORP, okres a kraj).
- *Dlouhodobá nezaměstnanost [%]*
 - Počet uchazečů registrovaných v evidenci úřadů práce po dobu delší než jeden rok.
 - Data jsou dostupná pro kraje a okresy.
- *Tlak na pracovní místa*
 - Rozdíl počtu uchazečů a volných pracovních míst dělený celkovým počtem pracovních sil. K dispozici od ČSÚ jsou absolutní údaje za kraje a okresy.

F2 – ATRAKTIVITA BYDLENÍ

Faktor maximalizačního typu

- *Intenzita bytové výstavby [/1000 obyv.]*
 - Představuje počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel. Vypočítá se jako podíl počtu dokončených bytů v dané oblasti dělený počtem trvale zde bydlících obyvatel * 1000.

- Údaje jsou k dispozici pro všechny správní jednotky.
- *Index vývoje počtu obyvatel*
 - Data jsou k dispozici pro všechny správní jednotky.
- *Průměrná roční změna počtu obyvatel [/1000 obyv.]*
 - Průměrný roční úbytek obyvatel v letech 2001-2005 na 1000 obyvatel odečtený od Průměrného ročního přírůstku obyvatel v letech 2001-2005 na 1000 obyvatel vztažený ke střednímu stavu obyvatel.
 - Aktuální data jsou dostupná pro všechny správní jednotky.
- *Index migrace*
 - Rozdíl počtu přistěhovalých osob do kraje a vystěhovalých z kraje na 1000 obyvatel.
 - Data jsou dostupná pro všechny správní jednotky.

F3 – OSÍDLENÍ

Faktor maximalizačního typu

- *Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru [%]*
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.
- *Hustota osídlení [obyv./km²]*
 - Počet obyvatel na km².
 - Data jsou dostupná pro všechny správní jednotky.
- *Index vzdělanosti*
 - Vyjadřuje podíl obyvatelstva se středním a vyšším vzděláním v populaci starší 15 let.
 - Aktuální data jsou k dispozici ze SBDL 2001.

- *Podíl zaměstnanosti v primárním sektoru [%]*
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.

F4 – VĚKOVÁ STRUKTURA

Faktor minimalizačního typu

- *Index ekonomického zatížení [%]*
 - Počet dětí ve věku 0-14 let na počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15-64 let.
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.
- *Průměrný věk obyvatele [roky]*
 - Aktuální data jsou k dispozici za všechny správní jednotky.
- *Index stáří*
 - Procentní poměr počtu obyvatel 65letých a starších k obyvatelstvu mladšímu 15 let.
 - Aktuální data jsou k dispozici za všechny správní jednotky.
- *Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva [%]*
 - Poměr ekonomicky aktivních obyvatel k celkovému počtu obyvatel dané oblasti.
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.

F5 – OBČANSKÁ VYBAVENOST

Faktor maximalizačního typu

- *Počet zdravotních zařízení na 1000 obyvatel*
 - Údaje dostupné pro všechny správní jednotky.

- *Počet základních škol na 1000 obyvatel*
 - Údaje dostupné pro všechny správní jednotky.

F6 – STRUKTURA EKONOMIKY

Faktor maximalizačního typu

- *Podíl zaměstnanosti v terciárním sektoru [%]*
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.
- *Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru [%]*
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001.

F7 – TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Faktor maximalizačního typu

- *Počet podnikatelů na 1000 obyvatel*
 - Údaje dostupné pro všechny správní jednotky. Je vhodné provést očištění o neaktivní subjekty.
- *Index ekologické stability*
 - Poměr ekologicky pozitivně využívaných ploch k ekologicky negativně využívaným. Metodika výpočtu ukazatele je uvedena na webových stránkách ČSÚ v Liberci. Ukazatel lze získat pro všechny obce.
 - Charakterizuje souhrnně krajinný typ z pohledu využití pozemků.

F8 – EKONOMICKÁ AKTIVITA

Faktor maximalizačního typu

- *Daňové příjmy na 1 obyvatele [Kč]*

- Data dostupná pro všechny správní jednotky, zdrojem je ARES – presentační systém Ministerstva financí.
- *Počet pracovních příležitostí*
 - Součet ekonomicky aktivního obyvatelstva po odečtení počtu obyvatel vyjíždějících za prací a přičtení počtu obyvatel dojíždějících za prací do dané územní jednotky.
 - Aktuálně jsou k dispozici pouze data získaná za celý kraj, u menších jednotek je nutné použít data získaná ze SLDB 2001. [2]

Příloha B: Seznam vybraných ukazatelů použitých pro souhrnné hodnocení postavení správních obvodů obcí s rozšířenou působností

DEMOGRAFICKÉ PROSTŘEDÍ, SÍDELNÍ STRUKTURA

- D1 *Úhrnná plodnost*
 - Součet měr plodnosti jednotlivých věkových skupin žen; průměry jsou vypočteny z narozených dětí ženám příslušného věku za 5 let a sečtených stavů žen příslušného věku, tedy vážený průměr.
- D2 *Standardizovaný index úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy*
 - Podíl skutečného a teoretického počtu zemřelých na danou příčinu; teoretický počet zemřelých je výslednicí aplikací věkově specifických měr úmrtnosti na danou příčinu v ČR na věkovou strukturu příslušného ORP.
- D3 *Standardizovaný index úmrtnosti na novotvary*
 - Podíl skutečného a teoretického počtu zemřelých na danou příčinu; teoretický počet zemřelých je výslednicí aplikací věkově specifických měr úmrtnosti na danou příčinu v ČR na věkovou strukturu příslušného ORP.
- D4 *Migrační atraktivita pro mladé*
 - Saldo vnitřního stěhování osob ve věku 20 – 34 let na 10 000 obyvatel celkem.
- D5 *Migrační atraktivita pro starší osoby*
 - Saldo vnitřního stěhování osob ve věku 55 – 74 let na 10 000 obyvatel celkem.
- D6 *Index stáří*
 - Počet obyvatel ve věku 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 0–14 let.
- D7 *Souhrnný ukazatel vzdělanosti obyvatel ve věku 25 – 64 let*

- Vážený součet podílů obyvatel nad 15 let s dosaženým stupněm vzdělání: ZŠ, vyučen, SŠ s maturitou, VOŠ a VŠ; váhy zohledňují počet let školní docházky, kterých je standardně potřeba k dosažení daného stupně vzdělání; zdroj: SLDB.
- D8 *Míra účasti na sekundárním a terciárním vzdělávání*
 - Procento studujících osob ve věku 15 – 29 let z celkové populace příslušného věku; zdroj: SLDB.
- D9 *Souhrnný index sociálně-demografické nestability*
 - Souhrnný ukazatel zahrnující: podíl rodáků bydlících v SO ORP, migrační přírůstek, podíl neúplných rodin, podíl dětí narozených matkám mladším 20 let, potratový index, podíl umělých přerušení těhotenství žen mladších 20 let na všech UPT, rozvodovost, podíl obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání.
- D10 *Podíl cizinců na obyvatelstvu*
 - Na základě údajů Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR.
- D11 *Hustota zalidnění*
 - Počet bydlících obyvatel na km².
- D12 *Index sídelní rozdrobenosti*
 - Vážený součet podílů obyvatel bydlících v nejmenších obcích, obce do 200 obyvatel /váha 3/, obce 200 – 499 /váha 2/, obce 500 – 999 /váha 1/.
- D13 *Počet částí obcí na 1 obec*

SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

- S1 *Míra nezaměstnanosti*
 - Procento nezaměstnaných registrovaných na úřadech práce z celkové pracovní síly, zdroj: MPSV.
- S2 *Podíl nezaměstnaných žen*
 - Procento žen z celkového počtu uchazečů o zaměstnání, zdroj: MPSV.
- S3 *Podíl osob do 25 let na počtu nezaměstnaných*
 - Zdroj: MPSV.
- S4 *Podíl osob nad 50 let na počtu nezaměstnaných*
 - Zdroj: MPSV.
- S5 *Bytová potřeba*
 - Trvale obydlené byty na 100 cenových domácností; zdroj: SLDB.
- S6 *Intenzita „privátní“ bytové výstavby*
 - Dokončené byty stavěné soukromou osobou na 1 000 obyvatel.
- S7 *Intenzita „veřejné“ bytové výstavby* Dokončené byty stavěné obcí či státem na 1000 obyvatel.
- S8 *Podíl substandardního bydlení*
 - Procento bytů III. + IV. kategorie z celkového počtu trvale obydlených bytů; zdroj: SLDB.
- S9 *Obytná plocha na 1 osobu v m²* Zdroj: SLDB.
- S10 *Volební účast při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR* Procento vydaných obálek z celkového počtu registrovaných voličů.

- S11 *Počet registrovaných pacientů na 1 praktického lékaře pro dospělé*
 - Zdroj: ÚZIS.
- S12 *Počet registrovaných pacientů na 1 praktického zubního lékaře*
 - Zdroj: ÚZIS.
- S13 *Počet žáků na 1 třídu ZŠ (1. – 9. ročník)*
 - Zdroj: UIV.
- S14 *Zjištěné trestné činy na 1 000 faktických obyvatel*
 - V počtu obyvatel byl zohledněn obvykle přítomný počet osob vzhledem k dojížděcí za prací, do škol a za rekreací, zdroj: PČR.
- S15 *Podíl trestných činů spáchaných recidivisty*
 - Zdroj: PČR.

3) EKONOMICKÉ PROSTŘEDÍ

- E1 *Míra zaměstnanosti ve věku 55 – 64 let*
 - Procento zaměstnaných osob ve věku 55 – 64 let z celkového počtu obyvatel příslušného věku; zdroj: SLDB.
- E2 *Komplexně funkční velikost regionu*
 - Vážený průměr počtu obyvatel /váha 1/, pracovních míst celkem /2/ a pracovních míst ve službách /3/ na obyvatele; zdroj: SLDB.
- E3 *Intenzita podnikatelské aktivity*
 - Procento samostatně činných včetně zaměstnavatelů z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel; zdroj: SLDB.

- E4 *Podíl zaměstnanců v průmyslových podnicích pod zahraniční kontrolou na zaměstnancích v průmyslových podnicích nad 20 zaměstnanců*
- E5 *Daňové příjmy obcí na 1 obyvatele*
 - Zdroj: MF ČR.
- E6 *Podíl kapitálových výdajů obcí*
 - Zdroj: MF ČR.
- E7 *Index progresivity ekonomické struktury*
 - Vážený součet podílu jednotlivých sektorů na celkové zaměstnanosti bydlícího obyvatelstva – primární /váha 1/, sekundární /2/, služby OKEČ G-I /3/, služby OKEČ J-O /váha 4/; zdroj: SLDB.
- E8 *Míra odvětvové specializace ekonomické struktury*
 - Variační koeficient podílů jednotlivých odvětví (oddíly OKEČ) na celkové zaměstnanosti bydlícího obyvatelstva; zdroj: SLDB.
- E9 *Produktivita práce v průmyslu*
 - Produkce na 1 zaměstnance v místních jednotkách podniků s 20 a více zaměstnanci.
- E10 *Průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslu*
 - V místních jednotkách podniků s 20 a více zaměstnanci.
- E11 *Index lokalizace ve stavebnictví*
 - Podíl zaměstnaných ve stavebnictví v ORP na zaměstnaných ve stavebnictví v kraji dělený podílem ekonomicky aktivních v ORP na ekonomicky aktivních v kraji; zdroj: SLDB.

- E12 *Bonita zemědělské půdy*
 - Průměrná úřední cena zemědělské půdy počítaná jako vážený průměr cen v jednotlivých katastrech, vahou je výměra zemědělské půdy; zdroj: vyhláška MF ČR.
- E13 *Potenciál cestovního ruchu*
 - Průměrný potenciál území vypočtený jako vážený průměr hodnot příslušných obcí, vahou je výměra obce. Průměrný potenciál je vážený ukazatel, expertní metodou byl ohodnocen potenciál území pro dílčí složky cestovního ruchu – přírodní, kulturní aj.; zdroj: Ústav územního rozvoje Brno.
- E14 *Kapacity hromadných ubytovacích zařízení*
 - Počet lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel.

INFRASTRUKTURA, POLOHA, DOSTUPNOST, ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

- I1 *Podíl obyvatel bydlících v domech s přípojkou na plyn ze sítě*
 - Zdroj: SLDB.
- I2 *Podíl obcí připojených na veřejnou kanalizaci napojenou na čistírnu odpadních vod*
- I3 *Podíl obcí se schválenou územně plánovací dokumentací*
 - Územní plán obce, urbanistická studie; zdroj: Ústav územního rozvoje Brno.
- I4 *Ekologická stabilita krajiny*
 - Poměr ekologicky pozitivně využívaných ploch k ekologicky negativně využívaným; pozitivně využívané = lesy, sady, zahrady, vinice, chmelnice, louky a pastviny a vodní plochy, negativně využívané = orná půdy,

zastavěné plochy, ostatní plochy, např. dopravní, těžba aj.; zpracováno na základě údajů ČÚZK.

- I5 *Podíl výměry chráněných území na celkové výměře*
 - Zdroj: AOPK ČR.
- I6 *Relativní význam veřejné dopravy*
 - Podíl obyvatel využívajících k denní dopravě do zaměstnání nějaký druh veřejné dopravy z celkového počtu osob denně dojíždějících za prací; zdroj: SLDB.
- I7 *Průměrná doba denní vyjížd'ky za prací z obce bydliště*
 - Zdroj: SLDB.
- I8 *Poloha správního obvodu ORP vůči rozvojovým a urbanizačním osám a oblastem*
 - Syntetický ukazatel vycházející z počtu bodů přidělených na základě přítomnosti rozvojových os a oblastí a urbanizačních os a oblastí a jejich významu – regionální, nadregionální, mezinárodní. Rozvojový potenciál představují území s intenzivním současným i budoucím využitím. Souvisí s koncentrací obyvatelstva, ekonomických a kulturních aktivit. Urbanizační potenciál je více vázán na osídlení a aktivity obyvatelstva.; odborný odhad ČSÚ na základě podkladových materiálů pro přípravu Politiky územního rozvoje ČR.
- I9 *Dostupnost krajského města individuální dopravou*
 - Průměrná doba cesty automobilem z obcí SO ORP do krajského města; zdroj: www.mapy.cz.
- I10 *Dostupnost sídla ORP individuální dopravou*
 - Průměrná doba cesty automobilem z obcí SO ORP do sídelního města ORP; zdroj: www.mapy.cz. [3]

Příloha C: Maria Montessori: „Dvanáctero“ principů pro vzdělávání

- Vychovatel musí vytvořit předem připravené prostředí a starat se o něj.
- Vychovatel musí sám ovládat užívání a využití didaktického materiálu a umět dětem zprostředkovat jeho používání.
- Vychovatel je aktivním, když zprostředkovává dítěti vztah s okolím, je pasivním, pokud se tento vztah již uskutečnil.
- Vychovatel musí děti neustále pozorovat a diagnostikovat, aby uměl pomoci v okamžiku, kdy je požádán o pomoc.
- Vychovatel musí a smí podat pomocnou ruku jen tehdy, když je o pomoc požádán.
- Vychovatel musí umět naslouchat a potom se ptát, avšak jen tehdy, když je o pomoc požádán.
- Vychovatel musí respektovat dítě, když pracuje a nevyrušovat ho.
- Vychovatel musí respektovat dítě, když dělá chyby aniž by ho hned opravoval.
- Vychovatel musí respektovat dítě, které odpočívá a přihlíží práci jiných, aniž by ho rušil a nutil do práce.
- Vychovatel se musí stále pokoušet nadchnout děti pro práci s materiálem v jejich okolí.
- Vychovatel musí děti nechat pocítit, že se na jeho pomoc mohou kdykoliv spolehnout, nesmí ale svoji pomoc nikdy vnucovat.
- Vychovatel nabízí dítěti, které dokončilo svoji práci a vyčerpalo své síly, mlčky svoji duši.

Příloha D: Základní principy montessori pedagogiky:

- „Pomoz mi, abych to dokázal sám“
 - Dát dítěti prostor a čas. Pomoci mu jen když si to přeje.
- „Dítě je tvůrce sama sebe“
 - Dítě je jedinečná osobnost v určitém stupni vývoje, dodržujeme pravidlo „respektovat a být respektován“.
- Respektování senzitivní fáze
 - Senzitivní fáze je citlivé období, kdy dítě je naladěno na získávání určitých dovedností. V tu dobu se učí samo, bez velké námahy. Poznatky získané v tu dobu jsou trvalé = učení pro život. Pokud nevyužijeme senzitivní fáze, bude se dítě později muset danou věc učit s mnohem větším úsilím a za delší čas.
- „Ruka je nástroj ducha“
 - Práce rukama je základ pro pochopení jevů, rozvoj myšlení a řeči. „Od uchopení po pochopení“, „od školení smyslů k chápání, od chápání k myšlenkám, od myšlenek k mravnímu naučení“. (Maria Montessori)
V praxi to znamená, že by si dítě mělo vše osahat, vyzkoušet, hledat souvislosti a tím rozvíjet logické myšlení.
- Svobodná volba práce
 - Dítě si samo vybírá kdy, kde a s kým bude pracovat, má svobodu výběru a rozhodování, ale zároveň i zodpovědnost.
- Připravené prostředí
 - Důležité je uspořádání třídy, pomůcek a materiálů pro samostatnou práci tak, aby umožnilo dítěti samostatné osvojování poznatků bez vnější pomoci. Připravené prostředí musí podněcovat a povzbuzovat k aktivitě, musí předbíhat vývoj dítěte, předměty a pomůcky musí být výzvou pro dítě k stále vyšší úrovni zájmů a podpoře procesu učení.
- Polarizace pozornosti
 - Polarizace pozornosti je schopnost dítěte intenzivně a dlouhodobě se soustředit na práci. Skládá se ze tří fází:
 - 1. fáze – Dítě hledá (zdá se, že je roztěkané).

- 2. fáze – Velká práce, fáze je nejdelší (dítě našlo, co ho zaujalo a pracuje).
 - 3. fáze – Nasycení (dítě ukončí práci, uklidí, je spokojené a klidné).
- K polarizaci pozornosti vedeme dítě prostřednictvím cvičení praktického života, vedeme ho ke koncentraci pozornosti, k sebekontrolé a rozvoji jemné motoriky.
- Celostní učení
 - Jde o jednotu tělesného a duševního potenciálu. Duševní život = chtění, myšlení, cítění a jednání - ovlivňují pohyb, který zpětně působí na duševní život. Je to proces „krok po kroku“, což znamená dávat vše do logických souvislostí tak, aby se tělesné a duševní aktivity promítaly v procesu učení.
 - Práce s chybou
 - Maria Montessori tvrdila že, „chyby s námi žijí a mají svůj smysl“. Byla přesvědčena, že „znalost toho, že můžeme chybu udělat a sami ji bez cizí pomoci kontrolovat, je jednou z největších vymožeností psychické svobody“. Všechny pomůcky a materiály montessori, kde je to jen trochu možné, mají v sobě zabudovanou zpětnou vazbu pro toho, kdo s nimi pracuje. Maria Montessori doporučovala mít k chybám „přátelský postoj, protože znalostí toho, že můžeme svou vlastní chybu odhalit a sami ji napravit, získáme více samostatnosti, nezávislosti a dokonce i jistoty“.
 - Věková přiměřenost
 - Předměty a pomůcky k práci odpovídají možnostem daného věku dítěte.
 - Komunikace s dítětem
 - „Mluvte s dítětem ne na dítě, škoda každého slova, které dítě neřekne“.
 - Heterogenní skupiny
 - Uspořádání skupiny z dětí různého věku podporuje demokratické principy rozhodování, spolupráci, ohleduplnost, trpělivost, toleranci, vzájemnou pomoc, ale i vzájemnou inspiraci a získávání sociálních dovedností.

Příloha E: Požadovaná kritéria pro montessori školy pro každý věk

- V každé skupině je alespoň jeden dospělý vyškolený v montessori pedagogice pro odpovídající věkovou skupinu v souladu se zásadami uvedenými níže.
- Každá skupina má připravené prostředí odpovídající potřebám věku dětí v souladu s teorií pedagogiky montessori.
- Připravené prostředí zahrnuje plnou škálu montessori aktivit a materiálů vhodných pro danou věkovou skupinu.
- V téže skupině jsou děti různého věku, aby bylo umožněno nezávislé, kooperativní a interaktivní učení se.
- Každé dítě má možnost nerušené práce (pracovní cykly) po dvě a půl až tři hodiny každý den.
- Svobodná volba dítěte je zásadní součástí pedagogického programu v každé skupině.
- Dospělí respektují osobnost a práva dítěte.
- Dospělí, kteří pracují s danou skupinou, denně dítě pozorují.
- Svoboda pohybu a volby jsou základem pro vzdělávání dětí do 3 let.
- Smyslová výchova a strukturovaná svoboda jsou základem pro vzdělávání dětí od 3 do 6 let.
- Kosmická výchova a učení se dané vlastní volbou jsou základem pro vzdělávání dětí od 6 do 12 let a adolescentů.
- Montessori vzdělávání má cíl pomáhat dětem stát se nezávislými, za sebe odpovědnými žáky.

Příloha F: Uznáný minimální standard pro třídy MŠ a ZŠ montessori

- Personální podmínky:
- Pedagog absolvoval minimálně 300 hodinový kurz o výchově a vzdělávání metodou montessori v ČR nebo v zahraničí (s doplněním semináře o výuce českého jazyka).
- Pedagog vytváří prostředí, které ve třídě respektuje individuální osobnost dítěte.
- Pedagog buduje vztah s dětmi na principu empatie s ohledem na stupeň vývoje dítěte.
- Pedagog má partnerský přístup k dětem.
- Pedagog je ochoten se stále profesně i osobnostně vzdělávat.
- Pedagog podporuje spolupráci a vytváří prostředí pro komunikaci rodiny a školy.
- Pedagog spolupracuje na obohacování vzdělávacího prostředí novými materiály a pomůckami, vytváří další.
- Pedagog spolupracuje s ostatními kolegy v organizaci, je ochoten poradit a pomoci méně zkušeným kolegům v realizaci pedagogiky montessori.
- Pedagog alespoň pasivně se na profesní úrovni informuje či zúčastňuje informačních setkání, seminářů a konferencí o metodě montessori.
- Pedagog dle svých možností se aktivně zapojuje do šíření principů filosofie montessori mezi pedagogickou a rodičovskou veřejností.

Příloha G: Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí

- Zařízení místností představuje specifické uspořádání nábytku, pohodlí a hygienické podmínky respektující individuální práci dítěte a vývojové období, pro které je místnost – třída určena (připravené prostředí).
- Třída vybavena skřínkami s montessori materiálem a policemi dostupnými pro dítě
- Stolky jsou sestaveny pro práci jednotlivce, dvojic i skupinek dětí.
- Pro dítě je zde přehledné uspořádání podle oblastí vzdělávání i uspořádání jednotlivých pomůcek a materiálů.
- Děti mají možnost vymezit si svou pracovní plochu (tácy, koberečky, podložky při práci).
- V místnosti je prostor pro setkání dětí ke společné komunikaci a sdílení (pro předškolní děti vyznačena elipsa) – cvičení koncentrace a ticha, společným aktivitám s učitelem.
- Je připraven prostor pro pohodlnou práci i relaxaci dětí.

Příloha H: Podmínky pro výchovné a vzdělávací působení

- Třídy - skupiny dětí jsou věkově smíšené (dva až tři ročníky po sobě jdoucí).
- Organizace výuky respektuje senzitivní období a polaritu pozornosti dětí (v ZŠ není členěna na vyučovací hodiny a dělena přestávkami, nezvoní, není pravidelně stanoven rozvrh hodin).
- Učitel pracuje s chybou a pochvalou dle zásad a principů pedagogiky montessori (není podporována soutěžní a srovnávací atmosféra mezi dětmi, v ZŠ je práce dítěte zaznamenána popisným jazykem) – zásadně se pro hodnocení práce dítěte nepoužívají tresty a odměny.
- Pro práci dětí je vytvořena klidná a podnětná atmosféra, která podporuje dítě v objevování a v radostném učení.
- Děti se podílejí na tvorbě pravidel chodu vyučování
- Hodnocení na vysvědčení je jen slovní.
- Výsledky práce žáků jsou shromažďovány jako portfolia.